Gheorghe Samoilă

SECRETUL LUI LUMÂNĂRICĂ

– scrieri, comentarii, note, ipoteze –

Compilaţie de texte, comentarii, note şi bibliografie de Gheorghe Samoilă, bibliotecar BCU Iaşi; sam@bcu-iasi.ro
Coperta: ”Lumânărică”, gravură de Cristian Bandi; Biserica “Talpalari”din Iaşi. În prim plan vestmântarul de deasupra gropniţei păstrătoare a osemintelor lui Lumânărică.

www.luminarica.ro

Precuvântare

Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Lui

„De la Domnul s-a făcut aceasta şi
este lucru minunat în ochii noştri.”
(Marcu 12, 11)

În cetatea culturală a Iaşilor, în perioada studiilor mele am avut bucuria şi binecuvântarea de a cunoaşte minunate chipuri ale lui Dumnezeu, oglindite în semeni. Şi cred că această împărtăşire în Duh cu oamenii nu se va încheia niciodată în lumea aceasta, fiind o pregustare pentru veşnicie. Ne cunoaştem ca să ne regăsim dincolo în comuniunea iubirii netrecătoare.

Un suflet ales şi nobil am găsit la Biblioteca Central Universitară din Iaşi unde, adeseori consultam diferite lucrări pentru cercetările academice care se impuneau în vremea aceea. Domnul Gheorghe Samoilă, bibliotecarul de la instituţia culturală mai sus amintită, un părinte al studenţilor, un frate ce şi-a uitat parcă metaniile la o chinovie monahală mi-a împărtăşit la un moment dat una din tainele inimii dânsului. Discret şi smerit mi-a făcut cunoştinţă cu un om cu viaţă aleasă desprins din paginile unui Pateric al mirenilor. Acel odor de mare preţ, candela inimii ce mereu îi lumina zilele acestei vieţi efemere era Ioan de la Tutova, zis Lumânărică. Am privit cu o uşoară îndoială, aidoma lui Toma din pericopa evanghelică, această prietenie ce părea nefirească pentru cotidianul din urbea

moldavă. Însă mi-am adus aminte de nenumărate exemple de sfinţi care au dorit să fie proslăviţi prin anumite vase pe care ei le-au ales. Cine ştie cum lucrează sfinţii, mi-am zis în sinea mea! Am încurajat cercetările Fratelui Gheorghe, aşa cum obişnuiesc să-i zic, şi i-am îndrumat paşii spre cuvântul şi înţelepciunea arhierească a Înaltpreasfinţitului Teofan Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei care cu siguranţă îi va aşeza la inimă gânduri şi cuvinte cu mai multă autoritate. Îi va dărui acea binecuvântare după care inima sa însetează...

Nu după mult timp aveam să aflu, tot de la Fratele Gheorghe, că Înaltpreasfinţitul Părinte Teofan a binecuvântat începerea demersurilor pentru a se alcătui acel dosar de canonizare. O mare bucurie!

Apoi am fost invitat să aşez câteva rânduri modeste. Am socotit aceasta ca pe un dar din partea milostivului Ioan de la Tutova, ţinând cont că vin din aceleaşi ţinuturi ale Bârladului, aidoma acestui chip luminat cu nimbul sfinţeniei. Coincidenţă sau nu lucrarea este rodul ostenelilor unui bibliotecar, iar aceste gânduri sunt înscrise sub tâmpla unei venerabile mănăstiri, tot de un bibliotecar, cu o pană muiată în tuş negru monahal.

Viaţa lui Ioan de la Tutova m-a impresionat până la lacrimi. Condeiul scapă multe detalii, inima însă nu. Parcă îl văd pe uliţele Iaşilor cu inima înfierbântată de iubire, cerşind nu pentru sine ci pentru aproapele. Acest suflet curat cerea bani

pentru a cumpăra la bisericile unde erau lipsuri: clopote, veşminte, candelabre şi alte şi alte lucruri trebuincioase cultului divin public. Chiar şi oamenii necăjiţi erau mângâiaţi de bunătatea acestui om, cu toate că poate el era cu mult mai sărman decât aceia şi i s-ar fi cuvenit milă şi îndurare. Inima sa mare îl îndemna mereu să facă bucurii celor din jur prin gesturi ce pot părea mici astăzi dar încărcate cu multă dragoste. Mare dragoste, mare jertfă şi multă înţelepciune dumnezeiască a încăput în inima acestui om simplu dar cu desaga plină de fapte bune. Oare cum s-a înfăţişat unul ca acesta în faţa Tronului Îndurărilor? Cu chipul senin şi cu braţele deschise dăruindu-se desăvârşit lui Dumnezeu, aşa cum a făcut încă din lumea aceasta efemeră.

Iar să te odihneşti în cavoul de la Biserica Tălpălari din Iaşi lângă Episcopul Filaret Apamias Beldiman nu e puţin lucru, ci spune multe despre cât era de iubit şi preţuit acest „cerşetor pentru Hristos”!

Ioan de la Tutova ar putea fi oriunde astăzi printre semenii noştri. Acest suflet ales a vieţuit într-o simplitate şi sărăcie aidoma unui monah, întrecând poate pe aceştia în unele aspecte. La cercetările pline de acribie şi sensibilitate ale Domnului Gheorghe Samoilă nu cred că ar mai putea să mai adauge cineva ceva, deoarece a fost mai mult decât o pasiune, o dăruire, o vocaţie; este o trăire tainică între ei, o minune! Tocmai de aceea minunile sunt greu de aşezat în slove mici şi neîncăpătoare, ele trebuiesc trăite. În rânduri se

aşează doar stropi de veşnicie, atât cât pot oamenii cuprinde acum, pentru a respira peste veacuri credinţa şi evlavia unor suflete mângâiate de aripi de îngeri. Raiul începem să-l trăim de pe pământ, însă multe ni se vor descoperi dincolo şi atunci vom gusta desăvârşit din toate bunătăţile cereşti. Oh Doamne, câte frumuseţi netrecătoare ne-ai pregătit!

M-au impresionat lumânările din viaţa lui Ioan de unde i s-a conturat şi apelativul de Lumânărică. Iubea lumina şi sunt convins că cei ce iubesc Lumina ajung să fie fiii Lumini în Împărăţia Cerurilor, în cămările sfinţilor. Sfinţii, maeştrii neîntrecuţi în ştiinţa sufletului, sunt prietenii noştri, un dar de la Dumnezeu pentru noi. Ei ne îndeamnă să facem totul cu Dumnezeu, să ascultăm de Dumnezeu si să fim fiii lui Dumnezeu, nu fiii păcatului. Prin sfinţi Dumnezeu ne invită să căutăm frumuseţea adevărată care este în noi înşine.

Sfinţii de cele mai multe ori cât vieţuiesc pe pământ sunt mereu ascunşi de privirile uneori indiscrete ale oamenilor. Mare le-a fost credinţa şi plină de roade bune vieţuirea, pentru care Hristos le-a dat cununa cea neveştejită a slavei Sale în ceruri. Dintre cei care au ajuns la sfinţenie, doar o parte au trecut solemn în ceata sfinţilor, mulţi acoperiţi cu mantia smereniei, de prin cimitirele satelor poate, ori de prin gropi comune, ori de prin munţi şi păduri sau alte crăpături ale pământului au numele înscrise în

Cărţile de la Tronul Slavei, de unde nimeni şi nimic nu le va putea şterge vreodată.
Se spune că Lumânărică „sosea ca din cer" acolo unde era nevoie de ajutor. Era un vas ales prin care Dumnezeu lucra. Să-l rugăm pe Hristos Domnul ca prin rugăciunile milostivului Ioan de la Tutova să fim şi noi părtaşi la bucurii sfinte de negrăit.
„Secretul lui Lumânărică" erau faptele bune. Să urmăm şi noi acest secret şi vom vedea minuni în viaţa noastră! *„Căci flămând am fost şi Mi-aţi dat să mănânc; însetat am fost şi Mi-aţi dat să beau; străin am fost şi M-aţi primit; Gol am fost şi M-aţi îmbrăcat; bolnav am fost şi M-aţi cercetat; în temniţă am fost şi aţi venit la Mine. Atunci drepţii Îi vor răspunde, zicând: Doamne, când Te-am văzut flămând şi Te-am hrănit? Sau însetat şi Ţi-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin şi Te-am primit, sau gol şi Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniţă şi am venit la Tine?" (Matei 25, 35-39) „Adevărat zic vouă, întrucât aţi făcut unuia dintr-aceşti fraţi ai Mei, prea mici, Mie Mi-aţi făcut." (Matei 25, 40)*

Părintele Hrisostom FILIPESCU
Bibliotecarul Mănăstirii SECU, jd. Neamţ

“Dacă voieşti să fii desăvârşit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor şi vei avea comoară în cer; după aceea, vino şi urmează-Mi.”

(Matei 19, 21)

Introducere

Am făcut cunoştintă cu Lumânărică acum câţiva ani când, din întâmplare mi-au căzut sub ochi paginile dedicate acestuia de către N. A. Bogdan în monografia oraşului Iaşi. Atunci, am simţit „ceva” şi am dorit să aflu mai multe despre acest român deosebit, pentru că Lumânărică nu putea fi numai personajul literar ieşit prin pana lui C. Negruzzi.

Ca lucrător într-o prestigioasă bibliotecă mi-am zis să demonstrez că Lumânărică a fost, înainte de toate un om real, ca oricare altul dar cu un destin şi cu o vocaţie cu totul şi cu totul deosebite şi nu o închipuire livrescă. Cu mare greutate am găsit, pe ici pe colo câte vreo informaţie, de cele mai multe ori însă legată de scrierea negruzziană şi nimic mai mult. Credinţa că Lumânărică a existat cu adevărat dar mai ales că Biserica i-a adus, la timp potrivit, cu toată dragostea cinstire şi respect m-au făcut să perseverez, să continui căutările cu răbdare şi încredere. De asemenea, fără să fi avut vreo dovadă, trăiam convingerea tainică că rămăşiţele acestui dreptmăritor creştin erau păstrate într-un loc de cinste, la biserica

Talpalari, urme pământeşti în faţa cărora oricine ar dori, se va putea reculege, de acum încolo.
Pot spune, cu mâna pe inimă, că numai cu ajutorul lui Lumânărică am redescoperit, la un moment dat, ceea ce se ştia şi s-a scris altă dată despre el. S-a născut astfel gândul să pun pe hârtie, cap la cap file de cărţi sau de documente cu informaţii şi judecăţi ale unor istorici sau personalităţi ale culturii noastre despre Lumânărică. Rezultatul? „Secretul lui Lumânărică". O ipoteză de susţinut sau dimpotrivă de infirmat cu argumente ştiinţifice, istorice şi teologice, ipoteză care, în doar câteva cuvinte, ar putea fi enunţată astfel:
Ioan Proculeasă (N. cca. 1782 Tutova – D. martie 1842 Iaşi, înm. bis. Talpalari), alias (iero)monah Lumânărică.

S-a născut sărac, a trăit sărac, a murit sărac. A fost respectat, iubit în viaţă şi regretat la moarte de tot poporul pentru exemplul, susţinerea şi dragostea pe care acesta i le-a arătat… La auzul veştii morţii sale, în martie 1842 locţiitorul de mitropolit din acea vreme, Episcopul Filaret Apamias Beldiman a exclamat *„un om sfânt a părăsit această lume!"* şi a pus să se tragă trei zile clopotul Mitropoliei căruia îi răspundeau, în sunete de jale, clopotele tuturor bisericilor şi mănăstirilor din Iaşi.

Gropniţa[1] de la biserica Talpalari unde odihnesc osemintele câtorva mari familii de boieri moldoveni, ctitori şi binefăcători ai bisericii, păstrează şi rămăşiţelor pământeşti ale lui Lumânărică. Biserica Talpalari a devenit un loc de odihnă sufletească şi de rugăciuni tainice pentru mulţi necăjiţi, cărora milostivul Lumânărică le răspunde, cu dragoste şi astăzi. Dreptmăritorii creştini aşteaptă cu speranţă şi răbdare ziua când Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române va socoti de cuviinţă a număra în rândul sfinţilor săi şi pe milostivii călugări cerşetori, părintele Lumânărică şi urmaşul său spiritual, părintele Ionichie.

Mijlocul media cel mai popular astăzi, Internetul găzduieşte, cum era de aşteptat, de câţiva ani mai multe pagini cu informaţii despre Lumânărică[2].

Un feedback pe website-ul dedicat acestuia aducea, nu demult ruga unui preot ortodox din U.S.A., Texas, părintele dr. Clifton Randsom:

„*Prea Milostive Dumnezeule şi Tată din Ceruri, în bunătatea Ta ai trimis pe Ioan Lumânărică în lume ca să ne lumineze drumul cel adevărat al Evangheliei şi să ne arate calea spre Viaţa Veşnică. Îngăduie ca să-l urmăm, aşa cum el a urmat pe Fiul Tău, Domnul şi Mântuitorul Nostru, Iisus Hristos şi astfel conduşi de lumina sa, să obţinem darul vieţii veşnice, prin Fiul Tău,*

[1] 1) Încăpere între pronaosul şi naosul unei biserici în care se află, de obicei, mormintele ctitorilor. 2) Cavou, criptă, mormânt sau cimitir situat lângă o biserică.

[2] www.luminarica.ro

Domnul Nostru, Iisus Hristos, care trăieşte şi domneşte împreună cu Tine, în vecii vecilor, Amin."

Prinţ şi cerşetor

Ce legătură duhovnicească, puternică ar putea exista între un om bogat, prinţ al bisericii şi un sărman cerşetor? Aparent nici una şi totuşi, în Moldova începutului de veac XIX a existat o astfel de prietenie sfântă ce a fost desluşită lumii, la sfârşitul popasului celor doi pe acest pământ şi mult mai târziu, dincolo de moarte. Filip – nobil, descendent al familiei Beldimăneştilor, om cultivat şi cu frică de Dumnezeu a fost printre puţinii boieri moldoveni care a ales, sub numele de Filaret, calea călugăriei şi a slujirii Bisericii în cele mai înalte demnităţi ecleziale ale vremii: egumen, episcop şi cea de mitropolit[3]. Ioan -

[3] Episcopul Filaret Apamias (Filip Beldiman, 1781-1844) este o figură importantă, deşi relativ puţin cunoscută a Bisericii moldovene din secolul al XIX-lea. Intrat în monahism prin grija unchiului său, mitropolitul Veniamin Costachi, a urcat treptele ierarhiei până la cea mai înaltă, ajungând locţiitor de mitropolit în 1841. A îndeplinit în paralel functii administrative si diplomatice pe lângă Mitropolia din Iaşi, fiind concomitent egumen al mănăstirilor Slatina (Fălticeni) şi Negru Vodă (Câmpulung Muscel). Contribuţiile sale s-au dovedit a fi extrem de importante pentru ambele lăcaşuri, atât în plan financiar cât şi economic, dar mai ales sub raportul restaurării celor două monumente istorice. (Beldiman, Ruxanda, Episcopul

cerşetor, un calic cum li se mai spunea cerşetorilor în acele timpuri a fost un neştiutor de carte, aparent fără de vreun căpătâi, un ţăran simplu de prin părţile Tutovei. La douăzeci de ani fuge "în lume" nu ca să scape de apăsarea grea a acesteia ci ca să o slujească, urmându-şi cu credinţă o vocaţie numai de el ştiută, şoptită de un glas tainic, interior. Multe alte asemenea chemări minunate la slujire, dincolo de înţelegerea lumească, sunt cunoscute în istoria omenirii iar cei aleşi pentru a le împlini, la vremuri potrivite au fost consemnaţi, în mare parte drept sfinţi ai lui Dumnezeu, de către istoria comunităţilor locale. În bună parte, la fel s-a întâmplat şi cu românul nostru Ioan. Om sărman cu duhul a cărui lucrare împlinită cu multă suferinţă şi răbdare, în dragoste de Hristos şi de oameni, spre folosul neamului său avea să fie onorată de contemporani şi pomenită de cei care i-au urmat, peste ani. Dacă ar fi să amintesc doar câţiva dintre iluştrii cărturari ai ţării, care au adus aminte şi laudă numelui concetăţeanului lor Ioan, cunoscut mai mult prin porecla dată acestuia, aceea de Lumânărică, aş enumera pe Ghe. Asachi, C. Negruzzi, V. Alecsandri, M. Corradini, Ion Ghica, I. Creangă, Al. Papadopol-Calimah, Ghe. Ghibănescu, N. Iorga, N. A. Bogdan, ep. I. Antonovici, pr. C. Bobulescu ş.a.

Filaret Apamias Beldiman şi ctitoria sa de la Cornești (Iaşi), "moşia strămoşească a Beldimăneştilor", al XV-lea Congres de Genealogie şi Heraldică Iaşi, 13 - 15 mai 2010, Rezumatul lucrărilor)

G. Călinescu sau T. Vianu, până astăzi E. Simion au scris şi ei despre "Lumânărică", dedicând cuvinte pline de sensibilitate şi încărcătură emoţională, creştinească omului Lumânărică şi lucrării sale filantropice: *"cerşetor evanghelic, umil, sfânt, binefăcător, desăvârşit, altruist, simpatic om cu viaţă sfântă, duioşie, cucernicie, caritate, simplitate, figură pitorească, Gavroche al uliţei moldave", etc.*

Soarta a vrut ca astăzi, la peste un secol şi jumătate de la trecerea lor în veşnicie, cei doi, Filip şi Ioan (prinţul şi cerşetorul) să se odihnească alăturat, în aceiaşi raclă din cripta gropniţei rezervate ctitorilor şi binefăcătorilor bisericii Talpalari, din Iaşi. Câtă onoare şi ce semn mai înalt de preţuire se putea da, peste veac, memoriei omului minunat care a fost Ioan, zis Lumânărică!?

„În ace[a]stă ladă, să odihnescu oasăle robilor lui Dumnezău din familia Beldimănească, Filaret-arhiereu, Gheorghie, Maria – deci părinţii vlădicăi – osăbit Lumănerică şi Proculeasă."[4]

Viaţa lui Ioan a fost profund legată de aceea a vlădicăi Filaret şi după cum vom vedea mai departe, de cea a familiei boierilor Beldiman, prin nepoata marelui ierarh, Dna Marghioala (Maria) Miclescu născută Beldiman, mama altui ierarh de

[4] Bobulescu Constantin, Banul Tănasă Gosan 1769…-1831 Iunie 17, Bucureşti, 1928 p. 12-13

frunte a Bisericii Ortodoxe Române, mitropolitul primat Calinic Miclescu[5].

Despre Ioan se ştie doar că s-a născut cam pe la anul 1782, într-un sat de prin părţile Tutovei, Bârladul de astăzi, că din pruncie a rămas orfan, crescut de o femeie evlavioasă din sat care-i transmite dragostea de Hristos şi de aproapele, îndemnându-l să împartă pe la biserici lumânări, lumina Celui înviat. Pentru aceasta Ioan va fi cunoscut de concetăţenii săi sub numele de Lumânărică. La vârsta de 20 de ani, cam pe la Anul Domnului 1800 pleacă de acasă, îndemnat şi purtat de un glas tainic. Colindă ţara Moldovei în lung şi-n lat "cerşetorind" după cum o făceau şi calicii din acea epocă, nu puţini la număr,

[5] În "liniştea bogată" a marii lavre de la Neamţu, sub lespedea aceluiaşi mormânt din pridvorul bisericii Înalţarea Domnului, a fost rânduit să-şi afle întru fericită adormire veşnica odihnă şi să aştepte ceasul cel mare al Învierii de obşte şi al Dreptei Judecăţi doi dintre ierarhii de altădată ai Bisericii noastre, Sofronie Miclescu, mitropolit al Moldovei (1851-1860) şi Calinic Miclescu, şi el mitropolit al Moldovei (1865-1875) şi apoi cel dintâi mitropolit primat al României (1875-1886). Unchi şi nepot, părinte duhovnicesc şi ucenic devotat, coborâtori prin sânge şi vrednicie din marile familii ale ţării, cei doi arhipastori au condus Biserica în vremea când aceasta era chemată să găsească dezlegările necesare pentru împlinirea aşteptărilor neamului românesc. (Pr. Daniel Niţă-Danielescu, Doi ierarhi români: mitropolitii Sofronie şi Calinic Miclescu, al XV-lea Congres de Genealogie şi Heraldică Iaşi, 13 - 15 mai 2010, Rezumatul lucrărilor)

reuniţi într-o breaslă, numită Breasla calicilor sau a mişeilor[6].

Organizarea cerşetorilor de atunci într-un "sindicat", astăzi ni se pare deadreptul ridicolă, dar era făcută pentru un control mai lesnicios asupra membrilor breslei, impunerea unor reguli stricte, precise privind locurile de cerşetorie, deobicei biserici şi mănăstiri, identificarea mai uşoară a cerşetorilor care aveau un şef numit staroste, plata de impozite, reprezentarea în faţa autorităţii civile sau de judecată, etc. Era perioada în care şi robia ţiganilor, aflaţi sub stăpânirea unor boieri sau mănăstiri era un lucru la fel de firesc şi de normal ca cerşetoria profesie. Din capul locului însă trebuie subliniat faptul că

[6] Ghibănescu, Ghe., Breasla mişeilor şi locul calicilor din Iaşi: studiu istoric şi documente, Iaşi, Atelierele Grafice Lumina Moldovei, 1924 (Extras din Buletinul "Ion Neculce", fascicola IV)

Lumânărică nu era un cerşetor “meseriaş“ ca oricare altul din vremea lui, nu era un membru al acestei bresle chiar dacă era considerat de mulţi a fi fost un “calic” şi numit astfel. “Cerşetoria” lui Lumânărică era numai un mod propriu de a face binele, în numele unui ideal nobil, dictat de o puternică credinţă. Lumânărică era un apropiat de învăţătura în Iisus Hristos, de slujitorii altarelor Lui, facându-şi “veacul” pe lângă zidurile bisericilor şi mănăstirilor, participând cu evlavie adâncă la multele rânduieli şi slujbe. Poporul îl ştia după înfăţişare, fapte sau nume ca pe “omul lui Dumnezeu”, oferindu-i obolul datorat Atotmăritorului, jertfe de bunuri sau bani, obol împărţit mai apoi de însuşi Lumânărică acolo unde suferinţa şi nevoile erau prea mari, cheltuind pentru ctitorirea ori susţinerea şi înfrumuseţarea sfintelor lăcaşuri de rugăciune, mănăstiri şi biserici. Spre deosebire de Lumânărică care era cu totul desprins de grija pentru sine şi a zilei de mâine, calicii, cerşetorii acelor vremuri practicau cerşetoria, în primul rând, ca pe un mijloc de existenţă pentru ei şi familiile lor, cum îndeobşte era preocuparea breslei din care făceau parte. Lumânărică nu a avut casă, masă, familie, nu şi-a purtat în nici un fel grijă sieşi. Lumânărică se considera doar un simplu administrator şi păstrător al pomenelor primite pe care le punea în folosul altora, în numele lui Dumnezeu, fără de vreo condiţionare sau discriminare socială sau de credinţă. “*Ajuta pe orfani, pe văduve, pe bolnavii creştini sau*

iudei, boteza sau înzestra fetele sărace de măritat. Oriunde era o nenorocire, oriunde era o sărăcie, Lumânărică sosea ca din cer, şi aducea pe ascuns milă, mângâiere şi ajutor.[7]"

Peste ani, Iorga avea să "breveteze" acest fel de a "strânge fonduri" pentru o cauză nobilă, prin "metoda Lumânărică" sau "cu lumânărica". Au fost desigur şi personalităţi ale culturii noastre care nu au putut înţelege comportamentul suprafiresc, "anormal"[8], [9] al lui Lumânărică. L-au considerat fie un fel de Gavroche[10] al Iaşului sau pur şi simplu un afacerist, a cărui filantropie s-ar fi datorat surplusului de monedă rezultat din comerţul cu lumânări, vândute pe la colţuri de biserici. O "reţetă" cunoscută astăzi de a face filantropie cu profitul din afaceri, care nu seamănă, nici pe departe cu aceea despre care vorbea Iorga, "reţetă" proprie doar lui Lumânărică!

Secretul lui Lumânărică

[7] Al. Papadopol-Calimah, Două nume legendare din Moldova: Lumînărică şi Titinaş în Arhiva, An. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr., p.55

[8] N. A. Bogdan, Oraşul Iaşi: Monografie istorică şi socială, ilustrată, Ed.Goldner, Iaşi, 1913

[9] Iacoban, Mircea Radu, Anormali? în Monitorul de Suceava, An. XV, nr. 128 (4419), 3 iunie 2010

[10] Simion, Eugen, C. Negruzzi (II) în Cultura nr. 204, Buc., 18 dec. 2008

O primă informaţie scrisă, într-o publicaţie despre Ioan, zis Lumânărică, căruia de acum încolo îi voi spune simplu, Lumânărică apărea pe la sfârşitul anului 1843 în "*Calendar pentru poporul românesc pe anul 1844, Almanah de învăţătură şi petrecere*" editat de M. Kogălniceanu la "Institutul Albina Românească" a lui Gh. Asachi.

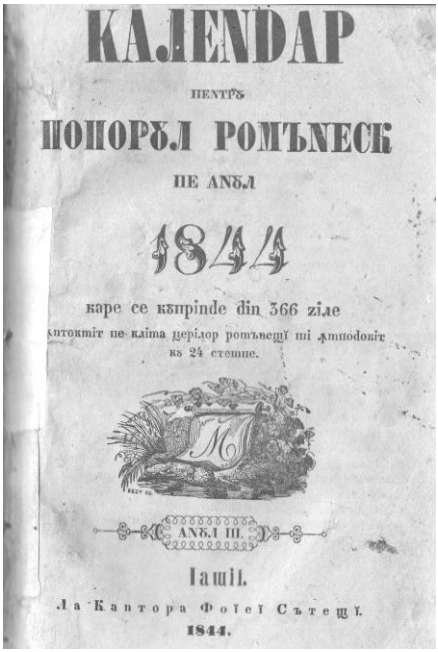
KALENDAR

ПЕНТРЪ

ПОПОРЪЛ РОМЪНЕСК

ПЕ АНЪЛ

1844

каре се кѣпринде din 366 зиле

кътокмїт пе калеа церілор ромъненї ші дмподовїт

кѣ 24 стемне.

ANЪЛ III.

Iашї.

Ла Кантора Фоїеї Сътещї.

1844.

Publicaţia "Calendar…", care a apărut doar câţiva ani, cuprindea articole despre evenimente din Moldova, Valahia sau Transilvania dar şi felurite veşti din cele patru zări ale pământului. De asemenea, în paginile acesteia puteau fi citite

lecţiuni istorice, patriotice şi moralizatoare, sfaturi pentru sănătate şi gospodărie. Bineînţeles că la începutul acestui "calendar-almanah" era chiar un calendar cu principalele sărbători religioase, zile importante din istoria naţională şi universală, fazele lunii, etc. Din loc în loc, erau inserate ilustraţii sub formă de litografii, cele mai multe cu temă istorică, comandate de Asachi însuşi Şcoalei de belle arte de la Academia Mihăileană pe care o patrona şi căruia, multe dintre aceste lucrări i-au fost atribuite, pe nedrept. Aşadar, în "Calendarul…" pe anul 1844 apărea, la pagina 102 prima relatare scrisă, cunoscută până acum, despre Lumânărică. Era vorba despre un "reportaj" semnat Costache Negruzzi de la înmormântarea fastuoasă făcută umilului cerşetor, la biserica Talpalari, din Iaşi. Textul lui Negruzzi este semnat şi datat martie 1843 ceea ce ne-ar face să credem că tristele evenimente, moartea şi înmormântarea lui Lumânărică s-ar fi petrecut la această dată, martie 1843, lucru infirmat însă de nota de subsol publicată de redacţia Albinei, notă care menţiona: "*Lumânărică a murit în 1842 şi este îngropat în biserica Talpalari*"[11].

Această nota este foarte importantă nu numai că restabileşte anul morţii lui Lumânărică şi locul în care acesta a fost înmormântat dar ea dă şi gir de

[11] Vezi şi "Costache Negruzzi, Păcatele tinereţelor, Ediţia a II-a comentata de dra V. Ghiacioiu - profesoară, 1942, Ed. Scrisul Românesc". Lucrare premiată de Academia Română, în 1939

seriozitate şi veridicitate celor publicate despre eveniment. Probabil că însuşi Asachi este cel care corectează scăparea de condei, acest "lapsus calami" din relatarea lui Negruzzi. Dacă ar fi fost necesar, cu siguranţă Asachi ar fi modificat şi luna martie consemnată de Negruzzi dar nu a făcut-o și, astfel putem considera, cu certitudine că Lumânărică a trecut la cele veşnice într-o zi din luna lui martie a anului 1842, în vremea când pe scaunul de mitropolit al Moldovei era episcopul Filaret Apamias Beldiman.

Textul original, apărut în "*Calendar pentru poporul român –Almanah de învăţătură şi petrecere, pe anul 1844*" este reprodus, în ultimul capitol, în facsimil şi este scris în alfabetul de tranziţie, utilizat în acea perioadă. Mai jos redăm varianta uşor modificată stilistic de Negruzzi însuşi, mult mai târziu când avea să-şi reunească, în volum, mai multe asemenea scrieri publicate în "Albina românească"[12] a lui Asachi, sub pretextul unor epistole către un prieten închipuit, cu titlul "Negru pe alb - Păcatele tinereţelor"[13].

"*Martie 1843*
Vă aduceţi aminte de un sărac pre care îl întâlneaţi—sunt acum doi ani— pe uliţi, prin

[12] gazetă politico-literară. Apare la Iaşi, bisăptămânal (1 iunie 1829 - 3 ianuarie 1835; 3 ianuarie 1837 - 2 ianuarie 1850). Proprietar şi redactor Gh. Asachi. Publică suplimentul literar Alăuta Românească.

[13] Negruzzi Costache, Păcatele tinereţelor, Ed. Bermann, Iassi, 1857

pieţe, pre la biserici, cerşitorind mila creştinilor şi împărţind bogdaprostele în dreapta şi în stângă?

Lumânărică nu mai este! — Dar cine era el, şi care fu solia lui aice jos? singur nu o ştia. De îl întrebai de unde este? „Nu ştiu, răspundea; ştiu numai că mama când m-a făcut mi-a zis: Niţă, dragul meu! să cumperi lumânărele şi să le imparţi pe la bisericele. Atâta ştiu, atâta fac.“

Desculţ, cu capul gol, încins cu o funie şi cu traista în şold, Lumânărică păn-în ziuă colinda toate bisericele, împărţind lumânări şi cerşitorind, nu pentru dânsul — lui nu-i trebuia nimica — ci pentru alţii.

La un schit sărac lipseşti clopotul; îndată Lumânărică îl ia din târg, se pune cu dânsul în mijlocul unei pieţe, îl trage, şi clopotul nu tace pună ce nu-şi câştigă plata. Curând arama sfântă va răsuna în aer chemând pre credincioşi la rugăciune, şi va spune în graiul său cel misterios lăudata faptă a săracului cerşitor.

O biserică n-are veştminte; Lumânărică îi aduce stofe bogate, el care n-are decât o haină stremţoasă ce abia îi acopere goliciunea trupului; căci în zadar voieşti să-l îmbraci. Dă-i o haină, o cămeşă; piste un ceas nu o mai are; a dat-o altuia, pre care îl socoate mai nevoieş decât dânsul.

Videţi această văduvă cu lipsa în faţă şi cu desnădejdea în inimă, încungiurată de şepte copii ce plâng de foame, îmbrâncită de la uşa bogatului, unde nu i se dete voie a împărţi nici

fărmăturile cu cânii lui, ticăloşia o apasă sub greul ei genuchi. Lumânărică o vede, o mângăie, şi a doua zi îi aduce o vacă, care săturând cu laptele ei pre flămânzii copii, introduce iarăş bucuria în bietul bordei.

Dar unde suntem noi în stare a înşira toate bunele fapte a acestui sfânt om! Ajunge a şti că săracul acesta cerşitor, îndemnat de plecarea sa şi de o stăruinţă puternică, a zidit până şi biserici. Să judecăm din aceasta, oare câţi săraci am putea face fericiţi cu abonamentul unei loje la teatru, unde învăţăm a fi demoralizaţi, cu cheltuiala unui ospăţ ce ne îmbuibă pântecele şi ne strică sănătatea, cu o gătează de bal ce roade câte un colţ din moştenirea copiilor noştri?

Dacă Lumânărică ar fi strâns toţi banii câţi a împărţit milei şi a cheltuit cumpărând lumânări, clopote, vaci, vestminte ş.a., negreşit ar fi fost bogat după starea sa; dar trăind sărac, el a murit sărac.

Întru o zi, trecând pe lângă o biserică am văzut norod strâns, şi am auzit cântând rugăciunile morţilor. În mijlocul bisericei sta un mort învălit cu giulgiu. Biserica era iluminată şi împodobită ca pentru un mort bogat, şi un arhiereu încungiurat de un numeros cler slujea prohodul. Nu se vedea nici o rudă, nici un prietin vărsând lacrimi minciunoase; numai o văduvă în haine negre sta la picioarele secriului; iar pe faţa tuturor săracilor ce alcătuiau cortegiul repausatului, se videa întipărită o întristare mută, o jale dureroasă.

În momentul acesta, arhiereul, apropiindu-se, dezvăli pre mort, şi însemnând pe faţa lui semnul crucei, zise cuvintele aceste:
„Doamne! odihneşte sufletul robului tău Ioan în loc de pace, în loc cu verdeaţă, unde nu este întristare nici suspin, ci viaţă fără de sfârşit“.
Pătrunşi de mare puternicia morţei, am plecat capul, şi privind icoana Mântuitorului, ce sta pe peptul mortului, am zis:
...Doamne! Doamne! Odihneşte după moarte şi sufletul nostru în locul unde ai odihnit sufletul lui Lumânărică.“Poate voiţi a şti cine făcuse o aşa pompoasă înmormântare cerşitorului?
Într-o dimineaţă, o damă văduvă — a căriia nume îl vom tăcea, respectând frumoasa ei faptă — găsi la poarta casei sale trupul lui Lumânărică, şi văduva îngropă pre sărac!”
Urmează nota de subsol, de care am amintit: *„Lumânărică a murit în anul 1842 şi este îngropat la biserica Talpalari.”*

Rândurile de mai sus, aparţinând lui C. Negruzzi şi cunoscute în literatura română drept Scrisoarea a XIII-a, “Lumânărică” din volumul “Negru pe alb, Păcatele tinereţelor” au fost pe larg comentate şi analizate, din punct de vedere stilistic şi literar[14]. Trec peste acestea şi voi încerca să desluşesc, printre rânduri, date şi ipoteze de luat în seamă, despre viaţa şi identitatea lui Lumânărică. După cum lesne se

[14] Negruzzi, Costache, Opere, vol.1, Păcatele tinereţilor, Ediţie îngrijită de Liviu Leonte, Buc., Minerva, 1974

poate observa, în scrierea sa, Negruzzi este, din păcate deadreptul parcimonios în a da informaţii concrete cititorilor săi. Mai mult, se pare că în mod intenţionat "reporterul" de la "Albina" a evitat "deconspirarea" identităţii unor persoane sau locuri.

Ce sau cine l-o fi determinat pe Negruzzi să facă acest lucru, nu ştim!? O viziune contrară "secretomaniei" cu care a fost tratat evenimentul funebru de către scriitor, ne-ar fi adus, cu siguranţă, informaţii interesante despre numele bisericilor şi mănăstilor ctitorite de Lumânărică, numele bisericii în care s-a săvârşit prohodul înmormântării, numele arhiereului care a slujit în fruntea soborului de preoţi şi, nu în ultimul rând numele "*văduvei care îngropă pre sărac*" etc., etc. Posibil ca numele ultimilor doi să fi fost tratate cu discreţie, la cererea acestora din urmă sau, cine ştie, poziţia lor înaltă în societate făcea, de la sine înţeles, potrivit vreunei cutume de salon, să nu li se publice numele, în contrast cu rangul social al "mortului". Şi totuşi, "Albina românească" din 1844, la p. 32, posibil tot la îndemnul aceluaşi Asachi, vine cu o altă precizare la articolul "Lumânărică", publicând o notă semnată de C. Negruzzi însuşi, cu titlul: *"Cine au înmormântat pe Lumânărică?". "În calendarul ieşit la Cantora Foaiei săteşti cu începutul anului 1844, noi am fost scris ceva despre un sărac numit Lumânărică. Am zis că el a fost înmormântat de o damă văduvă. Ne-am încredinţat însă în urma că pentru îngroparea*

acestui cerşetor a cheltuit dumneaiei Cocoana Marghioala, soţia D. Vornicului Scarlat Miclescu. Aşa dar ne îndreptăm greşeala, publicând generoasa D-sale faptă"[15].

De ce Negruzzi a considerat a-şi face "mea culpa", asumându-şi omisiunea şi consimţind la a "*ne îndrepta greşeala*"? Poate că în târg, după apariţia articolului despre Lumânărică, cititorii să fi fost nemulţumiţi de discreţia exagerată a autorului sau, să fi socotit, pe de altă parte drept o impoliteţe a nu aduce mulţumiri publice, "*văduvei care îngropă pre sărac"*, pe propria-i cheltuială… După măreţia ceremoniei funebre şi numărul foarte mare de participanţi la aceasta, cu siguranţă că suma cheltuită pentru tristul eveniment se va fi ridicat la o cifră destul de mare. Aşadar, la 1842 "văduva" nu era…văduvă, soţul Cucoanei Marghioala, vornicul Scarlat Miclescu murind la anul 1853, cu şase ani înaintea acesteia.

[15] Albina Românească, XVI, nr 8 , 27 ian., Iaşi, 1844, p. 32

Doamna Marghioala (Maria) Miclescu era, din naştere o Beldiman. Căsătorită cu marele logofăt Scarlat Miclescu[16] ea a fost cunoscută drept o femeie puternică, instruită, foarte credincioasă, cu o mare dragoste pentru Biserică, *"...o damă din înalta societate a Iaşilor, care făcea multe binefaceri şi pomene, alinând suferinţele săracilor...[17]"* A fost mamă a 10 copii între care a viitorului mitropolit primat al României, Calinic

[16] (N.1788 – D.12 apr 1853), agă (1829), vornic, era fratele lui Sofronie Miclescu, episcop al Huşilor în perioada 1826-1851, devenit ulterior mitropolit al Moldovei; a fost candidat la tronul Moldovei, dar a murit otrvit.
[17] Arhiva, An. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr., p.55

Miclescu[18] şi a lui Dimitrie Sc. Miclescu numit şi „amicul ţăranilor", fost ministru în primele guverne ale lui Cuza-Vodă. S-a născut pe la anul 1800 şi a murit în Iaşi, la 1859. Maria Miclescu se trăgea, prin mama sa, Smaranda Neculce Mutu din ramura boierilor din care făcea parte şi Ion Neculce, cronicarul.

Tatăl său vornicul Dumitru Beldiman, frate cu Filip Beldiman, viitorul episcop Filaret Apamias, a murit în 1837 şi a fost îngropat la Talpalari[19]. Tabloul de mai sus, devenit celebru în portretistica noastră de sec. XIX este atribuit unui anonim şi este păstrat la Muzeul de Artă din Iaşi. *"Chipul femeii, prin ochii lor imenşi, cu o expresie penetrantă, fixă, sprâncenele negre, ferm trase, nu pot să nu amintească imediat de unele foarte vechi icoane şi chiar să trimită şi mai departe, îndărăt, până la portretele votive ale Bizanţilui timpuriu…[20]"*

Cine a fost arhiereul care *"încungiurat de un numeros cler slujea prohodul"*? Răspunsul ne-a fost dat de istoricul şi literatul ieşean Alexandru Papadopol-Calimah care publica, în anul 1896 un

[18] Constantin Scarlat Miclescu (N.16 apr 1822 – D.14 aug 1886), călugărit la Huși (18 iun. 1842) sub numele de Calinic, mitropolit-primat al Bisericii Ortodoxe Române (1875-1886)

[19] Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească: enciclopedie istorică, genealogică şi biografică, coordonator şi coautor Mihai Dim. Sturdza, Buc., Simetria, 2004

[20] Cornea, Andrei, "Primitivii" picturii româneşti moderne, Ed. Minerva, Buc.,1980

articol studiu despre Lumânărică şi Titinaş, *"două nume legendare din Moldova…Viaţa fiecăruia dintre ei se cuprinde în cuvintele Scripturii: "a umblat bine făcând"*[21].

În afară de amănuntele pe care le dă şi Negruzzi, Papadopol-Calimah adaugă următoarele: *"La moartea lui Lumânărică, Vladica Filaret Beldiman, locţiitor de mitropolit după retragerea lui Veniamin Costache*[22]*, pune să se tragă clopotele de la Mitropolie, "căci un om sfânt a părăsit această lume"*, *aşa încât, după obicei, se trag clopotele tuturor bisericilor din oraş*. Ne spune despre Lumânărică: *"Era un ţăran din ţinutul Tutovei…atât se ştie. Numele lui era Niţă, adica Ioan, Ioniţă. El n-a cunoscut pe părinţii sei, nime nu-i vorbise despre ei. O ţărancă fără copii, îl strânsese, îl crescu". La 20 de ani a început a colinda prin lume pentru a face bine şi viaţa aceasta de jertifire a ţinut 40 de ani"… "Lumânărică era mic de stat, oacheş, blând la faţă, cu barba mică, cu părul des. Trecând pe uliţe şi pe drumuri, el cânta cu duioşie"… Ne vorbeşte de mâinile sale, "mâini albe şi frumoase"…"N-a fost om în Moldova care sa nu-i fi dat obolul [a contribui cu un mic ajutor în scop de binefacere n.n] său lui Lumânărică*[23]*"*.

---

[21] Arhiva, An. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr., p.55

[22] (N. 20 decembrie 1768, Roşieşti, judeţul Vaslui - † 18 decembrie 1846, mănăstirea Slatina, jud. Suceava) a fost un cărturar şi traducător român, Mitropolit în Moldova.

[23] Costache Negruzzi, Păcatele tinereţelor, Ediţia a II-a comentata de dra V. Ghiacioiu – profesoară, Ed. Scrisul

Aşadar, arhiereul înconjurat de numeroşi preoţi de la funeraliile lui Lumânărică era tot un Beldiman, episcopul Filaret Apamias în acea vreme locţiitor de mitropolit al Moldovei, unchiul, după fratele tatei, al Mariei Scarlat Miclescu, născută Beldiman, "văduva" care a îngropat cu mare fală pe Lumânărică.

Se cuvine să facem un popas mai îndelung asupra chipului vredniculuiEpiscop Filaret Apamias Beldiman ale cărui oseminte odihnesc astăzi, alături de cele ale lui Lumânărică. O facem cu ajutorul unui studiu recent, datorat unui descendent al vrednicului de pomenire episcop şi mitropolit, dna dr. Ruxanda Beldiman, cunoscut cercetător şi istoric al artei de la Bucureşti[24].

Românesc, 1942". Lucrare premiată de Academia Română, în 1939

[24] Beldiman, Ruxandra, Episcopul Filaret Apamias Beldiman… în Acta Moldaviae Meridionalis, nr. XXV-XXVII, 2004 - 2006, vol. II, Iaşi, 2007, p. 294-305

"Filip Beldiman, alias episcopul Filaret Apamias, deţine un loc important între reprezentanţii familiei, iar figura sa a fost întodeauna înconjurată cu respect, deşi activitatea sa este relativ puţin cunoscută, atât de către membrii familiei, cât şi de către cei care studiază istoria Bisericii Ortodoxe Române… Părinţii săi erau vornicul Gheorghe Beldiman (1724-1792) şi prima sa soţie Maria, născută Costache-Epureanu. Tatăl s-a recăsătorit ulterior cu Maria Lefter. Din aceste alianţe au rezultat mai mulţi copii, nu doar Filip… Filip se naşte la 18 octombrie 1770, în capitala Moldovei într-una dintre cel două case părinteşti situate

una în uliţa Strâmbă (azi Agatha Bârsescu) şi alta în cea Sârbească (strada Lăpuşneanu). A fost unicul reprezentant al familiei care a îmbrăţişat viaţa monahală, descoperindu-şi vocaţia încă de la vârsta de 22 de ani, slujind atât Mitropolia Moldovei, cât şi cea a Ţării Româneşti, până la înaintata vârsta de 73 de ani, un an înaintea morţii sale, urcând astfel treptele ierarhiei ecleziastice până la scaunul mitropolitan… În jurul vârstei de 20 de ani, Filip îşi descoperă vocaţia întru monahism, motiv pentru care va intra în slujba Bisericii, şi anume la data de 13 noiembrie 1792, sub numele de Filaret, poate chiar la sugestia unchiului său dinspre mamă, episcopul Veniamin Costache, care i-a apreciat chemarea şi harul duhovnicesc…

L-a avut ca mentor pe unchiul său viitorul mitropolit al Moldovei Veniamin Costache. A fost egumen al mănăstirilor Slatina de lângă Suceava şi Negru Vodă de lângă Câmpulung Muscel, din Ţara Românească.

… Mitroplitul Veniamin Costache dovedise că are încredere în acest ecleziast, i-a apreciat intelingenţa, calităţile de excelent adminstrator, încredinţându-i pe parcursul vieţii, felurile sarcini de varii importanţe. În anul 1841, în urma conflictului iscat între vlădica şi Mihalache Vodă Sturdza (aprilie 1834- iunie 1849), unul dintre motive, dar nu singurul, fiind refuzul domnitorului de a contribui din punct de vedere financiar la refacerea bisericii mitroplitane,

înaltul ierarh decide să se retragă din scaunul mitropolitan. Vacanţa scaunului a implicat constituirea unui consiliu pentru alegerea unui locţiitor, persoana aleasă va fi Filaret Apamias Beldiman, desigur şi la recomandarea mentorului său. Filaret Apamias va ocupa această funcţie timp de doi ani, perioadă în care va cârmui cu multă înţelepciune şi cumpătare. Calităţile pentru care a fost apreciat de către marele mitropolit Veniamin Costache s-au dovedit a fi extrem de folositoare pe perioada acestui înalt mandat. În anul 1843 se va retrage şi el din funcţie.[25]"

În anul 1844, luna iulie după cum anunţa şi "Albina românească", Episcopul Filaret Apamias moare la Iaşi şi este îngropat în cavoul Beldimanilor din cimitirul de la Biserica Talpalari.

"Arhiepiscopul titular Preasfinţia Sa Filaret Apamias din familia Beldiman, a răposat aici alaltăieri la vârsta de 70 ani. Îngroparea s-a făcut ieri cu rânduiala cuvenită rangului său, în Biserica Talpalarilor, în mormânt ce răposatul avea pregătit."[26]

Mult mai târziu, osemintele înaltului ierarh vor fi strămutate din cavoul familiei împreună cu cele ale părinţilor săi Gheorghie şi Maria şi ale altor Beldimani în cripta din gropniţa aflată sub

[25] Ruxandra Beldiman, Episcopul Filaret Apamias Beldiman… în Acta Moldaviae Meridionalis, nr. XXV-XXVII, 2004-2006, vol. II, Iaşi, 2007, p. 294-305

[26] Albina românească, XVI, nr 54 , 9 iulie 1844, p.273

vestmântarul bisericii. Osemintelor acestora li s-au alăturat, se pare mai târziu, rămăşiţele lui Lumânărică, aflate într-un alt loc din cimitir îngropate într-un mormânt simplu. Strămutarea osemintelor lui Lumânărică în gropniţa destinată pentru odihna veşnică a ctitorilor şi binefăcătorilor bisericii Talpalari, s-a făcut, potrivit istoricului preot Constantin Bobulescu cu toată fala şi orânduiala bisericească. Cine a făcut acestă dezgropăciune necesară şi în contextul desfiinţări cimitirului, un Beldiman, urmaş al arhiereului Filaret sau un reprezentant al Bisericii? Răspunsul ni l-a dat tot istoricul pr. C-tin Bobulescu: *"...unul din Beldimăneşti mai târziu, ne uitându-se la trupul putrezit în hainele-i peticite de altă dată [Lumânărică n.n] şi aducîndu-şi aminte de irmosul, care cânta: „...Unde-i bogatul sau săracul, dreptul sau păcătosul...", după datină luîndu-i-se oasele într-un coş de pânză, stropite de apaos şi-n lumina făcliilor de ceară au fost puse la un loc cu cele ale Beldimăneştilor şi a scris: „În ace[a]stă ladă, să odihnescu oasăle robilor lui Dumnezău din familia Beldimănească, Filaret-arhiereu, Gheorghie, Maria – deci părinţii vlădicăi – osăbit Lumănerică şi Proculeasă."*

Şi nici, că se poate o îmbinare, mai elocventă pentru ceea ce a avut Iaşul deosebit. Căci prin aceasta în Beldimăneşti regăsim, nu numai pe aleşii cărturari, pe stihuitorul nenorocirilor Moldovei de la 1821 sau pe ctitorii de biserici,

pentru care aflăm dintr-o îndemnare făcută pe o carte:
„Acest mineiu împreună cu celelalte unsprezece menee, s-au afierosit de mine, la biserica cea noi din satul Corneşti moşiea părinţască, unde eu am copilărit şi am vieţuit pînă ce am mersu la viiaţa călugărească, care biserică, s-au zidit din temelie precum să vede, spre vecinica pomenire de mine smeritul arhiereu Filaret Apamias Beldiman"
Dar alături de dânşii în aceeaş fericită adormire, odihneşte simbolul celei mai desevârşite umilinţi, care prin însuşi numele lui de „Lumânărică" ne luminează înţelesul căii zilelor noastre, atât de întunecată. Religia este fapta cea bună şi oricare altă vorbire, este deşertăciune.[27]"
Reunirea, după 80 de ani de la îngropaciunea de după moarte, aproape o generaţie, a rămaşiţelor celor doi, sugerează o dată-n plus că legătura duhovnicească dintre Lumânărică şi arhiereul Filaret Apamias Beldiman a fost una profundă, serioasă, a cărei istorie s-a transmis, ca o legendă în familia boierilor Beldiman dar, din păcate, pierdută în ultimele decenii, de până la noi. Părintele Bobulescu nu ne dă data exactă la care osemintele lui Lumânărică au fost desgropate şi alăturate celor înaltului ierarh şi părinţilor săi. Oricum, cu siguranţă acest lucru s-a întâmplat după anul 1901 dacă ne luăm după alt istoric ieşean, prof. Gh. Ghibănescu care spune de

[27] Bobulescu Constantin, Banul Tănasă Gosan 1769…-1831 Iunie 17, Bucureşti, 1928 p. 12-13

existenţa, încă în acel an, a mormântului lui Lumânărică[28].

Rămâne totuşi o necunoscută, anume ale cui sunt, în cazul că sunt cu adevărat, osemintele celei de-a cincea persoane, în ordinea numelor înscrise pe ladă, oseminte alăturate celor ale ilustrului arhiereu şi identificate cu numele de Proculeasă? Sufixul "-easă" era atribuit, deobicei unei persoane feminine, însemnând, "femeia lui…, "văduva lui…"

Dacă socotim, cuvânt cu cuvânt înscrisul de pe lădiţa depusă în cripta de sub vestmântarul bisericii Talpalari, inscripţie despre care istoricul pr. C. Bobulescu nu face trimitere către vreo altă sursă documentară, probabil considerând ca nefiind necesar, înţelegem că lada păstrătoare de oseminte ar cuprinde: rămaşitele ep. Filaret, ale lui Gheorghie şi Maria, pentru care părintele Bobulescu face precizarea că sunt "părinţii vlădicăi" şi urmează, după adverbul "osăbit" (separat), alte două nume: Lumănerică şi Proculeasă. În enumerarea numelor de mai sus, ar fi fost firească respectarea aceleiaşi reguli folosite pentru primele trei persoane, cărora li s-au înscris pe lădiţă numele de călugărie, respectiv numele de botez (singurele acceptate şi recunoscute de Biserică, pentru pomeniri) şi pentru ultimele două persoane. În mod curios însă, pentru ultimele două oseminte s-au cioplit porecla Lumânărică în locul numelui de botez,

[28] "Evenimentul", Iaşi, nr. 274, 25 Decembrie, 1901, p. 1

care era Ioan şi un alt nume care pare a fi, mai degrabă tot o poreclă şi nu un nume de familie - Proculeasă[29]!? O altă explicaţie logică dar simplistă ar putea fi că porecla de Lumânărică se transformase, între timp într-un nume recunoscut de Biserică, printr-o taină bisericească (cel mai probabil hirotonire întru călugărie)! Posibil ca episcopul Filaret Apamias însuşi să fi schimbat, la o anumită ocazie, numele de Ioan, primit la botez în cel de Lumânărică, prin trecerea lui în rândul monahilor!? Ipoteză, cu multe puncte de susţinere, mai puţin unul şi acesta minor, anume cel al "sonorităţii" numelui Lumânărică, nume neobişnuit pentru un monah, aceştia luându-şi, îndeobşte nume biblice sau din istoria bisericii, cu toate că se cunosc şi excepţii, de la "regulă". O altă ipoteză la fel de simplistă şi în consecintă cu puţine şanse de a fi luată în seamă, ar fi că s-a preferat înscrierea poreclei în locul numelui de botez, datorită celebrităţii dobândite de personaj sub acest supranume, devenit renume.

Aparent de neînţeles este şi faptul că poreclei Lumânărică îi urmează, legat de conjuncţia "şi" numele Proculeasă[30]. Caseta păstrătoare de oseminte cuprinde, cu siguranţă numai patru schelete (Filaret, Gheorghie, Maria şi

[29] Iordan, Iorgu, Ducţionar al numelor de familie româneşti, Ed. Şt. Şi encicl., Buc., 1983

[30] Calendarul bisericesc ortodox cuprinde zilele Sfintei Procula (Claudia) sau Sfântului Procul cu derivatele Procla, Proclu. Procula-Claudia a fost soţia lui Pilat din Pont, considerată de biserică printre primii creştini

Lumânărică), fapt ce mi se pare absolut normal şi de bun simţ, conjuncţia "şi", ce leagă pe Lumănerică de Proculeasă aratând probabilitatea ca cele două nume să aparţină aceleiaşi persoane, respectiv că Proculeasă ar fi numele de familie al lui Lumânărică, un nume derivat tot dintr-o poreclă. Posibil ca Ioan Proculeasă să fi fost trecut, la un moment dat, în actele de stare civilă ale vremii, care erau administrate până şi câţiva ani buni după "Regulamentul Organic"[31] de către Biserică, cu numele de Lumănerică Proculeasă[32]. În favoarea acestui raţionament ar sta un alt argument forte, de bun simţ anume că în lada de care am vorbit nu poate fi vorba de existenţa, pe lângă oasele lui Lumânărică şi a rămăşiţelor unei alte persoane străină Beldimanilor şi care ar fi purtat numele de Proculeasă. În genealogia Beldimanilor nu a se regăseşte nici o persoană cu acest nume sau derivat al său[33]. Un Beldiman,

[31] O dată cu „Regulamentul Organic" din Muntenia (1831) şi Moldova (1832) se poate vorbi de introducerea organizată a evidenţei stării civile, care era lăsată tot în atribuţiile preoţilor. Prin acesta s-au introdus condici pentru starea civilă, denumite „mitrice". „Acţiunile mitricei – spunea Regulamentul Organic – slujesc spre deosebirea celor trei epoci ale vieţii omului, adică a naşterii, căsătoriei şi a mutării din viaţă".

[32] O cercetare a actelor de stare civilă existente la Arhivele Statului din Iaşi arată inexistenţa formei numelui de familie Proculeasă.

[33] Beldiman, Iordache, Genealogia fam. Beldiman, Arh. St. Iaşi, Doc. P XIX/17, XIX/41, XL/40

Beldiman, Iordache, Onomastica, 1856, Arh. St. Iaşi, Fond. Min. Int, Tr. 1772, op.2020, nr.35544

sau o autoritate eclezială, cât de cât responsabilă nu ar fi introdus, în acel sipet cu oseminte cu "greutate", rămăşiţele unei persoane străine familiei boierilor sau de istoria acestora. Ar fi fost, înainte de toate, o mare impietate faţă de memoria înaltului slujitor al Bisericii, Filaret Apamias care a avut şi rangul de mitropolit al Moldovei, o blasfemie chiar şi nu în ultimul rând o încălcare a cutumelor bisericii care stabilea clar că numai osemintelor ctitorilor şi binefăcătorilor erau păstrate în acest loc de cinste. Şi dacă, prin absurd, am considera că totuşi acele oseminte nu ar fi fost străine înaltului ierarh sau Beldimanilor, ele nu ar fi fost depuse, de un urmaş al său (un Beldiman) în mod "osăbit" (separat) de cele ale rudelor sale de "viţă nobilă", după rămăşiţele unui "calic". Aşadar, raţionamente şi argumente de luat în seamă că Lumânărică este una şi aceiaşi persoană cu Proculeasă. Existenţa, oarecum nelalocul ei a conjuncţiei "şi" din textul analizat, ar putea fi rezultatul firesc al prescurtării inscripţiei, din raţiuni practice, text care ar fi putut fi scris, pobabil, explicit astfel:
"…Lumănerică care se numeşte şi Proculeasă." Cu siguranţă, textul încrustat pe lădiţa cu preţioasele oseminte a fost considerat corect şi lămuritor de cei care l-au ticluit, inclusiv, mai târziu de către istoricul pr.

Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească: enciclopedie istorică, genealogică şi biografică, coordonator şi coautor Mihai Dim. Sturdza, Buc., Simetria, 2004

Bobulescu. Şi dacă, totuşi Proculeasă a fost un descendent al unei alte familii înstărite din Iaşi, intrat în cea a Beldimăneştilor? O cercetare a listei boierilor morţi între 1934-1841[34] arată că acest nume sau derivat al său nu este de găsit, ceea ce infirmă şi această ipoteză. Probabil că pasionaţii istoriei necropolei de la Talpalari şi ai Beldimanilor vor descifra şi acest mister, cândva. Oricum, un lucru este sigur şi de luat în seamă cu mare bucurie, anume că urmele fizice ale prezenţei, pe acest pământ a lui Lumânărică există şi sunt păstrate într-un loc de mare cinste - Biserica Talpalari din Iaşi.

Totodată, aflarea astăzi a rămăşiţelor pământeşti ale lui Lumânărică alături de cele ale fostului mitropolit, ÎPS Filaret Apamias Beldiman demonstrează, fără tăgadă, peste timp, că legătura duhovnicească cu totul şi cu totul specială dintre cei doi a fost, cândva bine cunoscută şi la mare cinste atât în Biserică cât şi printre descendenţii boierilor Beldiman.

Admiraţia înaltului ierarh Filaret pentru personalitatea şi faptele lui Lumânărică a fost una cu înalt temei şi cu semnificaţii profunde. A spune la moartea acestuia din urmă că era **un sfânt**, a da dispoziţie ca în tot Iaşul, trei zile să bată clopotele a jale, ca mitropolit al ţării, înconjurat de un numeros sobor de preoţi să slujească prohodul, a i se organiza funeralii

[34] Ichim Traian, Vidomostie de numele boierilor morţi între 1934-3841.(Arh. St. Iaşi, Tr. 1772, Min. de Int., dos. 2297) în "Ioan Neculce", fasc. V, Iaşi, 1925 p. 302-304

măreţe, ca pentru cele mai înalte feţe bisericeşti sau personalităţi, ne fac să credem că sufletul lui Lumânărică se va fi deschis, deseori în faţa Înalt Preasfinţitului Filaret. Ca duhovnic, cunoştea cu siguranţă multe lucruri despre sfinţenia umilului cerşetor dar care, nu se puteau spune tuturor, în gura mare. Plin de un mister greu de desluşit dar doar de intuit, pare a fi ritualul de la înmormântarea lui Lumânărică. Trupul mortului era *"învălit în giulgiu alb*[35]*"* şi *"arhiereul, apropiindu-se, dezvăli pre mort, şi însemnând pe faţa lui semnul crucei…"* Apoi, aspectul voit sărăcăcios al sicriului, un obicei de îngropăciune propriu călugărilor: *"Secriul era de scânduri albe, fără căptuşeală, fără nici o podoabă, fără flori şi fără cununi,- căci flori şi cununi erau faptele cele bune ale mortului…*[36]*"*

De la istoricul Gheorghe Ghibănescu ne-a rămas un eseu în care, descrie mormântul lui Lumânărică din cimitirul bisericii Talpalari, mormânt vizitat des de pelerini şi care mai exista pe la anul 1901. Mormântul lui Lumânărică era însemnat doar de un simplu…bolovan, fără de vreo inscripţie pe el, loc care transmitea o pace lăuntrică, plină de mister vizitatorului rătăcit, prin cimitir:

"Dacă vreun curios s-ar îndrepta spre biserica Tălpălari, şi s-ar rătăci puţin printre mormintele din ţintirim va vedea cu mirare că între pietrele

[35]În varianta primă publicată la "Albina", apare "giulgiu alb" iar în cea publicată în volum, doar "giulgiu".

[36] Arhiva, An. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr., p.55

cu bogate inscripţii, care ne spun de rostul, ce l-au avut în lume cei ce zac sub ele, adormiţi în Domnul stă şi o piatră detunată, care nu poartă pe ea decât urmele ciocanului grosolan al ciocănaşului, care a desbârnat bolovanul de stânca din munte, şi fără altă înfloritură, fără altă însemnare s-a crezut prea îndestulător să se pună deasupra mormântului închis pe rămăşiţele trupeşti ale ilustrului necunoscut… Liniştea ce-ţi produce acest mormânt, peste care razele calde ale soarelui de vară cad cu îmbelşugare, iarba verde a câmpului creşte năvalnic, boarea răcoroasă a vântului de vară încet adie, iar viforul aspru al ierni mugeşte cu mânie; această linişte meditativă, care ţi-o aduce în suflet, vederea locaşului veşnic al fiinţei noastre intrate în sânul nefiinţei… Cât de înălţător însă nu e pentru mintea şi inima noastră, câtă parte omenească nu cuprinde piatra goală de slove! Câtă poezie în această uitare de sine! Omul, pentru care n-a plâns nimeni în viaţă; mortul, pentru a cărui pomenire nu s-a pus numai de cât o stană de piatră ruptă din munte, pare că ne zice: Iată-mă!; În lume am fost şi lumea nu m-a cunoscut; răsplată mi se dă în ceruri! Căci gol am fost şi m-a îmbrăcat, flămând am fost şi m-a-ndestulat; însetat am fost şi m-a adăpat.

Şi cine să fie cel adormit în Domnul, de care nimeni n-a avut ce să însemne? Ce nume necunoscut se ascunde sub piatra goală de slove? E mormântul lui Lumânărică !

Cine n-a auzit de Lumânărică ?"[37]

Revenind la slujba prohodului descrisă de Negruzzi şi Papadopol-Calimah, să fie toate aceste elemente deosebite din ritualul înmormântării lui Lumânărică asemănătoare cu cele datorate, ca ultim omagiu, unui slujitor însemnat al Bisericii? Neobişnuit, după cum am spus felul însemnării mormântului lui Lumânărică cu un simplu bolovan, fără slove încrustate pe el. Să fi fost ecesta un un simbol ştiut numai de cei apropiaţi mitropolitului Filaret şi familiei acestuia care au organizat funeraliile? Să fi fost Lumânărică un "nebun întru Hristos" sau un călugăr cerşetor cu faimă, din ramura aşa numiţilor "epeti", cum se numeau călugării cerşetori care trăiau cândva, demult sub cerul liber, fără bani şi fără chilie, în schimb, cutreierau biserici şi mănăstiri, unde cereau de pomană şi mai apoi împărţeau la săraci tot ce aveau?[38] Între sfinţii Bisericii noastre, ortodoxe, "nebuni pentru Hristos", se află Cuviosul Simeon[39] care a vieţuit în secolul al VI-lea, la Edesa, în Siria. Acesta a

---

[37] Ghibănescu , Gh, Două morminte, *în "Evenimentul", Iaşi, nr. 274, 25 dec. 1901, p. 1; Ghibănescu, Gh., Din traista cu vorbe, Iaşi, Tip. "Dacia", 1906, p. 367*

[38] Preda Sorin, Pustnici, anahoreţi, pelerine şi nebuni întru Hristos, în "Formula AS", nr. 881, Buc., 2009

[39] Aşa-numiţii "nebuni întru Hristos" sunt călugării ortodocşi care, pentru a se păzi de adulatori şi, deci, de păcatul mândriei, trec prin viaţa drept cerşetori, ciudaţi, bolnavi mintal sau proşti. Sfântul Simeon, "cel ce s-a făcut nebun pentru Hristos" (Sinaxar 21 iulie), este considerat în general ca fiind primul nebun întru Hristos.

fost urmat în cele sfinte, de un ucenic pe nume Andrei. “Nebunia întru Hristos” devine un adevărat fenomen în Rusia începând cu secolul al XVI-lea. Adevăraţii iurodivji (lb. rusă) nu erau nicidecum nişte indivizi labili psihic, "săraci cu duhul" ori nătângi, ci erau creştini care lepădau toate ale lumii spre a-L mărturisi pe Hristos (adesea sub forme puternic ironice) într-o societate care se instala într-un fals confort spiritual[40].

Dacă Lumânărică a fost sau nu a fost influenţat de „nebunii pentru Hristos” nu avem de unde şti, sau afla. Tot ce este posibil, este ca el să fi avut cunoştinţă de existenţa şi modul de viaţă al acestora şi să fi încercat să trăiască asemenea lor, măcar în parte.

Sfinţii „nebuni întru Hristos” (sau „nebuni pentru Hristos”) au apărut în lumea multiculturală a Imperiului Bizantin. Aceşti sfinţi (denumiţi saloi în lb. greacă) îşi asumau de bunăvoie rolul nebunului, una dintre infirmităţile cele mai cumplit nedreptăţite, chiar şi în lumea creştină. Cum era firesc, vieţile celor doi sfinţi saloi, Simion şi Andrei au ajuns şi la cunoştinţa cititorilor români, la început în scrieri în slavonă şi greacă, apoi în traduceri româneşti, făcute la începutul sec. XVIII, la Mănăstirea Neamţ, din Moldova.

Până în secolul XVIII, în Rusia au fost sanctificaţi peste 35 de sfinţi “nebuni întru

[40] Evdokimov, Michel, *Pelerini ruşi şi vagabonzi mistici*, Editura Pandora, Târgovişte, 1999

Hristos". Atitudinea ierarhiei bisericeşti ruse în această problemă, a "nebunilor pentru Hristos" era diferită de cea din Constantinopol. Din secolul XVIII începe însă să scadă (fără să dispară) entuziasmul ruşilor pentru sfinţii saloi, numiţi acolo iurodivji, şi Biserica devine, de asemenea, mai circumspectă[41].

Dacă Lumânărică a fost un "nebun întru Hristos", nu putem şti exact. Dacă da, este posibil ca acest lucru să fi fost ţinut ascuns pentru popor, ca pe o taină de mare preţ. Un secret ştiut însă de Biserică, de Episcopul Filaret. Era, cu siguranţă o mărturie de sfinţenie care, din raţiuni teologice nu putea fi clamată-n gura mare, aşa după cum îndeamnă Evanghelistul: *"Să nu aruncaţi mărgăritarele voastre înaintea porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare".* (Matei 7, 6)

Totuşi, atât cât s-a îngăduit să cunoaştem din cercetările de până acum, s-ar părea că în viaţa reală a creştinilor români nu s-a impus tipul de manifestare salos sau iurodivji. „Nebunia întru Hristos" în spaţiul românesc s-a manifestat altfel, am îndrazni să spunem într-o formă mai apropiată de cea întruchipată, în apus de Sfântul Francisc de Assisi.

Cu toate acestea, nu acest sfânt a fost cunoscut românilor, ci o altă figură, îndrăgită deopotrivă şi în Occident: Ioasaf din romanul Varlaam şi

[41] Velculescu, Cătălina, Nebuni întru Hristos, Ed. Paideia, Buc., 2008 p. 25

Ioasaf[42]. „Nebunia" prinţului care lasă toate mângâierile slavei lumeşti ca să trăiască numai pentru Hristos, acesta este tipul de „nebun pentru Hristos", care devine model de viaţă la noi, românii. În literatura română de secol XIX şi XX, spre deosebire de cea rusă, modelul iurodivji nu a găsit adepţi[43].

Să mai spunem, pe de altă parte că ep. Filaret Beldiman a avut, în timpul arhipăstoriei lui Veniamin Costache demnitatea de prezident al Comitetului Mănăstirilor Pământeşti din Moldova, for tutelar peste toate comunităţile monastice de la acea vreme[44].

Posibil ca cei doi, Ioan căruia i se va zice Lumânărică şi Filip să se fi cunoscut, cu mult înainte ca primul să-şi fi început activitatea misionară, în perioada anilor 1792-1796, la Episcopia Huşilor unde, tânărul călugăr Filaret

---

[42] Varlaam şi Ioasaf este un roman popular de apologie a vieţii creştine, cu un profund fond moral, religios, a cărui fabulă se găseşte în legenda indică despre Buddha, întemeietorul unei noi religii. Legenda indiană a fost prelucrată de un creştin şi a trecut din India în Persia. Traducerea în româneşte s-a făcut de pe un manuscris slav în anii 1648-1649 de către Udrişte Năsturel, cumnatul lui Matei Basarab. Pe vremuri, mulţi călugări români din Mânăstirea Neamţ, unde s-a găsit cel mai vechi manuscris al romanului, purtau numele Varlaam sau Ioasaf.
M. Sadoveanu în colaborare cu D. D. Pătrăşcanu, a adus vechea naraţiune cu caracter popular în cadrul literaturii culte sub titlul: Istoria Sfinţilor Varlaam şi Iosaf de la India.

[43] Velculescu, Cătălina, Nebuni întru Hristos, Ed. Paideia, Buc., 2008 p. 34

[44] Arh. St. Iaşi, Fond 1674, dos. 1/1942, f. 70

era alături de unchiul său Veniamin Costache, ales proaspăt episcop de Huşi după care îşi va urma mentorul la Episcopia Romanului. În această perioadă, într-o mănăstire din preajma Huşilor, flăcăul Ioan, viitorul Lumânărică posibil să-şi fi desăvârşit ucenicia şi să fi primit misiunea sfântă pe care a dus-o la împlinire. O misiune numai de el ştiută şi de duhovnicul acestuia, tânărul boier Filip, devenit ieromonahul Filaret. Imitatorul, ucenicul şi urmaşul spiritual al lui Lumânărică, Ion Bardaş zis Titinaş, un alt ţăran tot de prin părţile Tutovei care va fi cunoscut pentru faptele sale minunate sub aceiaşi poreclă de Lumânărică, va îmbrăca rasa monahală, puţin înainte de a trece la Domnul, luându-şi numele de părintele Ionichie. De remarcat însă faptul că Titinaş, asemenea maestrului său Lumânărică s-a comportat dintotdeauna în viaţă, ca un călugăr, ca un schivnic:*"...îmbrăcămintea sa era călugărească. Nu-mi amintesc dacă până la moarte a mai avut şi al doilea costum. În acele zile de lucru, ca şi în zile de duminică şi sărbători, de la toaca întâia şi până la ieşitul din biserică – căci pe atunci slujba în biserică se făcea în toate zilele – moşul Ioniţă sau mai bine zis călugărul Ioniţă, schivnicul Ioniţă, se aşeza la strana de la uşa bisericii, lângă masă, unde se vindeau lumânările de ceară, într-o postură plină de umilinţă, cu mâinile la piept, cu faţa spre catapiteasmă, cu ochii în lacrimi, asculta toată slujba bisericească pînă la ieşire, când lua sfânta nafură şi mergea umilit, făcând des semnul*

sfintei cruci, ca să intre apoi în modesta lui chiliuţă ca să-şi ia gustarea, ce era mai mult din vegetale[45]*”.*
Aşadar, am avea până acum toate argumentele să spunem despre Ioan Proculeasă că a fost monahul sau ieromonahul[46], părintele Lumânărică!

Un alt martor ilustru, prezent la înmormântarea lui Lumânărică a fost Vasile Alecsandri care, în 1876, în prefaţa la volumul său de proză scria despre un poem închinat lui Lumânărică cu această ocazie tristă, de către un tânăr poet moldovean al vremii, Mihail A. Corradini:
“Corradini (pe care îl pun în rândul morţilor, fiindcă de la 1848 el s-a făcut nevăzut) era născut în Moldova, din o mamă română şi dintr-un tată Italian….
...Petrecerea sa la Iaşi contribui la răspândirea ideilor noi şi a principiilor civilizatoare în societatea fostei capitale, şi negreşit influenţa lui ar fi fost mult mai folositoare, dacă el ar fi scris în româneşte toate operele literare, ce compunea cu o înlesnire prea mare în limba franceză. Însă deşi manuscrisele lui deveniseră numeroase în câţiva ani, compatrioţii lui nu cunoscu din ele

[45] Antonovici, N., Ioniţă Titinaş (Părintele Ionichie)... în Tribuna Avântenilor, iulie-sept., Buc., 1943
[46] călugăr care a primit slujirea preoţească pentru comunitatea sau mănăstirea din care face parte. Episcopul hirotoneşte un călugăr întru preot la cererea comunităţii transmisă episcopului prin stareţul mănăstirii.

decât două ode, una pentru disrobirea ţiganilor, tipărita în Foia scienţifică, şi a doua în Spicuitorul Moldo-român, intitulată Lumânărică…"[47]

Despre acest poet admirator al lui Lumânărică scrie şi Al. Papadopol-Calimah[48]*: "Acest tânar şi simpatic poet, iubea şi admira pe Lumânărică, cum il iubeau şi respectau toţi moldovenii. Poetul să luă şi el după sicriul calicului, şi muza sa, cuprinsă de duioşie şi de admirare îi închină versuri frumoase care s-au păstrat într-un manuscris vechiu al timpului, şi pe care Teodor Codrescu, păstrător mărinimos şi neobosit al urmelor zilelor noastre trecute, le-au reprodus după un autograf pe care i-l dăduse V. Alecsandri. Iată aceste versuri care în motto-ul lor ,cuprind chronostihul epocei şi al nevoinţelor lui Lumânărică : Lumino (Luminarica)*

XL Anni, Virtutis, Ad Umanitatis, Utilitatem, Superna, Nobilitas, Spreta, Proceribus[49]*"*

Oda lui M. Corradini dedicată lui Lumânărică a fost scrisă în limba franceză (vezi addenda). Iată o tălmăcire a acesteia, făcută de profesorul ieşean Gheorghe Badea:

"Ce este acest grav dangăt de clopot pentru
morţi, acest dangăt plin de taină,
Care de trei zile întregi se înalţă spre ceruri?

---

[47] Corradini în Alecsandri, V, Opere complete, vol. 3. Buc., Ed. Socecu, 1876, p. 571

[48] Arhiva,Vol. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr., p.55

[49] Ibidem

Este oare un prinţ – sau un episcop, demnităţi pe care doar Dumnezeu le cercetează,
Este oare un bogat tămâiat care pleacă spre lumea cealaltă?
Nu! Este un om oarecare, fără nume (de slavă) şi fără sprijinul (unui neam vestit)!
Este un biet cerşetor, cel pe care lumea îl plânge astăzi!
A murit! L-am văzut culcat între patru scânduri,
Strângând sfântul simbol [crucea] în mâinile sale albe,
Cu picioarele goale, fără să-şi mai aplece fruntea în faţa altarului,
Da, l-am văzut coborând spre odihna veşnică,
La doi paşi de rai, scăldat în lacrimi sincere,
În dangătul lugubru şi profund al clopotelor funebre.
Patruzeci de ani a trăit în aceleaşi zdrenţe;
Patruzeci de ani de dispreţ şi de lipsuri.
Dar dacă copilul tremura de frig la sânul maicii sale,
Dacă văduva plângea pe pragul colibei,
Dacă focul mistuia o parte a cătunului,
El era totdeauna acolo, încovoiat sub o sarcină cu ajutoare.
Pretutindeni el, totdeauna el, binefăcătorul săritor la necaz,
Cu cearşafuri, cu pâine, cu o viţică,
[El] cu picioarele goale, zdrenţăros, cu buzunarele pline de aur,
Şi golindu-le pretutindeni pentru a cerşi din nou.

Niciodată, în întreaga Moldovă, un cuvânt obişnuit
Nu a ajuns mai popular decât numele lui necunoscut;
Dar, neştiind în smerenia sa să slujească
Decât Stăpânului Veşnic şi umanităţii umile,
La moartea sa nu vezi nici convoi funerar,
Nici muzică, nici cântece, nici haine de catifea lângă sicriul său,
Nici dric bogat, nici bocitoare îmbrăcate de doliu,
Nici un episcop[50] *n-a binecuvântat coşciugul său sărman*
Totuşi ziua a fost frumoasă şi biserica plină
De o mulţime în zdrenţe, plângând fără măsură,
Şi care jeluindu-i moartea cu respect,
Îi aducea jertfă un doliu care nu se cumpără.
Odihneşte-te în mormântul tău, o, cerşetor sublim!
Odihneşte-te în dulcile lăcaşuri ale odihnei meritate!
Dormi! Aici inimile mari se usucă în plină zi,
Dar umbra mormântului le călăuzeşte spre dragostea cerească.
Dormi! Aici, când omul a fost însemnat cu fierul roşu,

[50] O remarcă, uşor ironică aş face despre mărturia lui Corradini şi anume că acesta, ca participant la funeraliile lui Lumânărică, s-a aflat cu siguranţă pe undeva mai departe, în mulţime de nu a putut vedea prezenţa arhiereului, mitropolitul şi episcopul Filaret Apamias, din fruntea soborului de preoţi.

Virtutea fără mamă şi fără patrie se purifică doar în cer.
Aici, pentru orice om chinuit de dorinţe,
Nu există nici o rază de lumină, care să nu fie urmată de întuneric.
Dormi! Prietenul tău poet, care îţi venerează mormântul,
Cu condiţia ca, tânăr şi el, să nu moară el însuşi,
Plin de amintirea ta pe care vrea să o vadă cunoscută în lume,
Va şti să-ţi aducă, cel puţin, respectul care ţi se cuvine."[51]

Un alt Lumânărică

După cum am spus, Lumânărică a avut un ucenic, pe nume Ion Bardaş. Mai tânăr ca el, originar din acelaşi ţinut al Tutovei acesta l-a imitat în cele mai bune, virtuoase şi sfinte apucături egalându-şi, poate chiar întrecându-şi maestrul. Cunoscut în popor cu porecla Titinaş, după felul său de a se adresa celor din jur cu apelativul, cuvânt inventat de el, "Titinaş sau Titiniţă", Ion avea să preia numele dar şi renumele înaintaşului său Lumânărică după moartea acestuia, în martie 1842 sau mai bine zis poporul avea să-l "confunde" cu înaintaşul său tocmai dispărut, numindu-l la fel, simplu: Lumânărică.

[51] Ion N. Oprea, Lumânărică, Sfântul Ioan de la Tutova, Ed. Pim, Iaşi 2009 p. 240

Cu Titinaş istoriografia a fost mult mai darnică, păstrându-se date precise, în diverse note şi studii despre viaţa şi activitatea sa datorate, în mare parte istoricilor Al. Papadopol-Calimah, N. Iorga sau eruditului episcop, academician Iacov Antonovici[52] sau urmaşului acestuia, prof. Nicolae Antonovici, ambii fii ai Bârladului.

Se cunoaşte astfel că numele real al noului Lumânărică era Ion Bardaş şi că aproape de trecerea sa la cele veşnice, s-a călugărit, devenind părintele Ionichie, în biserica ctitorită de el la Bârlad, cu hramul Sf. Gheorghe[53].

"Trecuse ani de zile, şi pe la 1852 răsări la Iaşi, venind tot din sânul Tutovei, un imitator al lui Lumânărică. Acesta era Titinaş. Toţi bătrânii din Moldova ne aducem aminte de el. Numele lui era tot Ion. Pe când trăia încă Lumânărică, el îl ajuta, îl urma în calea sa binefăcătoare.

Acum, întocmai ca şi Lumânărică, Titinaş umbla şi el îmbrăcat în suman, încins cu o funie, cu capul gol, cu căciula subţioară, încălţat cu imenii. Titinaş era de stat mijlociu, smolit, cu părul des şi cu barba deasă, cărunt,- şi cutreiera Moldova, ca Lumânărică altă-dată, şi după aceleaşi fapte; ţinea şi el lumânărele în mână, din care cauză i să zicea şi lui Lumânărică; lăcrima des,– cânta şi el: Lumânărele, dragele mele!....

---

[52] Iacov Antonovici (n. 18 noiembrie 1856, Similişoara Bogdanei, Vaslui; d. 31 decembrie 1931, Huşi) episcop român, membru de onoare al Academiei Române.

[53] Vezi Addenda

Lumea-l poreclise Titinaş, pentru că el însuşi numea pe toţi cu acest nume ce-l inventase. El zicea tuturor bărbaţilor Titinaş, iar femeilor Titiniţă! Domnul ţării era numit de el Titinaşul cel mare![54]…"

Nicolae Antonovici spune despre Ion, zis Titinaş şi apoi Lumânărică că: *"Dacă el era de loc din Bârlad sau poate venit în acest târg de pe alte meleaguri, nimeni nu poate şti. O singură amintire, păstrată, ni-l arată că era un om singuratic, un schivnic, fără ştiinţă de carte, însă un harnic şi neîntrecut colector de bani de la public, ca nimeni altul! El înţelegea să adune bani nu numai pentru nevoile bisericii Sf. Gheorghe – pe lângă care se alipise în ultimul timp, – ci şi pentru toate celelalte biserici din Bârlad, sărindu-le în ajutor şi împlinindu-le diferite lipsuri, ajutându-le până şi la reparaţiile clădirilor şi încă, mai mult, luând singur iniţiativa ca aceia pentru clădirea Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghe, sau la ridicarea noului locaş al bisericii Sf. Haralambie şi Mina. Dar, în afară de aceste griji Moş Ioniţă având şi un suflet milos, ca a unui adevărat samaritean, nu-şi putea găsi astâmpărul şi liniştea sufletească, decât după ce săvârşea zilnic o „faptă bună", singura în stare să-i aducă cea*

[54] Al. Papadopol-Calimah, Două nume legendare din Moldova: Lumînarică şi Titinaş în Arhiva, An. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr., p.55

mai mare mulţumitre ce se poate închipui, trăind prin ea şi pentru ea![55]"

Nebositul cercetător al istoriei ţinutului Bârladului, savantul, ep. Iacov Antonovici va desluşi din documente vechi bisericeşti sau din înscrisuri de pe daniile făcute bisericilor din Bârlad date despre neobositul în facerea de bine, Ion Titinaş[56].

„Această Sf. Evanghelie este a bisericii… Sf. Haralambie şi Mina din oraşul Bârladului… s-au afierosit acestei biserici de sfinţia sa păr. Arhim. Scriban, egumen al sf. M-stiri de la Socola, prin îndureare(a) şi stăruinţa osârdnicului în fapte bune Ioniţă Bardaş, ce ţine locul răposatului Lumânărică. Şi s-au îmbrăcat cu argint în capitala Iaşii de d-l Ionică argintariul, la anul 1846, cu cheltuiala şi agiutoriul acelor orăşeni şi altora, însă tot prin strădania şi multele osteneli a numitului Ioniţă Bardaş!.[57]."

Episcopul acad. I. Antonovici adăuga că *„Acesta (e vorba de Ioniţă Bardaş zis Titinaş) se călugări pe patul de moarte prin părintele Protopop Vrabie, punându-i-se numele de Ionichie", şi autorul notei continuă: „Această călugărie s-a făcut chiar în ziua când s-a pus temelia bisericii*

---

[55] Antonovici, Nicolae, Ioniţă Titinaş (Părintele Ionichie) – Ctitor al Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghie şi al bisericii Sf. Haralambie şi Mina din Bârlad în „Tribuna Avântenilor", iulie-sept., Buc., 1943

[56] Antonovici, Iacov, Documente bârlădene, vol. I, Tip. N. P. Peiu, Bârlad p. 325

[57] Ibidem vol. I p. 320

actuale Sf. Ilie, – după cum mi-a spus părintele Econom I. Carp.[58]"...
..."Desigur un suflet atât de curat şi atât de apropiat de sfânta biserică, ca acela al lui moş Ioniţă, nu putea să facă altfel şi cine reflectează mai adânc asupra acestui impresionant moment, va recunoaşte că în acest gest, moş Ioniţă a voit ca moartea să-l găsească cât mai aproape de sfinţii apostoli ai Mântuitorului, pe drumul cărora mersese până atunci.
Ştim că el a murit în anul 1858 şi acum, fiind în măsură să precizăm ziua şi luna morţii părintelui Ionichie, vom înfăţişa o inscripţie, scrisă de un necunoscut, pe o carte a bisericii Sf. Gheorghie[59]. Iată textul: „Să se ştii de când au răposat Ioniţă Titinaş adică părintele Ionichie monah, la anul 1858 Octombrie 8„

Într-o notă de subsol pe marginea însemnărilor pe câteva cărţi de cult ce fac referire la Ion Bardaş, zis Titinaş şi Lumânărică, istoricul, acad. ep. Iacov Antonovici îi face acestuia următorul portret: *„...Titinaş care adună bani de la creştini pentru fapte bune: măritări de fete sărace, ajutorarea văduvelor, îmbunătăţiri şi cumpărări de lucruri bisericeşti. Fiind cunoscută tuturor viaţa lui curată şi sufletu-i caritabil toţi îi dădeau şi-l încurajau. Ba, guvernu Moldovei, după cum îmi spune părintele Econom I. Carp, luase dispoziţiuni că ori unde îl va întâlni pe drum*

[58] Ibidem, vol. I p. 199
[59] Ibidem, vol. I p. 325

căruţa de poştă să-l ieie şi pe dânsul numaidecât. ...Acesta se călugări pe patul de moarte în 1859 (sic!) prin părintele protopop Vrabie, punându-i numele Ioanichie şi această călugărie s-a făcut chiar în ziua când s-a pus temelia bisericii actuale a Sf. Ilie – după cum mi-a spus păr. Econom. I. Carp[60]*"*

O altă mărturie despre viaţa lui Titinaş o dă, la cererea episcopului I. Antonovici un contemporan al acestuia, institutorul onorific Ioan Vasiliu (Băgu) (1844-1918) care a răspuns la întrebările ilustrului ierarh, „pe când se afla în viaţă şi avea etatea de 63 de ani"[61]:

„În cea mai modestă cameră a chiliilor Bisericei Sfântu Gheorghe, vieţuia un bătrân, pe care noi, copiii, îl numeam moşul Ioniţă. Vârsta acelui bătrân, pe când eu eram între 6-7 ani, era trecută de peste 50 de ani, cred că nu era departe de 60 ani. Mic la corp, faţa uscăţivă, dar vânjos, părul pletos şi ondulat, barba lungă şi în furculiţi, una şi alta aproape albe, îmbrăcămintea sa era călugărească. Nu-mi amintesc, dacă până la moarte a avut şi al doilea costum.

În zilele de lucru, ca şi în zilele de duminică şi sărbători, de la toaca întâia şi până la ieşitul din biserică, căci pe atunci slujba se făcea în toate zilele, moşul Ioniţă sau mai bine zis călugărul

---

[60] Ibidem, vol. I p. 325 şi 199

[61] Într-o nota de subsol, la p. 217 (D.bâr. vol.I), I. Antonovici precizează că institutorul Ioan Vasiliu:"A murit la 14 Iunie 1918, în etate de 74 ani. N-a fost căsătorit."

Ioniţă, schivnicul Ioniţă, se aşeza în strana de la uşa bisericii, lăngă masa, unde se vindea lumânările de ceară, într-o postură plină de umilinţă, cu mâinile la piept, cu faţa către catapiteasmă, cu ochii în lacrimi, asculta toată slujba bisericească până la ieşire, când lua sfânta nafură şi mergea umilit făcând des semnul sfintei cruci, ca să intre în modesta lui chiliuţă, ca să-şi ia gustarea, ce era mai mult din vegetale. Care era ocupaţiunea acestui schivnic? Când era să se îmbrace icoanele bisericei Sfântului Gheorghe cu argint şi cu aur, când era să se facă sau să se refacă catapiteasma bisericei, când era să se facă candele, cadelneţe, vestminte preuţeşti, reparaţia bisericei etc., călugărul Ioniţă îşi atârna de gât o cruce şi o pungă, cu toiagul în mână parcura stradele, intra în casele bogaţilor, unde era primit cu mult respect, şi zicea: „daţi bani şi îi aşezaţi în această pungă, căci ei sunt pentru biserică şi pentru a ajuta pe cei săraci!" El umbla şi în celelalte oraşe ale ţării. În Iaşi, capitala Moldovei, era cunoscut de toată boierimea. Palatul domnitorului îi era deschis ca la unul din cei mai înalţi demnitari ai ţării. Atât domnitorul precât şi boierimea, îl încărca de bani şi daruri. Călătoria o făcea pe jos şi dacă cineva i-ar fi oferit trăsura, el o refuza. El zicea: „pe geos au mers apostolii Mântuitorului, pe geos merg şi eu!"

Idealul lui moş Ioniţă era biserica şi persecutatul de soartă. Nu numai îngrijirea bisericii Sfântului Gheorghe era idealul lui. La toate hramurile

bisericilor din oraşul nostru (Bârlad n.n.), lumânările policandrelor, ale sfeşnicelor şi uleiul candelelor se cumpărau cu banii strânşi de pe la cei avuţi şi păstraţi în punga lui. Când mântuia cu ale bisericii, alerga prin mahalale şi căuta bolnavul, căuta văduva, căuta orfanul, căuta fetele sărace bune de măritat, şi le aducea doctorul de cercetat, medicamentul de luat, lemnul de încălzit, hrana de trăit şi banul de înzestrat.

Desele preumblări ale lui moş Ioniţă pe la Iaşi, vederea şi cercetarea turnului mănăstirii Goliei produse asupra lui o impresiune aşa de mare încât a zis: „cu ajutorul lui Dumnezeu am să ridic un aseminea turn pe lângă biserica Sfântului Gheorghe de la Bârlad". Cu toiagul în mână, cu crucea şi cu punga legate de gât, moşul Ioniţă colinda satele, colinda oraşele, bate cu toiagul în uşa palatului Domnitorului, umple punga de bani, începe turnul bisericei, îl ridică până unde se vede astăzi; când moare şi cu dânsul a murit şi isprăvirea turnului. Abia, cu chiu cu vai, după ce au trecut zecimi de ani, a putut să se tencuiască şi să i se facă căciulă, unde stă pompierul ce priveghează asupra oraşului isbucnirea vreunui incendiu.

Iată, în scurt, cine a fost moş Ioniţă, un om din popor, om fără ştiinţă de carte, dar om cu frica lui Dumnezeu, om de bine, mărinimos până la cel mai înalt grad.[62]"

---

[62] Antonovivi, Ioan, Documente bârlădene, vol. V, Bârlad, Tipografia Neculai P. Peiu, 1911 p.217, 221-222

Pe de altă parte istoricul prof. Nicolae Antonovici işi încheie studiul său dedicat lui Ion Titinaş, căruia i s-a mai zis şi Lumânăricã cu următoarele rânduri de îndemn:
"De aceea, un asemenea suflet rar de adevărat samaritean, merită să fie dat ca pildă. Şi-mi aduc aminte, cu duioşie, cum însuşi marele istoric prof. Iorga, la una din prelegerile lui de la „Universitatea populară" din Vălenii de Munte, luând cunoştinţă despre Titinaş – „Lumânăricã" de la Bârlad, acest suflet entuziast, altruist şi activ, îl dădea ca exemplu de urmat în viaţa noastră de toate zilele. Era în vara anului 1928.... Datorită acestei aduceri aminte, prilejuită şi de cercetarea „Documentelor Bârlădene", mi-am luat îndemnul să-l scot pe moş Ioniţă Bardaş – zis Titinaş, zis Lumânăricã şi în călugărie părintele Ionichie, – dintre însemnările vremii...[63]"

Creangă „ucenic" al lui Lumânăricã

Ion Creangă se adresează, printr-o scrisoare lui Titu Maiorescu, cu rugămintea de a ajuta material familia unui cunoscut căzut în disperararea

[63] Antonovici, Nicolae, Ioniţă Titinaş (Părintele Ionichie) – Ctitor al Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghie şi al bisericii Sf. Haralambie şi Mina din Bârlad în „Tribuna Avântenilor", iulie-sept., Buc., 1943

sărăciei, pe *„nenorocitul diacon Vasile Vasilescu de la Buna-Vestire”*[64].

Creangă face această cerere în spiritul şi numele lui Lumânărică al cărui *„mai din urmă ucenic”* se considera a fi. Iată, la aproape 40 de ani de la adormirea în Domnul a lui Lumânărică, legenda şi spiritul acestuia erau vii în Iaşi. La fel de cunoscut deveniseră şi obiceiul de a interveni şi a cere ajutor, în numele lui Lumânărică, pentru săraci şi necăjiţi de la cei cu stare şi cu putere vremelnică, aşa cum o făcuseră Lumânărică însuşi, cândva. Lumânărică, după cum se vede, aducea bine şi alinare oamenilor pe care i-a iubit atât de mult, sărmanii acestei lumi şi după moartea sa, prin mâinile acelora care-i pomeneau numele şi faptele.

Iaşi,1881, iunie 17

Stimabile domnule Maiorescu,

Dacă am îndrăznit a recurge la generozitatea d-voastre pentru nenorocitul diacon Vasile Vasilescu de la Buna-Vestire, am ştiut cărei inimi mă adresez. Şi câţiva franci sunt de ajuns unei familii sărace şi nenorocite pentru pâine de azi pe mâne. Ceea ce vă lasă inima să daţi „cu împrumutare lui Dumnezeu” puteţi trimite Onorabilului preot Alexandru Gavrilescu, de la Buna-Vestire care singur mai susţine familia numitului diacon de vreo zece luni de zile, prin mila câtorva poporeni creştini, cari îl cunosc.

---

[64] Creangă, Ion, Scrisori, Piatra Neamţ, Panteon, 1993 p. 20-21

Dumnezeu, care v-a împodobit cu atâtea haruri, are să vă deie d-voastre de aiurea. Iar pentru mine veţi face să am partea celui mai din urmă ucenic a lui Lumânărică.

Vă salut cu adânc respect, I. Creangă

Scrisoarea de mai sus este o continuare a alteia, adresată de acelaşi Ion Creangă, cu o săptămână înainte, ilustrului său destinatar în care-i expunea situaţia disperată a *"nenorocitului diacon Vasile Vasilescu"* de la biserica "Buna-Vestire", din Iaşi:

Iaşi, 1881, iunie 11

Stimabile domnule Maiorescu,

Ca să vă descriu biserica Buna-Vestire din Iaşi, nu am nevoie, căci domnia-voastră, care din porunca lui Dumnezeu aţi lăsat aci un odor scump[65]*, o cunoaşteţi.*

La această biserică, diaconului servitor, anume Vasile Vasilescu, nu i-a fost destulă sărăcia, de care se bucură în genere clerul nostru de mir, şi nici grozava boală de care sufere de vro zece luni de zile (aşa că astăzi se află în spitalul Sfântului

[65] "Odorul scump, lăsat din porunca lui Dumnezeu la biserica Buna-Vestire", la care făcea referire Creangă, era trupul fiului lui Titu Maiorescu, Liviu mort la nici trei anişori, dezmierdat Kiki şi îngropat în cimitirul bisericii, la sfârşit de noiembrie 1872, înconjurat de studenţi, profesori şi nenumăraţi ieşeni înlăcrimaţi de soarta atât de crudă a strălucitului profesor. Potrivit scriitorului Ion Mitican crucea care a stat la căpătâiul micuţului Liviu Maiorescu se mai află şi astăzi, lângă zidul de răsărit al bisericii.

Spiridon, cu candeletă în gât şi numai cu o mână de suflet, încât n-are să se mai poată hrăni cu meseria sa, chiar în cazul cel mai norocos, macar că este om tânăr, inteligent şi cu cele mai bune purtări), a trebuit să mai aibă femeie şi patru copii mici, cari mor în casă de foame. Asupra cărora respectuos chem îndurarea domniei-voastre.

Vă salut cu adânc respect, I. Creangă

Lumânăricâ în „scrisorile" lui Ion Ghica

La sfârşit de veac XIX, Lumânăricâ era atât de cunoscut drept un ilustru personaj insolit al Moldovei şi Iaşului – omul ce răspândea milostenie şi compasiune – încât numele său intrase în vorbirea obişnuită, precum alte nume celebre ale istoriei, ca substantiv comun pentru a zugrăvi o situaţie, un spirit, un fel de a fi al cuiva. Astfel, în „Scrisoarea a X-a" către V. Alecsandri, scrisoare ce poartă titlul „Libertatea"[66], Ion Ghica, la un moment dat, prezintă cititorului părerea sa despre *„opiniunea publică"* care, *„de cele mai multe ori este numai credinţa guvernului*

[66] „Libertatea" apare în Convorbiri literare, anul XV, nr. 7, 1 oct. 1881 p. 254-265 sub titlul „Corespondenţa dintre dnii Vasile Alecsandri şi Ion Ghica, XI(Libertatea), tipărită în ediţiile din 1844 şi 1887, cu titlul Libertatea şi era o continuare a altei scrieri intitulate „Egalitatea".

sau a unui partid care impune gloatelor credinţele şi voinţele sale".
„Partidul care impune credinţele şi voinţele sale este de cele mai multe ori o clasă, o corporaţiune, un oraş, o mahala, o facţiune, un Ciceronache, un Lumânărică, un ziarist, un ambiţios, un Catilina, care pune mâna pe gloate sau pe acei cari le conduc, se proclamă opiniunea publică, voinţa naţională şi conduce societatea după ambiţiunea sa, fără a ţinea seamă de adevăratele sale interese, face şi desface şi gloatele primesc orice zic ei cu aplauze, cu mulţămire şi cu recunoştinţă.[67]*"*

Literatură sau istorie?

Prin condeiul lui C. Negruzzi, Lumânărică a devenit personaj literar, dobândind şi în această ipostază celebritate, fiindu-i atribuite în comentariile la opera scriitorului, însuşiri măgulitoare pentru un muritor. Nu-şi are rostul aici şi nici nu am căderea să fac judecăţi literare sau de istorie literară asupra opusului negruzzian. Doresc doar să fac observaţia că faima literară dobândită de Lumânărică, nu a făcut, din păcate decât să estompeze, în timp, câteodată chiar să acopere cu totul, personajul istoric. Lumânărică nu a fost un personaj livresc, închipuit, fabricat în

[67] Ghica Ion, Scrisori către V. Alecsandri, Ed. Albatros, Buc., 2001 p.132, 487

"laboratoarele" literaturii române aşa cum, din nefericire mai este considerat astăzi, inclusiv de către unii slujitori ai Bisericii care-l tratează pe Lumânărică cu circumspecţie chiar cu rezeve teologice.

Cu toate acestea "Lumânărică", personajul literar şi-a făcut "treaba" şi, alături de alte pagini din literatura română a stat, ani la rând în cărţile de română ale elevilor, sau în antologiile de literatură pentru popor[68], însufleţind minţile multor copii şi adulţi. "Lumânărică" din opusul negruzzian şi-a împlinint rolul de educator al naţiei, unul profund moralizator şi creştin. N. Iorga îşi aducea aminte de lectura lui "Lumânărică" făcută într-o vară, copil fiind, în vacanţă la unchiul său de la Roman. *"Era, în această bibliotecă, un vechi calendar franco-român al lui Asachi, din care mi-a rămas în minte povestea lui Lumânărică, bunul cerşitor ctitor şi răspânditor de milostenii…*[69]*"*

Ca autor al unui manual de română pentru elevii de gimnaziu care cuprindea şi pe "Lumânărică", G. Călinescu făcea, la sfârşitul schiţei lui Negruzzi adnotarea: *„Exerciţiu: Se va stărui*

[68] Antologie, bucăţi alese din scriitorii veacului XVIII şi XIX , Ed. Librăriei Fraţilor Şaraga, Iaşi, 1893

Bucăţi alese pentru popor, vol. 1, Ploeşti, Stablimentul de arte grafice "Progresul", 1902

[69] N. Iorga – Fragmente autobiografice: Liceul în N. Iorga, Pagini alese, vol. I, Ed. Pt. Literatură, Buc., 1965 p. 44

asupra cuprinsului bucăţii, arătându-se caracterul frumos al lui Lumânărică"[70]

Alături de alte bucăţi literare, „Lumânărică" a fost educator şi tineretului român din Transilvania de dinaintea Marii Uniri. Publicaţia românească „Răvaşul"[71] de la Cluj, editată de Petru P. Bariţiu anunţa, în feb. 1910:

„Asociaţiunea pentru literatura română şi cultura poporului român" din Sibiu a îmbogăţit literatura pentru tineret cu o nouă publicaţie, care desigur va aduce cele mai bune servicii educaţiei artistice a tinerelor generaţii. Sub titlul „Biblioteca Tinerimii", îngrijită de secţia şcolară a început să publice o serie de broşuri, cari cuprind o lectură potrivită şi aleasă pentru tineretul de la ţară şi de la oraşe. Până acum au apărut patru numere şi anume: Nr.1 „Puiul" de Ioan Al. Brătescu-Voineşti, Nr.2 „Vestitorii" de Mihail Sadoveanu, Nr.3 „Meşterul orb" şi ***„Lumînărică" de C. Negruzzi****, Nr.4 „Darul lui Christos" şi „La fereastră" de Ioan Popovici Bănăţeanul. Fiecare broşură se vinde numai cu 6 bani (trei creiţari), aşa că o poate cumpăra şi cel mai sărac tânăr.*

Atragem îndeosebi atenţiunea învăţătorilor şi preoţilor noştri asupra acestei publicaţii care se

---

[70] G. Călinescu – autor de manuale şcolare în Bălu, Ion, G. Călinescu, Ed. Cartea Românească, Buc., 1970 p. 473

[71] Hebdomadar înfiinţat în 1903 de patriotul român, protopopul greco-catolic al Clujului, Dr. Elie Dăianu. Revista a atras atenţia lui Caragiale, colaborarea lui Aron Cotruş şi Ion Agârbiceanu, dar şi a lui O. Goga şi N. Iorga.

poate comanda de la Biroul Asociaţiunii (Sibiu str. Şaguna nr.6) şi de la Librăriile noastre."[72]
Chiar dacă "Sfântul Lumânărică", aşa cum l-au numit mitropolitul Filaret Beldiman, C. Negruzzi sau Al. Papadopol-Calimah nu-şi va găsi locul meritat şi în sinaxarele[73] bisericii, el va fi făcut cunoscut, cu siguranţă, în continuare drept un model de bun şi vrednic dreptmăritor creştin român de către literatura română care l-a consacrat, cu adevărat.
Revenind la exegeţii operei lui Negruzzi, la criticii literari care au remarcat, dincolo de personajul literar, realitatea şi autenticitatea lui Lumânărică, dedicându-i frumoase rânduri, iată câteva asemenea scurte comentarii:

N. Iorga: *„În Almanahul de învăţătură şi petrecere pe anul 1844, tipărit de Kogălniceanu, Negruţ mai schiţează chipul de umil sfânt binefăcător al cerşetorului Lumânărică, ziditor de biserici din pomana culeasă ban cu ban…*[74]*"*

Tudor Vianu: *"Este în egală măsură Negruzzi şi pictor al omului moral?… Lumânărică, cerşetorul a cărui cucernicie, caritate şi simplitate sunt egale cu deplina lui sărăcie, îşi*

[72]"Răvaşul", An. VIII, nr. 1-2, ian-feb, Cluj, 1910 p. 78
[73] Carte care cuprinde pe scurt vieţile sfinţilor.; Calendar creştin în care apar înregistrate numele sfinţilor (pe zile). Din ngr. sinaxári(on)
[74] N. Iorga, Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte, Ed. Minerva, Buc., 1983 p.165

zugrăveşte singur felul, răspunzând acelora care îl întreabă de unde este: "Nu ştiu, răspundea; ştiu numai că mama când m-a luat mi-a zis: "Niţă, dragul meu! Să cumperi lumânările şi să le împarţi pe la bisericele" Atâta ştiu, atâta fac[75]"

Al. Piru : *"În necrologul cerşetorului Lumânărică din Scrisoarea XIII, publicat în Almanahul de învăţătură şi petrecere pe 1844, există o intenţie de fiziologie, dacă nu de caracteriologie propriu-zisă, Negruzzi prezentându-ne pe acest personaj, odată foarte cunoscut în Iaşi, înmormântat de mama mitropolitului Calinic Miclescu, ca pe un tip de desăvârşit altruist, primind mila numai pentru a o împărţi altora. Fireşte, subiectul e ingrat chiar şi pentru un autor căruia nu-i lipseşte sentimentul tragicului.[76]"*

E. Lovinescu : *"În Scrisori, Negruzzi e cel dintâi bun foiletonist al nostru… Altă dată, simpaticul ceşitor Lumânărică ne este evocat cu duioşie[77]…"*

---

[75] Tudor Vianu, Arta prozatorilor români, Ed. Contemporană, Buc., 1941

[76] Al. Piru, C. Negruzzi, Ed. Tineretului, 1966, p. 123

[77] E. Lovinescu – Costache Negruzzi, viaţa şi opera lui în E. Lovinescu, Opere, v. 3, Ed. Minerva, Buc., 1984 p.195, 279

I. Negoiţescu: *“Cea mai mare parte din creaţia lui C. Negruzzi se desfăşoară sub semnul memorialismului… Pretutindeni apar tipuri ale vremii, fără îndoială după modelele autentice… Portretul umilului personaj din Lumânăricăse dezvoltă într-o mică şi bună nuvelă care anticipează pe Agârbiceanu*[78]*…”*

V. Streinu*: “Iată-l pe Negruzzi, aşadar, în ipostaza de precursor al unor stări viitoare ale literaturii române, cum ar fi: poezia legendelor istorice, vodevilul, nuvela istorică, scrisorile, precum şi două mari direcţii ale prozei româneşti “estetica duioşiei” din Lumânăricăşi “ţinuta cărturărească” a unor proze ale sale ce vor da naştere prozei estetice româneşti*[79]*…”*

Eugen Simion : *“...În seria „fiziologiilor“ trebuie să punem şi portretele executate cu pricepere de C. Negruzzi. În pricepere (talent, inspiraţie, intuiţie psihologică şi, evident, capacitate de expresie) intră şi puţină ironie. O ironie care este, când blândă – cazul „Lumânăricăă“ din scrisoarea a XIII-a, când aproape de maliţie ca în fiziologia provinţialului (un portret colectiv). Ironia este necesară portretului pentru a sugera mai bine complexitatea interioară a individului. G.*

[78] I. Negoiţescu – Istoria Literaturii române 1800-1945, Ed. Dacia, 2002, p. 36-37
[79] V. Streinu – C. Negruzzi, marele precursor în Luceafărul, nr. 52, 1966, p. 1, 7

Călinescu zicea, pe drept, că portretul este fiul maliţiei. C. Negruzzi pune, în portret, repet, şi puţină milostivenie – un sentiment care are şi o dimensiune religioasă, dacă nu este chiar esenţial religios. Lumânărică, pe numele lui adevărat Niţă, este un fel de Gavroche al uliţei moldave. Desculţ, încins cu o funie şi cu o traistă atârnată la şold, el „cerşitoreşte" şi colindă bisericile pentru a împărţi lumânări şi a face fapte bune. Când află că o văduvă sărmană nu are cu ce-şi hrăni copiii, Lumânărică îi aduce, nu se ştie de unde, o vacă. Când preotului dintr-un cartier amarât îi lipsesc veşmintele pentru a sluji în biserică, Lumânărică face rost de stofe bogate şi le dăruieşte locaşului sfânt şi sărac. Portretul este puţin fantezist pentru că, dacă judecăm lucrurile drept, generozitatea acestui copil al străzii nu poate fi explicată în niciun fel. De unde să primească o vacă pentru a o putea, apoi, dărui văduvei nevoiaşe? De unde vin la repezeală stofele scumpe pentru biserica în suferinţă?... Întrebări fără răspuns. Sau este un răspuns: scriitorul a voit să fixeze un portret ideal, simbolic, un portret ieşit din crunta realitate[80]*..."*

Iorga despre Lumânărică

[80] Eugen Simion, C. Negruzzi (II) în Cultura, nr. 204, Buc., 18 dec. 2008

După cum am văzut, Nicolae Iorga a făcut cunoştinţă cu "Lumânărică" încă din anii de gimnaziu citind, pe filele îngălbenite de timp, publicate la 1844 scurta povestire a lui C. Negruzzi. Mai târziu, în afară de *"Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea, de la 1821 înainte"*, Iorga reia, de cel puţin trei ori această "temă", în tot atâtea ocazii, diferite.

În 1928 în cadrul prelegerilor sale de la Academia de vară de la Vălenii de Munte, savantul şi istoricul român ţine o prelegere în faţa cursanţilor săi despre Lumânărică căruia îi zugrăveşte un chip de adevărat sfânt şi pe care-l dădea ca *"exemplu în viaţa noastră*[81]*"*.

O altă conferinţă a lui Iorga, plină de îndemnuri moralizatoare la adresa societăţii timpului său, căreia-i face o aspră judecată, amintindu-i umanismul virtuos din trecutul aceleiaşi societăţi în care au luminat bunătatea şi sfinţenia lui Lumânărică, a fost publicată în 1921, în volumul *"Războiul nostru în note zilnice"*. Iorga aduce, cu această ocazie date neştiute până atunci despre Lumânărică, lucruri aflate de la mătuşile sale care l-ar fi întâlnit, personal pe milostivul cerşetor:

"Cu Lumânărică şi Titinaş ...

Când vezi cum se ating şi se cotesc pe stradă, de o parte, rămăşiţa mizeriei morale a luxului de sus, iar, de alta, persistenţa, şi, în haină de soldat

[81] Antonovici, Nicolae, Ioniţă Titinaş (Părintele Ionichie) – Ctitor al Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghie şi al bisericii Sf. Haralambie şi Mina din Bârlad în „Tribuna Avântenilor", iulie-sept., Buc., 1943

şi în biet suman de „refugiat”, de recrut, a mizeriei materiale de jos, cînd unul, cel ţanţoş şi îmbrăcat cu prisos, n-are o privire pentru acela prin zdrenţele căruia bate vîntul şi pătrunde umezeala, iar acesta, în mîndria disperată a izolării sale, nu îndreaptă către celălalt acea căutătură măcar prin care nenorocitul, şi dacă nu cere un ajutor, se plânge fratelui său, – ai zice: aspre suflete şi crudă ţară! Când ţi se scrie de cutare om din popor, care nu crede că legea creştină are a face numai cu anume formule şi gesturi de botez, la nuntă şi la îngropare, că pot fi oameni care închid pe semenii lor în timp de iarnă într-o galerie de sticlă şi-i lasă acolo fără a le purta grija altfel decât pentru a veni în fiecare dimineaţă cu căruţa ca să ridice pe morţi ca pe nişte „bolovani” – el spune aşa – nu mai afli nici cuvinte pentru a înfiera această câinie şi, iarăşi, te-ai întreba dacă nu e o stare de spirit generală şi cum tot nu murim noi în greutăţile de azi, şi viitorul l-ai privi cu cea mai severă grijă.

Îţi vin însă în minte atâtea dovezi împotrivă. Străinii care ne cercetează rămân uimiţi de numărul, de bogăţia spitalelor noastre, clădite de Domni şi Domniţe, de boieri şi jupânese, de familiile modeste ale negustorilor. Ceia ce face azi admiraţia Americii când se află cineva pentru a ridica din averea lui întreagă un adăpost era la noi un obicei şi o datorie curentă. Şi sunt poate unii care-şi mai aduc aminte de povestea – pe care totuşi isteţii speculatori care fac cărţile de citire n-au găsit cu cale s-o puie în ele -, de

povestea, zic, a lui Lumânărică cerşetorul. Pentru ceilalţi iată că li-o spun aici, după Costachi Negruzzi, după un vechi articol de calendar şi după amintiri de familie, – căci şi ai mei i-au dat, ai mei care, ca Vorniceasa Mărioara Drăghici, întemeiau din banii lor şi spital pentru bolnavii armatelor de invaziune păgână.

Lumânărică era un calic, zdrenţos fără un loc de adăpost pe lume, căci el era pretutindeni, dar odihna, culcuşul lui nicăieri. Nu un om, ci o privelişte a mizeriei care cere belşugului pentru ca mizeria să înceteze. La cel mare şi la cel mic, la Domn, la Mitropolit, ca şi la cel din urmă ţăran, uşa era deschisă pentru solul neodihnit al nenorocirii care nici ea nu poate să se odihnească. A lăsa pe Lumânărică să iasă cu mâna goală era un păcat aşa de greu, încât nici cel mai crud n-ar fi fost în stare a-l săvârşi, căci o lumină de dumnezeiască milă ieşea din zdrenţele sale. Parcă Domnul Domnilor, cel smerit şi blând, călca din nou pragul palatelor şi al colibelor, luând de la unii, dând la alţii, pe tăcutele, ca de la suflet la suflet, pentru ca fericirea nimănui să nu fie pătată de conştiinţa că sunt nenorociri alături.

Şi sfântul cerşetor n-avea măcar o căruţă după dânsul în care să-şi poarte „agoniseala". Toate voia, nu numai să le strângă şi să le împartă, dar să le şi poarte el. Era bătrân şi slab, dar picioarele lui iuţi răscoleau prin noroaie şi zăpadă o ţară întreagă. Răsărea unde nu-l

aşteptai, aprindea focul în casa îngheţată a bolnavului, înfăşa în cele dintâi scutece albe copilul unei mame părăsite, răsărea la nuntă ca să facă zestre fetei care n-avea un pai să ducă la casa bărbatului ei, şi, când un mort fără rude zăcea pe masă, el se făcea frate şi fiu şi-l înmormânta aşa cum cere legea. Dar a durat şi biserici din miile de galbeni ce le avea la sine şi de care niciun hoţ nu s-ar fi atins.

Nu făcea nici o predică acelora la care intra să ceară şi nu întovărăşea de niciun cuvânt darul lui la cei cărora venea să li-l dea.

Avea însă necontenit aprinsă în mînă o făclioară. Părea însuşi sufletul care se zbuciumă pentru ca pe lume să nu fie durere şi necaz. De aceia-i ziceau Lumânărică.

A murit în cămăruţa unde una din marile doamne ale Moldovei i-a adăpostit slăbiciunea. Ca pe un sfânt l-au înmormântat. Şi după urma lui a răsărit un imitator: un alt biet om blând şi tăcut, care, când întâlnea copii, se oprea totdeauna ca să-i netezească pe creştet. După cuvântul ce spunea atunci, i s-a zis: Titinaş.

Un neam care a dat astfel de oameni nu poate fi crud. Ar putea-o spune toţi aceia care s-au îndreptat şi în aceste împrejurări la dânsul. Doamnele Olga Sturdza şi Balş, care strâng de pe drumuri pe bolunzi şi pe pribegii supţi de foame şi-i ajută a fi oameni, n-au încercat în zadar, pe lângă jertfa lor proprie, să poarte jertfa celorlalţi. Dar, astăzi şi mâine, mai ales mâine, când vom găsi în ţara părăsită un vast

câmp de nespuse suferinţe, unde toate din nou vor trebui făcute, altă metodă se impune decât a cotizărilor în cerc restrâns sau chiar a listelor de subscripţie, care mi-au adus totuşi o sumă aşa de frumoasă pentru încălţatul glorioşilor noştri desculţi.

E metoda de a merge personal, din om în om, cineva, care, fără să fie măcar om oficial al lui Dumnezeu să-şi închidă viaţa în această misiune. Cineva a cărui siguranţă discretă, al cărui sacrificiu tăcut să ajungă a fi titlul de recomandaţie fără greş faţă de fiecine. Cineva care să se întrupeze în durerea pentru care cere. E metoda, de mult uitată, a lui Lumânărică şi Titinaş[82]*."*

Tema strângerii de fonduri după *"metoda lui Lumânărică şi Titinaş"* este reluată de Iorga, mult mai târziu, în 1938 într-o conferinţă la radio despre organizarea Expoziţiei de la Veneţia în care arata dificultăţile de finanţare a acestei reprezentări, peste hotare a României.

„Am jucat încă o dată rolul acelui Lumânărică, vestit cerşitor din Moldova, care cutreiera oraşele şi satele cu câte o lumânare în mână strângând banii, cu cari pe urmă a clădit biserici şi a reparat mânăstiri şi de pe urma căruia a răsărit un singur moştenitor, căruia îi zicea Titinaş, iar eu, după o lungă întrerupere, reiau, faţă de neîndeplinirea de către statul român a îndatoririlor care-l privesc pe el în rândul întâi şi

[82] Iorga, N., Războiul nostru în note zilnice, vol. III, Ed. Ramuri, Craiova, 1921 p. 240-242

faţă de nesimţirea bogaţilor acestei ţări, rolul lui Lumânărică şi al lui Titinaş.[83] *”*

Lumânărică în arta plastică

Lumânărică a fost sursă de inspiraţie pentru doi importanţi pictori interbelici. Este vorba despre pictorul şi criticul de artă, de origine armeană, Apcar (Abgar) Baltazar şi de Mihai (Mişu) Teişanu.

“Pânza “Moartea lui Lumânărică”, de dimensiuni mari, realizată de Apcar Baltazar (1880-1909) în ultimii ani ai vieţii a fost inspirată de povestea lui Lumânărică (Scrisoarea XIII), scrisă de Costache Negruzzi şi publicată în 1844. Mort în Iaşi în 1842, Niţă, cunoscut ca

[83] România la Expoziţia din Veneţia – conferinţă ţinută de N. Iorga la radio, 20 mai 1938 în „Neamul Românesc”, An. XXXIII, nr.111, Buc., 23 mai 1938 p. 1-2

Lumânărică a rămas în conştiinţa colectivă drept un cerşetor orfan, apropiat al Bisericii şi al oamenilor sărmani pe care îi ajuta. Lucrarea lui Baltazar este organizată pe orizontală, senzaţia de dramatism fiind obţinută prin folosirea diagonalelor ca axe compoziţionale. În prim plan se află Lumânărică mort, pe o stradă dispusă pe diagonală, lângă o poartă deschisă prin care se distinge o siluetă feminină. Personajul construit în racursi este viguros conturat şi parcă dominat de o profundă linişte interioară. În planul îndepărtat sunt reprezentate două case cu pridvor deschis între care se înalţă biserica. Paleta monocromă, în tonuri deschise de brun şi ocru, contribuie semnificativ la crearea atmosferei dramatice.[84]*"*

Criticul de artă Petru Comarnescu facea următoarele precizări, referindu-se la aceiaşi lucrare: *"Printre compoziţiile sale cu temă socială se cuvine să citäm "Moartea lui Lumânărică", 0,90 x 2,00 m, semnat stg. jos, colecţia Ion Baltazar (fratele artistului), inspirată de o povestire a lui C. Negruzzi, în care se arată o profundă înţelegere pentru oamenii simpli, buni şi umili. Personajul central este viguros construit, lucrarea păcătuind însă prin goluri de compoziţie, cusur pe care îl au şi unele*

[84] Matei, Rodica, Buc., Muzeul Naţional de Artă al României (website)

din tablourile fostului profesor al lui Baltazar, C.D. Mira (Virful cu dor, depildă)[85]*"*

Cu toate aceste critici, în compoziţia de mai sus, Apcar Baltazar respectă şi redă cu precizie, elemente din "povestirea" lui Negruzzi şi a lui Papadopol-Calimah, anume momentul găsirii trupului lui Lumânărică, la poarta *"văduvei care îngropă pre sărac"*, nimeni alta decât Maria Miclescu-Beldiman. Poarta casei, întredeschisă lasă să se vadă silueta nobilei doamne care aştepta, probabil vizita bătrânului cerşetor milostiv. Fără viaţă, căzut lângă zidul casei, desculţ, cu capul descoperit Lumânărică este surprins de pictor cu mâna stângă întinsă, într-un ultim gest ce pare să continue şi dincolo de moarte. Cere pomană pentru toţi necăjiţii pe care el îi avea în grijă. O salcie plângătoare stă aproape a se frânge, cu totul spre trupul fără de viaţă, într-un semn de profund respect, de participare a naturii la drama sărmanului Lumânărică. Judecata facută de exigentul critic Comarnescu că lucrarea ar avea *"goluri de compoziţie"* ne face mai degrabă să judecăm dimpotrivă. Acestea au fost intenţionat gândite de către artist pentru a accentua şi mai mult, singurătatea şi abandonarea lui Lumânărică în faţa morţii şi a lui Dumnezeu. Asemenea Mântuitorului pe cruce, acesta pare a striga: *"Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-*

[85] Petru Comarnescu, A. Baltazar, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă, Buc., 1956

ai părăsit?[86]*"* În depărtare, mai la deal se vede o biserică, probabil a Talpalarilor, semn al apropierii personajului de lucrarea şi misiunea Bisericii în lume. Fără a recunoaşte vreo uliţă anume din Iaşi, arhitectura caselor îndepărtate sugerează totuşi o uliţă boierească a capitalei Moldovei, de la anul 1842.

A doua lucrare a lui A. Baltazar este cunoscută cu numele de "Bătrânul Lumânărică" sau "Moşneag" sau simplu "Lumânărică". *"Tabloul lui A. Baltazar, Moşneag (Lumânărică) s-a aflat, în anii interbelici în colecţia particulară a colecţionarului bucureştean, avocatul Ioan D. Nicolau, respectiv a fiicei acestuia Valentina Manoliu (Nicolau). Tabloul Lumânărică a fost cumpărat de Nicolau de la fratele artistului, grefierul Ioan Baltazar la sugestia lui Luchian şi Bogdan-Piteşti*[87]*"*

Dacă în cazul primei compoziţii Baltazar respectă detaliile din povestirea lui Negruzzi, al doilea tablou dimpotrivă, lasă impresia că ar fi primit numele de "Lumânărică", după ce chipul a fost pictat după vreun model de bătrân, posibil dintr-un impuls de simpatie "subconştientă" a artistului pentru legendarul cerşetor. În acest portret Lumânărică are capul acoperit şi se sprijină într-un toiag, ca un adevărat patriarh.

---

[86] Matei 27:45-48

[87] Oprea Petre, Colecţionari de artă bucureşteni, Buc., Ed. Meridiane, 1976 p. 71-76

După Apcar Baltazar, cel de-al doilea pictor interbelic care şi l-a imaginat pe Lumânărică a fost Mihai (Mişu) Teişanu (1884 -1944). Din păcate tabloul său intitulat „Lumânărică”[88] nu mai este de găsit dar sper ca măcar o reproducere a acestuia să se fi păstrat. Într-un răspuns, la o cerere către Muzeul Naţional de Artă al României mi s-a comunicat că tabloul nu se află în colecţiile muzeului şi că despre istoria recentă a acestui tablou ca şi despre cea a multor altora din aceiaşi perioadă, nu se mai ştie nimic, existenţa lor fiind incertă.
“Lumânărică” pictat de Mihai (Mişu) Teişanu a fost expus la “Expoziţia retrospectivă a artiştilor

[88] Anuarul Ateneului Român, Buc., Tip.Văcărescu, 1927, p. 212

români pictori şi sculptori din ultimii 50 de ani" deschisă la Ateneul Român în anul 1927 şi se regăseşte în catalogul expoziţiei respective[89]."
Astăzi, Lumânărică inspiră alţi artişti plastici, cum sunt teolog dr. Cristian Bandi (vezi coperta) sau masterand Constantin Anton.[90]

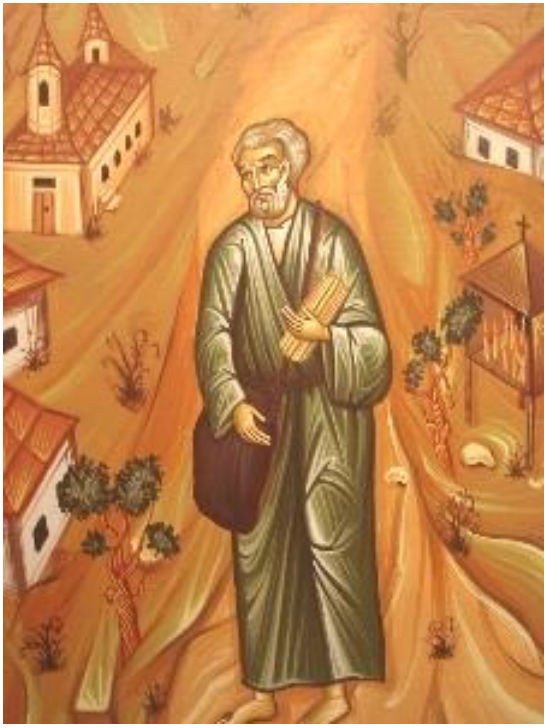

[89] Adamescu, Gheorghe, Ateneul român.Expoziţie retrospectivă a artiştilor români pictori şi sculptori din ultimii 50 ani., Buc., Marvan 1927-1928.
[90] Oprea, Ion. N, – Lumânărică, Sfântul Ioan de la Tutova, Ed. Pim, Iaşi, 2009 p. 326

Arhiereul Filaret Beldiman în Arhivele Statului din Iaşi

Arhiereul Filaret Beldiman Apamias[91]
„Apamias" era titlul arhieriei (d. ex. Dioclias, Tripoleos, etc.)
Ucenic de seamă al Mitropolitului Veniamin Costachi.
În 1830 era proiestos[92] al M-tirii Slatina (Inscripţia de pe un clopot spune că era "protestos" al M-tirii şi ucenic al lui Veniamin „întru a doua sa igumenie"). Se intitulează, totodată „arhiepiscop al Apamii".
O inscripţie din 1833 Aprilie 7, arată că Filaret Beldiman, la această dată se găsea la M-tirea Câmpulungului muntenesc, unde era egumen, şi prin străduinţa şi cheltuiala sa, contribuie la repararea Sf. Lăcaş.
S-a reîntors apoi în Moldova, unde în 1836 îl întâlnim ajutând pe Mitropolitul Veniamin, la zidirea noii sale ctitorii (Catedrala Mitropoliei începută în 1833)
În timpul arhipăstoriei lui Veniamin, Filaret Beldiman era prezidentul Comitetului mănăstirilor pământeşti. În 1841, acest comitet -

[91] Referat asupra vieţii şi activităţii arhiereului Filaret Beldiman, ucenic al lui Veniamin Costache, întocmit la Arhivele Statului Iaşi, în urma cererii parohului din com. Dragoslavele, jud. Muscel. Arh. St. Iaşi, Fond 1674, dos. 1/1942 f. 70

[92] Călugăr sau preot cu cel mai înalt rang în ierarhia clericilor unei mănăstiri sau a unei biserici

pe lângă el - era alcătuit din: Arhim. Veniamin Roset, egum. M-tirii Dolješti, Teodorit, egum. M-tirii Slatina, Isaiia, egum. M-tirii Râşca, Meletie, egum. M-tirii Bisericani.

În 1838, se constată că era plătit cu leafă de 12.000 lei pe „întreg anul". În anii următori, leafa a fost aceiaşi, cu excepţia anului 1841, când primea 9.000 lei pe 6 luni. (Mitropolitul avea 3.500 lei pe lună).

La 28 Ianuarie 1842, Mitropolitul Veniamin „s-a paretisit de la scaun în Sf. Mon. Slatina" De la această dată s-a orânduit un „Comitet al Mitropoliei" în frunte cu Filaret Beldiman, care avea să gireze lucrările Mitropoliei, până la 2 Februarie 1844, când scaunul mitropolitan a fost ocupat de Meletie.

În tot acest timp Filaret făcea oficiile de mitropolit, fiind şi prezidentul „Duhovniceştii Dicasterii[93]" şi prezidentul Comitetului Mănăstirilor pământeşti. Cu leafa rămâne la fel: 1.000 lei pe lună.

Cu venirea lui Meletie în scaun, Filaret nu mai face parte nici măcar din comitetul măn. pământeşti. Lucrările Dicasteriului vor fi semnate de M.

Dispariţia lui nu lasă urme în dosarele Mitropoliei pe care le-am cercetat.

În gropniţa Beldimăneştilor de la bis. Talpalari din Iaşi, se odihnesc oasele lui Filaret Arhiereu,

[93] Tribunal bisericesc care judeca procesele de divorţ.

fără a fi indicată data şi locul unde acesta a răposat.

ss N. Şendrea, Iaşi 20 Februarie, 1942

Manuscrisul Bobulescu

La Biblioteca Academiei Române din Bucureşti sunt păstrate mai multe lucrări rămase în manuscris, între care peste 2000 de pagini cu inscripţii şi însemnări din bisericile oraşului şi judeţului Iaşi, rod al cercetărilor istoricului, preot Constantin Bobulescu.

Părintele Bobulescu s-a aflat la Iaşi ca diacon (1908-1912) şi preot (1912-1922) la Catedrala Mitropolitană din Iaşi şi a fost duhovnic la Seminarul "Veniamin Costachi" (1913-1921).

Manuscrisul Bobulescu este utilizat şi astăzi de către cercetatorii trecutului neamului nostru şi îşi aşteaptă ziua când va fi publicat[94].

Referitor la inscripţiile din biserica Talpalari

Manuscrisul Bobulescu le include şi pe cele la care fac referire în lucrările lor, alţi mari istorici şi cercetători cum ar fi: prof. Gheorghe Ghibănescu[95] şi savantul Nicolae Iorga[96].

---

[94] Păcurariu, Mircea, Dictionarul teologilor români,, Univers Enciclopedic, Buc., 1996

Ştefănescu, Ştefan, Enciclopedia istoriografică românească, Ed. Şt. Şi En., Buc., 1978 p.61

[95] Ghibănescu, Ghe., Biserica Talpalari cu hramul Naşterea Maicii Domnului, Presa Bună, Iaşi, 1934 p. 48-50

[97]

Dacă ultimii doi redau inscripţiile din gropniţa bisericii, părintele Bobulescu pe lângă acestea, ca noutate absolută le adaugă şi pe cele din cripta zidită a gropniţei, inscripţii aflate pe ladiţele cu osemintele ctitorilor şi binefăcătorilor bisericii.

---

[96] Iorga, N., Inscripţii din Bisericile României, vol. II, Socec, Buc., 1908 p. 183-189

[97] Inscripţie pe o piatră din gropniţă: „Aici odihnesc oasăle adormiţilor robilor lui Dumnezeu a familia Beldimăneştilor.- Adormiţi: Gheorghie, Maria, Filaret – arhiereu, Andrei, Ioan, Alecsandru, Parascheva, Vasilie, Manolachi, Ana, Eufrosina, Dimitrie, Smaranda, Vasilie, Alecsandru, Constantin, Rale, Anastasia, Maria, Ecaterina şi tot neamul lor.-„ Vezi şi Ghibănescu, Gh., Biserica Talpalari..., p. 49, nr.5; Bobulescu, C., BAR, A 1580 p. 250

Probabil că părintele C. Bobulescu a avut ocazia să vadă, personal aceste inscripţii, la vreo deschidere a criptei[98]. În addenda, la p. este redată, în facsimil partea acestui manuscris care face referire la Lumânărică, respectiv la inscripţia de pe ladiţa de tablă a Beldimanilor, inscripţie care este mult mai lungă decât forma în care a fost menţionată în monografia "Banul Tănasă Gosan…[99]" În Manuscris, această inscripţie sună astfel:

Pe o cutie de tablă

Aice suntu osele Vornicului Vasilie Beldiman, răposatu în 5 Octomvrie, anul 1853 .-

Pe alta

În această ladă să odihnescu oasăle robilor lui Dumnezău din familia Beldimăniască, Filaret-arhiereu, Gheorghie, Maria, Alexandru, Parascheva, Dimitrie, Smaranda, Manoil, Ana, Efrosina 1865 Noemvr. 16. osăbit Lumănerică şi Proculeasă.- [100]

Pr. Bobulescu, pentru a înlătura orice dubiu privind identitatea lui Lumănerică din inscripţia de pe lada cu osemintele Beldimanilor, face o trimitere pe numele acestuia, către o notă de subsol "1)" unde citează, deacum cunoscuta

---

[98] În anul 1912 s-au facut importante lucrări de consolidare la biserica Talpalari. Atunci s-a gasit placa de mormânt şi mormântul vornicului Gheorghe Beldiman, tatăl lui Alecu, autorul "Jalnicei tragodii.."

[99] Bobulescu, C., Banul Tănasă Gosan 1769…-1831 Iunie 17, Buc., Tip. Lupta, 1928, p. 12-13

[100] BAR, A 1580 p. 249-250

lucrare a altui istoric ieşean, Al. Papadopol-Calimah despre Lumânărică şi Titinaş, lucrare publicată în revista "Arhiva" din anul 1896[101].
De observat că rândul al doilea, din inscripţia ce ne interesează (vezi p.) începe după "1865 Noemvr.16". Argument că acest rând, ce cuprinde numele Lumănerică ar fi fost ulterior adăugat şi se află, cu siguranţă scris de pe aceiaşi cutie cu Beldimani. A se observa, în acest sens şi semnul făcut de pr. Bobulescu la sfârşitul fiecărei inscripţii "**.-**" .
Pe unele lădiţe cu oseminte este specificată data dezgropăciunii, pe altele cea a decesului. În cazul lădiţei din "familia Beldimăniască" data de 1865 Noemvr. 16 pare a sugera data dezgropăciunii osemintelor celor ale căror nume au fost înscrise pe primul rând, în faţa acestei date. (vezi aceiaşi p.)
Asemenea Sfântului Necunoscut de la Mănăstirea Neamţ ale cărui oseminte, după câteva sute de ani de odihnă-n ţărână au ieşit în mod miraculos la suprafată, în anul 1986 aşa şi osemintele lui Lumânărică au ieşit la iveală prin voinţa sa şi a lui Dumnezeu dar, de astă dată nu de sub dale de piatră sau din humă ci din file de manuscrise păstrate cu grijă în rafturile Bibliotecii Academiei Române.

[101] Al., Papadopol-Calimah, Două nume legendare din Moldova: Lumînărică şi Titinaş în Arhiva, An.VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr p. 55

Minuni atribuite lui Lumânărică

Cel mai greu de scris mi se pare a fi fost acest capitol, să pun pe hârtie acele câteva fapte de viaţă de care am cunoştinţă, minuni înfăptuite prin rugăciunile şi meritele lui Lumânărică în faţa lui Dumnezeu.
Minune poate fi oricare experienţă personală cu Dumnezeu. Câţi dintre noi nu am realizat, la un moment dat, că o întâmplare anume din viaţa noastră, ce părea celor din jur a fi doar un lucru banal, firesc, o „simplă coincidenţă" era tocmai răspunsul miraculos la rugăciunilor noastre tainice şi fierbinţi?
Admiraţia mea puternică pentru Lumânărică a izvorât probabil şi dintr-o frustrare pe care o trăiesc, pot zice de la începutul existenţei mele, anume de a nu mă fi putut desprinde şi lepăda de materialismul şi egoismul acestei lumi. De aceea Lumânărică este, încă înainte de a-l cunoaşte modelul evanghelic dorit de urmat dar greu, foarte greu, imposibil pentru mine de pus în practică.
Relaţia cu Lumânărică a devenit şi mai puternică după stabilirea unei „legături", peste timp cu acesta. După acel „ceva" simţit la descoperirea lui prin scrisul lui N. A. Bogdan[102], iată-l apărându-mi întruchipat în vis, prelungire a imaginii formate despre el, din cele citite. A fost

[102] N. A. Bogdan, Oraşul Iaşi: Monografie istorică şi socială, ilustrată, Ed. Goldner, Iaşi, 1913

ca o proiecţie, la fel cu cele pe care le experimentăm oricare dintre noi, din când în când şi care cuprind fotograme cu chipuri dragi sau simple cunoştinţe, mutate la cele veşnice. Sunt imagini virtuale recepţionate de simţirea care nici în somn nu are odihnă, chipuri trecute în lumea umbrelor, ale căror apariţii onirice ne fac bine, ne dau confort şi speranţa că viaţa nu se sfârşeşte aici, pe pământ.

Un bărbat scund, firav, relativ tânăr. O faţă mică, rotundă cu trăsături blânde, comune. Barba rară, scurtă şi albă. Buze subţiri ce lasă abia să se vadă, după un zâmbet reţinut, discret schiţat, vârful dinţilor de sus uşor şi uniform macinaţi din marginea lor. Părul - foarte des şi aspru, cărunt, aproape scurt dar în smocuri neregulate ca lungine, aşezate „în scări", ca şi cum le-ar fi tăiat singur, la întâmplare cu un obiect nu prea bine ascuţit. Sprâncenele negre, cu fire lungi şi rare, răsfirate şi zburlite deasupra unor ochi mici, rotunzi, strălucitori şi negri. Aşa l-am „văzut" pe Lumânărică după care am început să caut, cu şi mai multă sârguinţă mărturii scrise despre viaţa acestuia. Pe de altă parte, am avut bănuiala dar nu şi proba că osemintele lui sunt în gropniţa de la biserica Talpalari. Până la găsirea dovezii, care este manuscrisul cu inscripţii de la Talpalari al părintelui C. Bobulescu, acest lucru devenise totuşi o certitudine în inima mea, după o altă viziune cu Lumânărică.

Într-o călătorie în timp, în vremea Iaşului de început de veac XIX, urcam agale coasta dinspre

Bahlui, spre mahalaua calicilor, luând la pas uliţa cu acelaşi nume. Trec pe lângă bordeie sărăcăcioase şi las în urmă fântânile de dubit tălpile făcute din piei de animale ale breslei talpalarilor. La mijirea zorilor, păşesc agale pe o potecă ce urmează gardului cimitirului Talpalari care se întindea până jos, în vale într-o puzderie de cruci simple de lemn, unele aplecate de ani, roase de putregai şi cari. Ajuns pe culmea dealului îmi apare biserica al cărei ierarh, gazdă plină de afabilitate şi cucernicie mă conduce, în interiorul lăcaşului pictat cu icoane bizantine ca apoi, ghicindu-mi parcă gândurile, să-mi facă invitaţia să-l urmez, să-mi arate pe cineva. Păşesc un prag şi mă opresc la intrarea într-o încăpere alăturată, foarte strâmtă de astă dată ce părea a fi o bisericuţă, la fel pictată cu chipuri de sfinţi. Aici, drept în faţă, pe un pervaz, prichici de lemn, stătea culcat, în capul oaselor un bătrânel scund, cu barbă albă şi lungă, cu plete bogate, dalbe. Picioarele-i goale, subţiri ieşeau dintr-o zdreanţă de haină lungă, puţin peste genunchi. Gamba dreaptă, înfăşată cu o legătoare de pânză albă, păstra urme de rană sângerândă. L-am întrebat ce a păţit la picior? În loc de răspuns, a zâmbit, doar. Era Lumânărică! Am înţeles astfel, că dorea parcă să-mi spună: „Da, ai dreptate, oasele mele sunt acolo, în gropniţa de la Talpalari!”
Nu după mult timp, a urmat redescoperirea monografiei şi manuscrisului aparţinând părintelui Bobulescu şi, astfel a venit confirmarea

celor arătate în chip miraculos de Lumânărică, însuşi. A fost o mare bucurie pentru sufletul meu!
În vara anului 2008 un cotidian din Iaşi publica un articol despre drama unei tinere mame dintr-un sat amărât de prin aceleaşi părţi ale Tutovei, unde se născuse, cândva pe la 1782 şi Lumânărică[103]. La 22 de ani Doiniţa, mamă a doi copii şi cu un altul în pântec era supusă unei operaţii de extracţie a fătului pentru a urma o alta, mult mai complicată, paleativă de data aceasta pentru a se încerca „imposibilul": rezecţia parţială a unei tumori maligne, de tip meduloblastom aflată pe creier. Când totul părea pierdut, medicii exprimând, potrivit experienţei şi practicii medicale, un prognostic catastrofal apare în toată acestă dramă trăită de familia de ţărani tutoveni, mâna proniei dumnezeieşti prin persoana unui alt fiu al Tutovei, inimosul şi vrednicul preot din Bucium, părintele Dumitru Carp.
Urmând un program de tratament oncologic, ce părea multora a fi o pierdere de vreme, cu efect psihologic doar, rugăciunile tinerei mămici, zi de zi către bunul Dumnezeu, Domnul Nostru Iisus Hristos şi Maica Sa Sfântă, către Lumânărică, consăteanul ei au făcut ca numai la câteva săptămâni de la operaţie, examenul RMN să

[103] Farcaş, Daniela, Un caz deosebit de complex în mâinile medicilor Ieşeni, Medici puşi să aleagă între două vieţi: mama sau copilul în "Ziarul de Iaşi", 20 iunie 2008

arate dispariţia totală, miraculoasă a restului tumoral, stare care se păstrează, spre slava lui Dumnezeu şi astăzi.

A urmat bucuria întregii comunităţi de la Parohia Bucium a părintelui Carp unde s-a organizat o cumătrie caritativă de toată frumuseţea. La această sărbătoare a micului fecior pe nume Constantin s-au strâns bani pentru ca părinţii lui să-şi termine casa, să-şi facă o fântână şi alte acareturi, să cumpere încă o bucată de pământ pentru pus popuşoi şi lucernă petru cele două vaci de lapte, din bătătură. Toată această istorie minunată a fost descrisă, pe larg, pe baza documentelor medicale de publicistul Ion. N. Oprea în cartea sa „Lumânărică - Sfântul Ioan de la Tutova şi epoca în care a trăit[104]".

Vestea acestei vindecări miraculoase, prin rugăciunile lui Lumânărică a făcut ca alte persoane aflate în situaţii sensibile de sănătate să ceară sprijin şi ajutor de la Dumnezeu prin meritele şi sfinţenia lui Lumânărică. Aceste lucruri, atâtea câte le ştiu pot fi verificate. Două persoane de care am cunoştinţă au suferit, una operaţii multiple după recidivarea unui neoplsm iar a doua, după multe şi chinuitoare analize ce păreau să arate o suspiciune de tumoră pe colon, la un moment dat testele au luat o turnură spre parametrii benigni. Cei doi, care au crezut în sfinţenia lui Lumânărică, duc acum o viaţă obişnuită, normală.

---

[104] Oprea, N. Ion, Lumânărică - Sfântul Ioan de la Tutova şi epoca în care a trăit, Ed. PIM, Iaşi, 2009 p.

Un alt caz dramatic s-a terminat, pentru cei care au apelat la ajutorul lui Lumânărică, cu dobândirea unei păci interioare şi nu printr-un miracol imediat şi mult dorit. Este povestea, plină de lacrimi şi suferinţă a unui cuplu de intelectuali din Bucureşti, al cărui prim copil, o fetiţă se năştea cu o gravă malformaţie cardiacă. I-am cunoscut în urma apelului lor de a strânge bani şi pe Internet, pentru o operaţie în Germania. Când totul părea să fie perfect, intervin complicaţiile medicale. Disperaţi şi descurajaţi propun părinţilor să-şi pună durerea şi speranţa lor în mâinile lui Dumnezeu şi să se roage şi lui Lumânărică, povestindu-le de vindecarea miraculoasă a tinerei de la Tutova. Sunt întrebat cum şi ce să facă pentru ca Lumânărică să-i asculte, să-i ajute şi pe ei? „-Daţi ceva de pomană, în numele lui Lumânărică!" Răspunsul, pe Internet a venit imediat: „-Am dat unui sărac, o pâine!"

La o nouă întâlnire pe net, tatăl micuţei îmi scrie cu bucurie şi speranţă că tocmai a visat un batrânel, care părea îmbrăcat ca un călugăr şi că acesta i-ar fi spus să-şi boteze fetiţa şi să-i pună numele Maria.

După botezul făcut la terapie intensivă, la care bebeluşul a primit şi numele de Maria, din păcate lucrurile se precipită şi micuţa Maria trece la Domnul. O jale şi o desnădejde şi mai mari au cuprins pe cei doi tineri părinţi, hotărâţi să abandoneze corpul micuţei flacărilor crematoriului spitalului. Dar, Dumnezeu a socotit

ca trupul plăpând, de înger al Mariei să fie recuperat, ca prin minune, de „nişte măicuţe de la Pipera" şi înmormântat creştineşte, în cimitirul mănăstirii lor. Între timp, am aflat că tânara familie este fericită, părinţi a doi prunci gemeni, că sunt siguri acum că, din când în când, de acolo, de Sus le zâmbeşte îngeraşul lor drag - Maria.

Ar mai fi de adăugat răspunsul şi ajutorul minunate date de Lumânărică unui tată mâhnit sufleteşte de lepădarea de la dreapta credinţă a singurei fiice, studentă eminentă, model de comportament moral şi social.

Probabil că sunt alte şi alte fapte minunate săvârşite de Dumnezeu în viaţa celor care i-au cerut îndurarea şi ajutor pentru meritele şi prin rugăciunile lui Lumânărică.

Lumânărică face şi astăzi binele ce-l făcea odată şi aduce mângâiere şi pace acelora pe care el îi vede în nevoi şi la necaz.

În acest an am primit vizita unui pelerin din Serbia, venit la Sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva pe care sârbii o cinstesc cu mare dragoste, moaştele Sfintei poposind, în istoria trecută şi la Belgrad. Era vizita unui tânăr bunic, tată a trei copii majori din care unul la casa lui, familist. În urmă cu peste 10 ani, suferise o intervenţie chirurgicală majoră, ca urmare a unui cancer şi venise deabia acum, la Iaşi, de ziua Sfintei, ca într-un jurământ de împlinit în viaţă, pentru a mulţumi, pentru a atinge moaştele Sfintei Petka (astfel o numesc slavii pe Cuvioasa

de la Iaşi, cu numele zilei de Vineri). I-am povestit, bineînţeles de Lumânărică şi am vizitat biserica Talpalari. Criza economică a cuprins şi Serbia, grija pentru binele material al copiilor şi nepoţilor îngrijorându-l şi preocupându-l pe pelerinul belgrădean. Acestea l-au făcut ca la gropniţa de la Talpalari să ceară lui Lumânărică ajutor, comenzi pentru mica firmă pe care o conduce la Belgrad, aflată de câteva luni, din lipsă de lucru, în prag de faliment. După întoarcearea sa acasă, am primit, între altele, următoarele rânduri: *„Lumanarica ha gia' fatto (insieme alla Sf. Parascheva, naturalmente) dei miracoli a me: tanto lavoro che riesco a fare tutto. ...Io faccio preghiere tutti i giorni per la salute e la serenita' di tutti miei amici (incluso te, Gheorghe) e racconto la storia di Lumanarica a tutti che si interessano di sapere come e' stato il mio viaggio a Iasi... Zoran”*

Biserica Tălpălari[105]

Biserica Tălpălari din Iaşi – situată în strada Săulescu no. 4, cu intrare şi prin strada Gândul[106] –datează din a doua jumătate a sec. XVIII-lea, zidită fiind – când anume nu se poate preciza – de marele Vistier Iordache Cantacuzino.

[105] Gârboviceanu, Petru, Biserici cu averi proprii, seria II, Tip. Gobl, Buc., 1910 p.153-161 , Foto p. 154

[106] Astăzi se poate spune şi că biserica Talpalari este situată în Piaţa Unirii, cum vii dintre “Spiridon”

Acesta era cumnatul lui Vasile-Vodă Lupul şi unul din cei cinci fii ai lui Antonie Cantacuzino care, după moartea silnică a părintelui lor, s-a adăpostit, destul de târziu în Moldova unde a pus temeiul „unuia din neamurile cele mai îmbelşugate, mai bogate, mai doritoare de putere şi de mărire.” (Iorga despre Cantacuzini)
Acest Începător al Cantacuzinilor moldoveni zidi biserica cu hramul Naşterea Maicii Domnului din mahalaua unde-şi aveau locuinţele şi budaele pentru lucrul meşteşugului tălpălarii, după cari, precum biserica Sf. Nicolae Şelari din Bucureşti, zidită tot de un Cantacuzino, aşa şi aceasta se numea Tălpălari. Aici îşi avea sediul religios breasla bine organizată a acestor meşteşugari, care, împreună cu descendenţii vechiului ctitor şi

cu neamurile boierilor enoriaşi, purtară destul de bine grijă sfântului lăcaş în tot cursul sec. al XVIII-lea, timp din care nu ni s-au păstrat sau cel puţin nu cunoaştem mărturii de seamă cu privire la pioasa fundaţie a lui Iordache Cantacuzino...

Biserica a dus-o până la 1827 Iulie 19, când un foc mare –„început de la casele Spătarului Ilie Zmău şi arzând Uliţa Mare toată, Mitropolia, Treisfetitele, Curtea Gospod, Podul Vechi, Târgul de Jos, Heresteaua şi Sfântul Constantin pân peste Bahlui" (Iorga, Inscripţii, II, 188), au ars şi biserica Tălpălari, distrugând până la goliciunea zidurilor clădirea sfântului lăcaş al marelui Vistier Iordache Cantacuzino. Atunci, un urmaş al ctitorului, marele vornic Dimitrie Cantacuzino, văzând trista ruinare a bisericii, rezideşte sfântul lăcaş, făcându-i din nou bolţile şi catapeteazma, mărindu-i ferestrele şi înfrumuseţându-i „cu cele dinlăuntru şi din afară podoabe".

Pentru această pioasă şi creştinească faptă Mitropolitul Veniamin Costachi ânduieşte, cu scrisoarea sa din 1836 Fevruarie 9, epitrop al bisericii Tălpălari pe noul ctitor Vornicul Dimitrie Cantacuzino. Epitropia acestuia ţinu până ce, îmbolnăvindu-se şi trebuind să se ducă peste hotare pentru căutarea sănătăţii, fu rânduit în locu-i Arhiereul Filaret Beldiman Apamias, care retrocedează locul predecesorului său însănătoşit, la 1844 Aprilie 12...

Clădirea bisericii, rezidită după focul din 1827 şi înainte de 1836, a durat până la 1884, când fiind

cu totul ruinată, s-a reparat radical din venituri proprii. Lucrările acestei reparaţii au ţinut până la 1890... S-a reparat întreaga zidărie, s-au pictat pereţii şi bolţile în ulei, s-a poleit catapiteazma, s-au refăcut cafasul, uşile şi ferestrele în parchet şi s-au construit din nou clopotniţa, pridvorul şi vestmântăria. În această stare se găseşte astăzi (anul 1910 n.n.) biserica Tălpălari din Iaşi.[107]...
Biserica Talpalari a avut parte de mulţi boieri ctitori şi înzestrători bisericei, şi pe care Pomelnicul cel mare îl însemnează: Cantacuzineştii,Burgheleştii, Cărpeştii, Scorţeştii, Cazimireştii, Hermezii, Burgheleştii, Găneştii, Botezăteştii, Bosieştii şi cel mai de samă a fost Tanasă Gosan, despre care a scris aşa de întreg şi frumos părintele C. Bobulescu în monografia sa Banul „Tanasă Gosan”[108]... Testamentul său e din 1828 April 6 şi lasă prin el bisericii Talpalari, întreaga moşie Mădărjaci şi Cudreştii la Cărligătura şi 9 pogoane vie la Socola, în dealul lui Coroi.

[107] Gârboviceanu, Petru, Biserici cu averi proprii, seria II, Tip. Gobl, Buc., 1910 p.153-161
[108] Bobulescu, C., Banul Tănasă Gosan 1769…-1831 Iunie 17, Buc., Tip. Lupta, 1928

[109]

Pe toţi însă i-a întrecut Dimitrie Cantacuzino Paşcanul, care la restaurarea radicală din 1827 a luat asupră-şi şi lipsa de 37218 lei, cu care era iertată biserica puţin înaintea morţii sale din 1862. Chipul lui de ctitor împreună cu a lui

[109] Vornicul Dimitrie Cantacuzino şi soţia sa Pulheria, fostă Beldiman, tablou păstrat azi în altarul bisericii Talpalari

jupâneasă Pulcheria Beldiman, împodobeşte azi biserica[110].

Addenda

Documente, scrieri despre Lumânărică

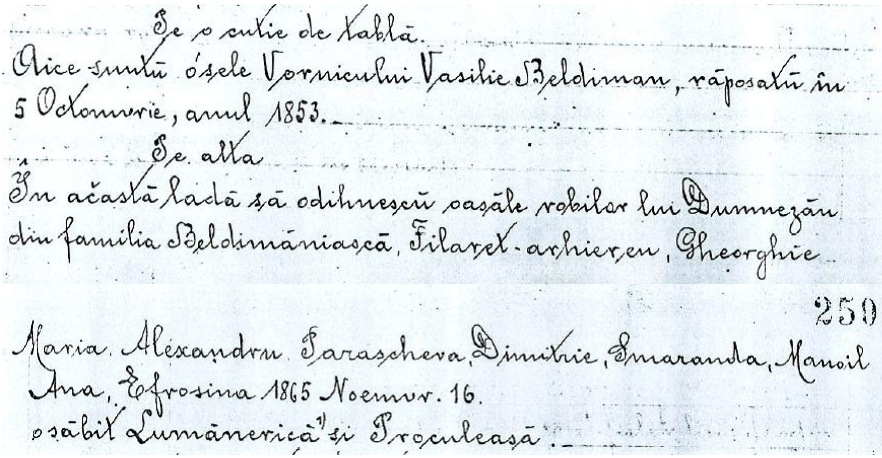
De o cutie de tablă.
Aice sunt oasele Vornicului Vasilie Beldiman, răposatu în 5 Octomvrie, anul 1853.
De alta
În această ladă să odihnescu oasăle rohilor lui Dumnezău din familia Beldimăniască, Filaret arhiereu, Gheorghie
250
Maria, Alexandru, Sarasceva, Dimitrie, Smaranda, Manoil Ana, Efrosina 1865 Noemvr. 16.
osăbit Lumânerică și Proculeasă.

111

[110] Ghibănescu, Ghe., Biserica Talpalari cu hramul Naşterea Maicii Domnului (predica ţinută în ziua de 8 septembre 1933), Presa Bună, Iaşi, 1934 p. 8-9

[111] Biblioteca Academiei Române, Arhiva 1580 (Inscripţiile bisericilor din oraşul Iaşi, culese de C. Bobulescu, 1943). fragment din manuscris p. 249-250

лосалъ de treї leї treї zecї parale, o mare nenopoчire лoвeщe лътea Дитreaгъ!

Потоп маре ші овщеск!!!!

Фъгъ чіне поате!

Noeл Агатаггел.

Кь зи сферт de чeac Дпаінтea мерцiї ешu.

ПРЕZІЧЕРЇ ОБІЦЕЩЇ.

Ромъпїї вор зрта ка ші пъпъ акът а фі ветежїї стъпепоцї a Romaнiлор!!!

ЛЪМІПЪРІКЪ.

В'адзчецї aмiнте de зп сърак пре каре дл Дптълпїацї, свят акът дої анї, пе алцї, прiп пiеце, пе лa бісерічї чершіторiнd мiла крещiнiлор ші Дмпърцiнd Бог-d а прості ле Дп dреапта ші Дп стiнга?

Лътiпърікъ пь маї есте! — Dар чіне ера ел ші каре фь соліа лъї аіче жос? Сiнгър пь щіа. De дл Дптребаї de вnde есте, пь щіь, респвndea; щіь пътаї къ тата кънd м'аь лъат 'тї аь zic: Niщь, драгъ теь! съ кътперї лътiпъреле ші съ ле Дмпарцї пе ла бісерічеле. Атъта щіь, атъта фак.

Десклц, кь капъл гол, Дпчіпе кь о фзпіе ші кь траіста Дп шолd, Лътiпърікъ пъп' Дп zi колiнdа тоате бісерічіле, Дмпърцiнd лътiпърї ші чершіторiнd, пь центрь dжпсъл, — лъї пъї требъїа нiмік — чі центрь алцїї.

Ла зи сніт сърак ліпсеще клопотъл; Дпdатъ Лътiпърікъ, дл їа din тжрг; се пзпе кь dжпсъл Дп тіжлокъл вnеї пiеце; дл траце, ші клопотъл пь таче пъпъ че пь'шї кщігъ плата. Кървnd арата сфщтъ ва рескна Дп аер кіетвnd пре кредінчіошї ла рзгъчізне ші ва спне Дп граіъл сеь чел містеріос лъздата фаптъ а съракълъї чершітор.

О Бісерікъ п'аре вентмінте; Лътiпърікъ лї adзче стофе богате, ел каре п'аре de кът о хаїнь трецоасъ че а-вїа лї копере голічкпеа трзпълъї, къчї Дп zadар воїещї съ дмбрачї. Дъї зп страіь, o кътешь; пiсте зп чеас пь o маї аре: аь dато алтъїа, пре каре дл сокоате маї певоїеш de кът ел.

Відецї ачеастъ въдзвъ кь лiпса Дп фацъ ші кь десnъdежdea Дп iнiмъ. Дпкапцївратъ de шепте копїї че плъпгь de фоаме, дмбрънчітъ de ла зна богатълъї вnde пь і се dете воїе a Дмпърді нічї фъртътъріле кь кънії лъї, тікълошіа o апасъ свят речеле еї гіаре. Лътiпърікъ o вede, o тъпгъіе ші a doa zi лї adзче o вакъ каре сътървnd кь лапtеле еї пре флътпzїї копїї, Дптродзче еаръшї вzкзріа Дп вістъл бордеіь.

Dар вnde свntем ної Дп старе a Дпшіра тоате взпеле фапте a ачестъї сфщт от? Аждпце a щі къ ачест сърак чершітор Дndемnат de воїа ші de нлекареа са аь zidiт пъпъ ші бісерічї. Съ жздікът din ачеаста оаре къцї сърачї am пзтеа фаче ферічіцї кь авопаментъл вnеї Лож ї ла театрь, вnde Дпвъцът a фі demoралісаці, кь келтзеала вnеї оспъц че пе Дтбзівъ пзптечеле ші пе стрікъ сзпътатеа, кь o гъгеалъ de бал че poade къте зп колц din тощеніреа копіілор пострі?

Dакъ Лътiпърікъ ар фі стрiпс тощ вапїї къцї аь Дмпърціт міле ші аь келтзіт кътпървnd лътiпърї, клопоте, вачї, вентмінте шчл. пегрешіт ар фі фост богат dзпъ стареа са: dар трьind сърак, ел аь тзріт сърак.

Дптрь o zi трекънd пе лъпгь o бісерікъ, am възът пород стрiпс ші am авзіт кънтвnd рзгъчізніле морцілор. Дп тіжлокъл бісерічеї ста зн морт Дпвъліт кь цівлціь алв. Бісері-

100

ка ера ам̑лъмінатъ ші ам̑подобітъ ка пентрѫ ѫн морт богат, ші ѫн архіереѣ ам̑кѫпъ̑рат де ѫн пътерос клер слъжїа проходъл. Ѫн се вѣдеа нічї о рѣдъ, нічї ѫн пріетін вършънд лакрімї мінчїноасе; нъмаї о въдъвъ ам̑ хаїне негре ста ла нічїоареле секрівлуї; еар пе фаца тътълор сарачілор че алкътъїа кортежъл репаусатълуї се вѣдеа ам̑тіпърітъ о ам̑трістаре мът, о жале дърероасъ.

Ам̑ момептъл ачѣста, Архіереѣл амполіпдъсе десвъл пре морт, ші ам̑сетпънд пе фаца луї сетпъл крвчї зice кввінтеле ачесте:

„Doamne! одіхпеще сѫффлетъл робълуї тъѫ Іоан ам̑ „лок де паче, ам̑ лок ка вердеацъ, ѫнде пѫ есте ам̑трістаре „нічї сѫспін, чі віеацъ фъръ де сфършіт.“

Пътрѫнс de маре-пътерпічіа морцїї, ам плекат капъл ші прівінд ла Ікоапа Мъптъіторълуї че ста пе пентъл мортълуї, ам zic:

Doamne! Doamne! Одіхпеще дъпъ моарте ші сѫффлетеле поастре ам̑ локъл ѫнде аї одіхпіт сѫффлетъл луї Ам̑пъріка!

Поате воіцї а щі чіне аѫ келтвіт de аѫ фъкът о асемепе потпоасъ ам̑тортъмптаре черпіторълуї? Ам̑тр'о dімінеацъ, о dатъ въдъвъ —а къріса пъме ам̑ вот тъчеа респектънd фрѣтоаса еї фапть— гъсі ла поарта касеї сале трупъл луї Ам̑пъріка, ші

Въдъва аѫ ам̑гропат пре сърак!*

К. Негрѫцї.

* Ам̑пъріка аѫ мъріт ам̑ апълъ 1842 ші есте ам̑гропат ла вісеріка Тъпъларії.

112

[112] Lumânărică în Calendar pentru poporul românesc pe anul 1844 – "Almanah de învăţătură şi petrecere", Tip. Institutul Albinei, Iaşi, 1844 p. 102-104

Două nume legendare din Moldova: Lumânărică şi Titinaş[113]

Al. Papadopol-Calimah[114]

Viaţa fiecăruia din ei să cuprinde în cuvintele Scripturei: *„a umblat bine făcând..." Fap. X-38.*

Nu-i aşa mult de atunci ! Mulţi îşi vor aduce aminte despre cele ce povestesc. Pe Lumânărică mulţi l-au cunoscut şi mulţi au auzit pe părinţii lor vorbind despre el. Cât despre Titinaş poreclit şi el Lumânărică, toţi cei bătrâni îşi aduc aminte de el.

Într-una din zilele lui Martie anul 1843[115], clopotul bisericei Tălpălari răspândea jalnicul său glas, vestind capitalei Moldovei că un creştin a trecut către Domnul. Clopotarul îşi punea, parcă, toată ghibăcia şi toată simţirea sa, la tragerea clopotului, şi glasul acestui instrument duios de deşteptare a bisericei, să auzia şi mai jalnic.

---

[113] Al. Papadopol-Calimah, Lumânărică şi Titinaş în revista "Arhiva",Vol. VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr. p. 55

[114] (N.15 ianuarie 1833, Tecuci, - D.18 iunie 1898, Tecuci), istoric, publicist şi om politic român, ministru de externe şi ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, membru al Societăţii Academice Române. De asemenea, a fost membru şi vicepreşedinte al Academiei Române. Opera sa are valoare prin informaţia şi maniera narativă de prezentare a studiilor sale istorice, care le conferă interes, deopotrivă pentru istorici şi pentru literaţi.

[115] E vorba, de fapt de anul 1842, conform corecturii făcută de "Albina" la "Lumânărică" a lui C. Negruzzi

Clopotarul nu-şi îndeplinea, asta dată, meseria pentru obicinuitul folos: o simţire jalnică, o mâhnire sufletească, îl mişca.
Tronul Mitropoliei Moldovei era în acele zile văduv, Veniamin Costache, fala şi podoaba bisericei moldoveneşti, părăsise în ziua de 18 Ianuarie 1842, amărât de supărările, şi împresurat de vicleniile Inaltei Oblăduiri, şi să retrasese la mânăstirea Slatina, unde a şi încetat din viaţă în ziua de 18 Decemvrie 1846. Un boier de prin acele zile, Marele Logofat şi cavaler Alexandru Mavrocordat, a scris în versuri elenice o elegie plângătoare la împrejurarea paretisirei preasfinţitului Mitropolit al Moldovei Veniamin Costachi,- elegie care împărtăşea mâhnirea Moldovei întregi şi care a fost tradusă în versuri româneşti de profesorul Seulescu. Neputândusă publica în ţară, din cauza straşnicei censuri, şi de frica stăpânirei, acea elegie s-a publicat, chiar atunci, în Transilvania. Nu o dată, în zilele robirei cuvântului, Foaia pentru minte, inimă şi literatură din Transilvania să făcu ecoul suspinurilor şi protestărilor Moldovei şi a Munteniei!…
Vlădica Filaret Beldiman, era acum locţiitor Mitropoliei Moldovei. Bătrânii spun că auzind clopotul, el simţi o adâncă mişcare, şi chemând pe Arhidiaconul, îl întrebă: Ce trage clopotul? Preasfinţite, răspunde Arhidiaconul, după metania obişnuită, Lumânărică a trecut către Domnul, şi clopotul trage la Tălpălari, unde urmează a să înmormânta. Vladica Filaret să sculă în picioare, făcu semnul crucei, şopti tainic

o rugăciune, şi zise Arhidiaconului : „să tragă clopotul cel mare al Mitropoliei! Un om sfânt au părăsit această lume…” Când să auzi clopotul Mitropoliei, clopotele tuturor bisericilor din Iaşi îi respunseră îndată, umplând văzduhul cu glasul lor plângător. Aşa era obiceiu la biserica noastră: când tragea clopotul Mitropoliei, îi răspundea pe acelaş ton, toate bisericile din oraş şi toate mânăstirile.
Trei zile ţinu glasul clopotelor!
Trei zile, Iaşii erau în jale!
Lumea cu mic cu mare, de prin oraş şi de prin mahalale, se îndreptă şi să îndesă spre biserica Tălpălari, după un sicriu purtat pe umeri de patru calici. Pe acele vremi nu era încă răspândit obiceiul la noi, ca un mort, fie boier, fie prost, să fie dus la mormânt într-un car tras de dobitoace; pe mort îl duceau în năsele pe umere, patru rude, patru prieteni,- patru oameni-, ce se schimbau rânduri. Oamenii datoreau această de pe urmă slujbă, această cinstire omului ce se ducea pentru veşnicie dintre ei!… şi mortul era cu faţa descoperită, în faţa oamenilor, în faţa ceriului,- ca lumea să privească veşnica sa plecare, şi să privească veşnicul său rămas bun,- ca lumea să privească în faţă mărirea morţi, şi să cugete… În urma secriului venea o damă din cele mai înalte trepte ale aristocraţiei din Iaşi, şi mulţi boieri şi mult norod. Secriul era de scânduri albe, fără căptuşeală, fără nici o podoabă, fără flori şi fără cununi,- căci flori şi cununi erau faptele cele bune ale mortului ;-iar în secriu se vedea,

descoperit, după vechiul obiceiu al creştinilor, o fiinţă slabă, uscată, galbenă ca ceara, îmbrăcată cu un suman, încinsă cu o funie, cu picioarele goale… Era un calic!…

Într-o dimineaţă, în zori de zi, o damă din înalta societate a Iaşilor, care făcea multe binefaceri şi pomene, alinând suferinţele săracilor, găsi la poarta curţei sale trupul acestui calic, şi ea făcu îngroparea cu cheltuiala sa.

Aceasta damă, această femeie pioasă, era Vorniceasa Scarlat Miclescu, mama reposatului Mitropolit-Primat al României, Calinic Miclescu.

Dar cine era acest calic pe care Iaşii îl petreceau cu cinstire la locuinţa cea de apoi? Acest calic după care să auziau suspinuri şi plânsete necurmate?… Acest mort pe care nu-l plângea nici o rudă,— căci el n-avea nici una!…acest mort pe urma căruia, nici agiea, nici vornicia de aprozi, nici candidatul judecătoriei, nu să mai osteneau să facă vreo catagrafie, să pue peceţi,- căci el n-avea altă avere decât sufletul său! Şi decât faptele sale cele bune, căci el n-avea altă casă decât acoperământul cerului şi gazdele celor milostivi!…

Acest calic era Lumânărică!…

Dar cine era el ?

Era un ţăran din ţinutul Tutovei… atât se ştie. Numele lui era Niţă, adecă Ioan, Ioniţă,– însă lumea nu-i mai zicea de mult, decât Lumânărică. El n-a cunoscut pe părinţii săi, nimeni nu-i vorbise despre ei. O ţărancă, fără copii îl strânsese, şi-l crescuse,– şi Niţă să hrănea în sat

pe la casele oamenilor. Cu 40 de ani mai înainte de data morţii sale, fiind în vârstă ca de 20 de ani, Niţă ieşi într-o zi, din sat, fără să zică nimănui nimic. Îmbrăcat cu un suman, cu o cămeşă de cânepă, încins cu o funie, cu capul gol şi iarnă şi vară, cu picioarele desculţe, şi iarna numai cu imenii, fără altă încălţăminte, ţinând în mâinile sale un snop de lumânărele de ceară, ca să le tot deie pe la biserici din care cauză lumea îi zicea Lumânărică, cu o taşcă de pânză groasă, atârnată de gât, în care strângea elemosina (pomana) oamenilor,- aşa a cutreierat Lumânărică, oraşle şi satele Moldovei, în curs de 40 de ani cerând pomană şi punând tot ce strângea în traista ce-i atârna de gât!…

Mulţi moldoveni îşi aduc aminte de el.

Lumânărică era mic de stat, oacheş, blând la faţă, cu barba mică, cu părul des. Trecând pe uliţe şi pe drumuri, el cânta cu duioşie, uitându-să la lumânarelele sale:

Lumânarelele, dragele mele!…

Mâinile sale, mâini albe, mici şi frumoase, erau veşnic pline de lumânarele pe care le împărţea toată ziua la biserici, la botezuri, la îngropări de săraci. N-a fost om în Moldova care să nu fi dat obolul său lui Lumânărică; traista sa, depozit binefacerilor, să umplea şi se deşerta, numai în ajutorul săracilor; oriunde era o nenorocire, oriunde era o sărăcie, Lumânărică sosea ca din cer, şi aducea pe ascuns mila, mângâiere şi ajutor; mâna sa a îndestulat multe şi mari nenorociri; unora le da bani, altora le cumpăra

vacă, ca să-şi ţie familia; altora le cumpăra boi, în locul boilor răpiţi de boală, de împlinitorii dărilor visteriei, sau de vreo altă pacoste sau năprăsnicie;- repara biserici, boteza copii săracilor, înzestra fete sărmane: într-un cuvânt Lumânărică era părintele nevoieşilor. Nu numai Creştinii, dar şi Jidovii,- milostivirea sa îi ajuta, şi-i cerceta; de aceia să vedeau acum după sicriul său, oameni de felurite neamuri la un loc, suspinurile lor de mâhnire şi recunoştinţă.

Patruzeci de ani, Lumânărică, a umblat şi s-a obosit, prin frig, prin soare, pe vreme rea şi prin vreme bună, cutreierând ţara, cerşetorind, adunând mila inimilor bune,-dar frântă leţcaie n-a cheltuit pentru dânsul, din tot ce a adunat. El mânca şi să adăpostea pe la casele oamenilor, unde-l apuca vremea, să îmbrăca cu un suman dat de cineva, care-l ţinea cu anii. Vara şi-n timpurile calde, Lumânărică petrecea nopţile afară sub acoperământul cerului, la un colţ de uliţă, sau sub adăpostul unui copac, cu dragele sale lumânărele în mână. Traista sa putea fi cât de plină de bani: lumea-l cunoştea; cine s-ar fi atins de banul strâns de Lumânărică? Era banul lui Dumnezeu, şi poftitorii de bani străini, să cutremurau de aceştia ca de un fulger dumnezeiesc.

Aşa a trăit Lumânărică 40 de ani, colindând prin lume pentru a face bine, a restaura biserici sărace, a alina suferinţile şi obijduirile soartei rele, a duce doftori şi doftorii la bolnavii săraci. El să afla într-o veşnică mişcare, vecinic grăbit (viaţa-i aşa de scurtă!…), cercetând, aflând toate

nenorocirile, şi ducându-le pe ascuns ajutor. Inimile bune aveau pe Lumânărică sol şi păstrător al elemosinei (pomenii – n.n) lor,- Lumânărică îndeplinea cu o credinţă sfântă orice însărcinare evlavioasă şi binefăcătoare.

Acesta era calicul pe care întovărăşeau acum la mormânt suspinurile unei lumi întregi. Un mare deşert să deschidea după el, în soarta celor nevoeşi,- mare deşert şi adâncă mâhnire.

Când preotul, sărutând icoana Mântuitorului de pe pieptul lui Lumânărică, îi dădu sfânta bine cuvântare, şi când rugătorii bisericii îi cântau veşnica pomenire,- acest cuvânt să repeta ieşind din toate buzele, izvorând din toate inimile mulţimei. Nicioadată rostirea n-a fost mai adevărată: ce pomenire poate fi mai veşnică, decât pomenirea făcătorilor de bine!…

Trăia atunci, în Iaşi un tânar plin de inimă, un tânăr învăţat, muzicant, elegant, prieten al lui Costachi Negri, a lui Costachi Negruţţi, al lui Mihail Cogălniceanu, al lui V. Alecsandri, al lui Alecu Donici, al lui Costachi Conachi, al lui Nicolai Roznovanu, un tânăr iubit de toţi moldovenii, cunoscut şi iubit de însuşi Victor Hugo: acesta era Mihail A. Corradini. De tată Italian, de mamă Moldovan, Mihail Corradini era fiul lui A. Corradini şi al frumoasei Moldovene cunoscută de obşte sub numele de Sora Butoaei, adica sora femeei lui Butu, născută Nacu. Mihail Corradini, născut şi crescut în Iaşi, învăţat în Italia şi în Franţa, ne-a lăsat multe scrieri, între care un volum de poezii franceze sub titlul:

Chants du Danube, tipărit la Paris, la 1841, pline de simţiri patriotice pentru Moldova, şi de patriotice aspiraţiuni şi prevedere despre viitorul României. În scrierea mea, Amintiri despre Costachi Negri, am închinat câteva rânduri memoriei lui M. Corradini. Acest tânăr şi simpatic poet, iubea şi admira pe Lumânărică, cum il iubeau şi respectau toţi moldovenii. Poetul să luă şi el după sicriul calicului, şi muza sa, cuprinsă de duioşie şi de admirare îi închină versuri frumoase care s-au păstrat într-un manuscris vechiu al timpului, şi pe care Theodor Codrescu, păstrător mărinimos şi neobosit al urmelor zilelor noastre trecute, le-au reprodus după un autograf pe care i-l dăduse V. Alecsandri. Iată aceste versuri care în motto-ul lor, cuprind chronostihul epocei şi al nevoinţelor lui Lumânărică:

Lumino (Lumânărică)
XL Anni, Virtutis, Ad Umanitatis, Utilitatem,
Superna, Nobilitas, Spreta, Proceribus

Quel est ce glas profond, ce glas misterieux,
Qui depuis trois longs jours s`eleve au haut des cieux?
Est-ce un prince, un primat, grandeurs que Dieu seul sonde,
Est-ce un riche encence qui part pour l`autre monde?
Non; c`est un homme obscur, sans nom et sans appui!

Un pauvre mendiant que l`on pleure aujourd`hui!
Il est mort,- Je l`ai vu, couche dans quatres planches,
Pressant le saint symbole entre ses deux mains blanches,
Pieds nus, sans plus courber son front devant l`autel,
Oui, je l`ai vu descendre au repos eternal,
A deux pas du parvis, sous des larmes sinceres,
Au son lugubre et creux des cloches funeraires.
Quarante ans il passa sous les meimes haillons ;
Quarante ans de mepris et de privations.
Mais, tremblait-il l`enfant sur le sein de sa mere,
Pleurait-elle la veuve au seuil de sa chaumiere,
Le feu devorait-il quelque part le hameau,
Il etait toujours la courbe sous un fardeau.
Partout lui, toujours lui, le bienfaiteur proprice,
Avec des draps, du pain, avec une genisse
Pieds nus, deguenille, les poches pleines d`or,
Et les vidant partout pour mendier encore.
Jamais un mot courant la Moldavie entiere,
Plus que son nom obscur ne se fit populaire ;
Mais n`ayant su server dans son humilite,
Que le Maitre Eternel et l`humble humanite ,
Il n`est a son deces ni convoi funeraire,
Ni musique, ni chant, ni velours a sa biere.
Ni large corbillard ni pleureuses en deuil ;
Nul prelat n`a beni son modeste cercueil.
Le jour fut beau pourtant et l`eglise encombree,
D`une foule en haillons richement eploree,
Et qui, dans son respect deplorant son trepas,
Lui prodignait un deuil qui ne s`achete pas.

Repose dans ta tombe, o mendiant sublime!
Repose au doux sejours du repos legitime !
Dors ; ici les grands coeurs se fanent au grand jour,
Mais l`ombre du tombeau mene au celeste amour.
Dors ! ici ta vertu sans mere et sans patrie,
Ne s`epure qu`au ciel quand l`homme l`a fletrie ;
Ici pour tout mortel de desirs poursuivi,
Nul rayon qui ne soit de tenebres suivi.
Dors! Ton poete ami, qui revere ta tombe,
Pourvu que, jeune aussi, lui-meme il ne succombe,
Plein de ton souvenir, qu`il vent voir repandu,
Saura te rendre au moins le respect qui t`est du .

Costachi Negruţţi, de faţă şi el la înmormântarea lui Lumânărică, i-a păstrat şi el amintirea într-o scrisoare scrisă unui prieten, chiar atunci în luna lui Martie 1843.

*

Trecuse ani de zile, şi pe la 1852 răsări la Iaşi, venind tot din sânul Tutovei, un imitator al lui Lumânărică. Acesta era Titinaş. Toţi bătrânii din Moldova ne aducem aminte de el. Numele lui era tot Ion. Pe când trăia încă Lumânărică, el îl ajuta, îl urma în calea sa binefăcătoare.
Acum, în tocmai ca şi Lumânărică, Titinaş umbla şi el îmbrăcat în suman, încins cu o funie, cu capul gol, cu căciula subţioară, încălţat cu imenii.Titinaş era de stat mijlociu, smolit, cu

părul des şi cu barba deasă, cărunt,-şi cutreiera Moldova, ca Lumânărică altă-dată, şi după aceleaşi fapte; ţinea şi el lumânărele în mână, din care cauza i să zicea şi lui Lumânărică; lăcrima des,– cânta şi el:
Lumânărele, dragele mele!…
Lumea-l poreclise Titinaş, pentru că el însuşi numea pe toţi cu acest nume ce-l inventase. El zicea tuturor bărbaţilor Titinaş, iar femilor Titiniţă! Domnul ţării era numit de el Titinaşul cel mare! …
Pe Titinaş eu l-am cunoscut bine, şi-l vedeam foarte des. Când venea la Iaşi, Titinaş avea gazdă la mătuşa mea Marghioliţa Muruzi, născută Negri, Dumnezeu s-o pomenească, la care eu locuiam. Titinaş umba zi şi noapte să descopere nenorociţi, nevoeşi, mai ales acei izbiţi de soartă care nu puteau întinde mâna pe strade,- şi pe aceştia el îi vizita noaptea, pe-ascuns, şi le ducea ajutor. Titinaş purta şi el o ţoşcă de pânză atârnată de gât, în care punea milostenia ce aduna zilnic; şi el ca şi Lumânărică, n-a cheltuit o para din sumele ce aduna; mânca pe la casele oamenilor, fiind iubit şi cinstit de toţi. De multe ori am avut fericirea să şad la masă la matuşa mea cu acest om neuitat. Când era vreme rea, când era frig, când ningea, Titinaş începea să plângă. Ce plângi Titinaş îi zicea uneori mătuşa mea? - Cum să nu plâng Titiniţă? răspundea el, oare ei au ce mânca, oare nu mor de frig? – Cine Titinaş? Îl intrebam câteodata eu, prefăcându-mă, în şagă că râd. - Ia! Ei Titinaş! Săracii,

nenorociţii. Nu râdea Titinaş! şi de multe ori se scula de la masă şi fugea; înţelegeam cu toţii că-i venise în gând să ducă cuiva ajutor. Mersul lui Titinaş era tot grăbit şi iute.
La 1855, urmase la Iaşi vestitul proces, aşa zis al plastografilor,- proces cumplit: o tovărăşie de plastografi scoase de-o dată la lumină hrisoave domneşti, testamente, zapise, adeverinţi, toate false, imitate minunat, şi se legase de oameni, procurând unor interesaţi fel şi fel de acte, ca să despoaie lumea. Însuşi Domnul Moldovei Grigorie Alexandru Ghika Voevod, de neuitată pomenire, au prezidat în persoană Divanul Domnesc, când s-a judecat afacerea.Tot Iaşul să adunase la Curtea Domnească, unde era locul Divanului Domnesc, şi au stat faţă mai multe zile, până la hotărâre. În Arhiva statului din Iaşi, să păstrează dosarele acestei colosale judecăţi. Vinovaţii au fost osândiţi cu toţii, fără osebire: deşi uni din ei erau boieri mari. Ei au stat închişi, cât a ţinut procesul, cât au ţinut cercetările, prin închisorile publice, pe la mânăstiri prin prejurul Iaşilor,– la schitul lui Tărâţă, la Hlincea şi aiurea. Familiile lor rămăsese, unele dintre ele, în lipsă şi în nevoie. Atunci (îmi aduc aminte) cum umbla, cum alerga Titinaş pe la închisori, pe la mânăstiri, pe la familiile acuzaţilor ducând ajutor şi mângâiere,- provizii, haine, bani de cheltuială. Pe frig, pe ploaie, îl vedeai singur, pe jos, sub dealul Repedei, la Schitul lui Tărâţă, la Hlincea. Apoi se ducea să îngenuncheze la Vodă Ghika, şi plângea zicându-i: ”Iartă-i Măria Ta! Iartă-i

Titinaş!”—„Nu pot să-i iert, îi răspundea cu mâhnire bunul şi generosul Domn; „legea-i mai mare decât mine „Iartă-i, repeta Titinaş plângând, că n-au familiile unora ce mânca: şi Vodă Ghika îi respundea: „Nu pot să-i iert, Titinaş: da na, un ban! Du ajutor bieţilor copii, bietelor femei!” şi Titinaş le ducea ajutor, alinare la durerea, la nevoia nenorocitelor familii.
Toate inimile milostive aveau în Titinaş un mijlocitor tainic, un ajutor la mila, la binefacerile lor.
Titinaş a restaurat la Bârlad, din temelii, clopotniţa bisericei Sfântului Ioan.
Am uitat când anume a murit Titinaş. Aceasta este legenda Lumânăricăi şi a lui Titinaş.

1868, Mirceşti”

Ioniţă Titinaş (Părintele Ionichie) – Ctitor al Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghie şi al bisericii Sf. Haralambie şi Mina din Bârlad[116]

Nicolae Antonovici

Închinare: Fr. Scriitor misionar Ion Gr. Oprişan

Între figurile populare şi mai modeste ale Bârladului de-acum aproape o sută de ani, care,

[116] Articol publicat în revista: „Tribuna Avântenilor”, iulie-sept., Buc., 1943

atât prin sufletul lor bun, cinstit şi caritabil, cât şi prin faptele lor înălţătoare şi creştineşti s-au ridicat deasupra semenilor lor – figura lui moş Ioniţă Titinaş merită să fie scoasă la iveală.
Dacă el era de loc din Bârlad sau poate venit în acest târg de pe alte meleaguri, nimeni nu poate şti. O singură amintire, păstrată, ni-l arată că era un om singuratic, un schivnic, fără ştiinţă de carte, însă un harnic şi neîntrecut colector de bani de la public, ca nimeni altul! El înţelegea să adune bani nu numai pentru nevoile bisericii Sf. Gheorghe – pe lângă care se alipise în ultimul timp, – ci şi pentru toate celelalte biserici din Bârlad, sărindu-le în ajutor şi împlinindu-le diferite lipsuri, ajutându-le până şi la reparaţiile clădirilor şi încă, mai mult, luând singur iniţiativa ca aceia pentru clădirea Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghe, sau la ridicarea noului locaş al bisericii Sf. Haralambie şi Mina. Dar, în afară de aceste griji Moş Ioniţă având şi un suflet milos, ca a unui adevărat samaritean, nu-şi putea găsi astâmpărul şi liniştea sufletească, decât după ce săvârşea zilnic o „faptă bună", singura în stare să-i aducă cea mai mare mulţumitre ce se poate închipui, trăind prin ea şi pentru ea!
În adevăr, iată cum ni-l descrie pe moş Ioniţă – pe care l-a şi apucat în viaţă – fostul institutor Ioan Vasiliu, din Bârlad, într-un Memoriu scris de el în anul 1907 şi publicat de Episcopul Iacov

Antonovici[117], în opera sa „Documente Bârlădene", vol. 5, pag. 220-222 :

1. Cine era moş Ioniţă?

„În cea mai modestă cameră a chiliilor bisericii Sf. Gheorghe, vieţuia un bătrân pe care, noi copiii – spune Vasiliu – îl numeam Moşu Ioniţă. Vârsta acelui bătrân, pe când eu eram între 6-7 ani, era trecută de peste 50 ani, cred că nu era departe de 60 de ani. Mic la corp, faţa uscăţivă, dar vânjos, părul pletos şi ondulat, barba lungă şi din furculiţă, una şi alta aproape albe, îmbrăcămintea sa era călugărească. Nu-mi amintesc dacă până la moarte a mai avut şi al doilea costum.

„În acele zile de lucru, ca şi în zile de duminică şi sărbători, de la toaca întâia şi până la ieşitul din biserică – căci pe atunci slujba în biserică se făcea în toate zilele – moşul Ioniţă sau mai bine zis călugărul Ioniţă, schivnicul Ioniţă, se aşeza la strana de la uşa bisericii, lângă masă, unde se vindeau lumânările de ceară, într-o postură plină de umilinţă, cu mâinile la piept, cu faţa spre catapiteasmă, cu ochii în lacrimi, asculta toată

[117] (N. 18 noiembrie 1856, Similişoara Bogdanei, Vaslui - D. 31 decembrie 1931, Huși) episcop român, membru de onoare al Academiei Române. A publicat o serie de lucrări istorice de interes local şi o colecție de Documente bârlădene, pe baza cărora a fost ales membru de onoare al Academiei Româane (1919), membru al Societății istorice române (1901), membru al Societății geografice române, membru corespondent al Comisiei Monumentelor Istorice pentru jud. Tutova (1914) şi al altor aşezăminte bisericeşti şi culturale.

slujba bisericească pînă la ieşire, când lua sfânta nafură şi mergea umilit, făcând des semnul sfintei cruci, ca să intre apoi în modesta lui chiliuţă ca să-şi ia gustarea, ce era mai mult din vegetale".

2. Care era ocupaţiunea acestui schivnic?

„Când era să se îmbrace icoanele bisericii Sfântului Gheorghe cu argint şi cu aur – spunea Vasiliu – când era să se facă sau să se refacă catapeteasma bisericii, când era să se facă candele, cadelniţe, vestminte preoţeşti, reparaţia bisericii, etc., călugărul Ioniţă îşi atârna de gât o cruce şi o pungă şi, apoi cu toiagul în mână parcurgea străzile, intra în casele bogaţilor unde era primit cu mult respect, şi zicea: "Daţi bani şi îi aşezaţi în această pungă, căci ei sunt pentru biserică şi pentru a ajuta pe cei săraci!". El umbla şi în celelalte oraşe ale ţării. În Iaşi, capitala Moldovei, era cunoscut de toată boierimea. Palatul Domnitorului îi era deschis ca la unul din cei mai înalţi demnitari ai ţării. Atât domnitorul cât şi boierimea, îl încărcau de bani şi daruri. Călătoria o făcea pe jos şi, dacă cineva i-ar fi oferit trăsura el o refuza, zicând: "pe gios au mers apostolii Mântuitorului, pe gios merg şi eu!"

În această privinţă şi spre lauda lui moş Ioniţă, care – după cum vedem – se bucura de o trecere deosebită, chiar în rândurile înalţilor dregători, aflăm dintr-o notă a Episcopului Iacov (Documente Bârlădene, vol. I, p. 325) următoarele: „Guvernul Moldovei, după cum îmi spune părintele Econ. I. Carp, luase dispoziţiuni

că, oriunde îl va întâlni pe drum căruţa de poştă (pe Titinaş) să-l ia şi pe dânsul numai decât!”
Cu toate acestea, ne îndoim să credem că moş Ioniţă se va fi urcat vreodată în căruţa poştei, faţă de ferma lui hotărîre de a merge numai pe jos, întocmai ca şi apostolii pe care înţelegea să-i urmeze fără şovăire!
Şi Vasiliu continuă:
„Idealul lui moş Ioniţă era biserica şi persecutatul de soartă. Nu numai îngrijirea bisericii Sf. Gheorghe era idealul lui. La toate hramurile bisericilor din oraşul nostru, lumânările policandrelor, ale sfeşnicelor şi uleiul candelelor se cumpărau cu banii strânşi de pe la cei avuţi şi păstraţi în punga lui. Când mântuia cu ale bisericii, alerga prin mahalale şi căuta bolnavul, căuta văduva, căuta orfanul, căuta fetele sărace bune de măritat, şi le aducea doctorul de cercetat, medicamentul de luat, lemnul de încălzit, hrana de trăit şi banul de înzestrat”.
Adică întocmai – adăugăm noi – ca un adevărat doctor sufletesc şi mai mult decât atâta, deoarece el le procura celor ce-i vedea în suferinţă şi mijloacele materiale necesare. Iar bucuria ce le-o aducea acestora era bucuria lui.
3. Construirea Turnului clopotniţă de la biserica Sf. Gheorghe
Un alt ideal ce şi l-a pus în minte şi pentru care nu s-a lăsat până ce nu l-a adus la îndeplinire, fiind opera lui personală, a fost construirea în Bârlad a unui turn înalt care să semene cu turnul Goliei de la Iaşi şi de care rămăsese foarte

impresionat. Ideia era măreaţă. În adevăr, iată mai departe ce ne spune Vasiliu în astă privinţă: „Desele preumblări ale lui moş Ioniţă pe la Iaşi, vederea şi cercetarea turnului monasterei Goliei produse asupra lui o impresie aşa de mare, încât a zis: „Cu ajutorul lui Dumnezeu am să ridic un asămenea turn pe lângă biserica Sfântului Gheorghie din Bârlad”. Cu toiagul în mână, cu crucea şi cu punga legate de gât, moşul Ioniţă colindă satele, colindă oraşele, bate cu toiagul în uşa palatului Domnitorului, umple punga cu bani, începe turnul bisericii, îl ridică până unde se vede astăzi; când moare şi cu dânsul a murit şi isprăvirea turnului. Abia, cu chiu cu vai, după ce a trecut zecimi de ani, a putut să se tencuiască şi să i se facă căciula, unde stă pompierul ce priveghează asupra oraşului izvucnirea vreunui incendiu.”

Cu aceste rânduri îşi sfârşeşte Vasiliu însemnările sale despre moş Ioniţă şi parcă regretăm că despre el nu ne-a putut spune mai mult, cum de pildă ar fi fost anul când s-a construit acest turn înalt şi de către ce anume meşter, precum şi anul când a închis ochii ctitorul lui care n-a avut măcar norocul să-l vadă complet terminat!

Dar aceste lipsuri de informaţii ne-au fost împlinite din altă parte şi anume din citirea unor preţioase acte, aflate între documentele bisericilor din Bârlad şi publicate tot de Episcopul Iacov (Ibidem vol. I, pag. 197-198) între care găsim chiar contractul încheiat de moş Ioniţă cu un maistru, Mihaiu Popoiu şi prin care acesta se

învoieşte să zidească turnul-clopotniţă cu preţul de 13.000 lei (vechi). Se spune în acel Contract: „Prin carile eu gios iscălitul arăt că m-am alcătuit cu dumnealui Ioniţă Titinaş, ca să zidesc clopotniţa bisăricii sfântul marelui mucenic Gheorghie… cu chetrarii mei şi salahorii trebuincioşi”.

La punctul al 2-lea ni se spune că: „grosimea zidirii de gios are a fi cvadrat de 15 stânjeni, şi înălţimea adică din zidu are a fi de 6 stânjini, şi acoperământul de 5 stânjini. Al 3-lea: „În clopotniţă, deasupra bolţii mă îndatorez a face o căsuţă cu două fereşti, pentru şidere”. Această căsuţă era hărăzită, probabil, pentru locuinţa lui moş Ioniţă şi pe care – după cum vom vedea – n-a mai apucat s-o lucuiască.

La punctul al 4-lea se specifică astfel: „Dumnealui Titinaşul eşti dator a-mi da tot materialul trebuincios la această zidire”.

Şi apoi, în al 6-lea punct se arată costul lucrului, spunându-se: „Tocmeala am săvârşit… ca să-mi numere 13.000 lei, iară alt nimica; însă acum înainte am primit una sută galbeni, adică 3700, – iară ceilalţi bani mi-i va număra rânduri, după lucrare ce voiu face”. În sfârşit, semnează: Mihai Papoiu. Acest contract poartă jos data de 1 August 1856, ceea ce ne face să presupunem că, la această dată au început şi lucrările de construcţie. Cât timp au durat ele? Dintr-o altă însemnare în care se arată sumele pe care le-a primit în 9 „rânduri” de la Titinaş, maistrul Popoiu pune şi datele respective şi din care

putem înţelege timpul cât a durat clădirea turnului.
Astfel prima sumă, (ca arvonă) de 3700 lei, Popoiu a primit-o după cum am văzut, la 1 Aug 1856, apoi au urmat primirile a altor rânduri de bani, iar ultima sumă a încasat-o la 1 Iunie 1858, aşadar după aproape 2 ani, în care interval de timp s-a terminat de clădit turnul. Dar din această preţioasă însemnare mai constatăm, că totalul sumelor încasate de la Titinaş de către maistrul Popoiu, este numai de 11.470 lei şi nu de 13,000 lei, cu cât acesta se învoise, rămânând un rest de 1.530 lei de plată, fapt din care s-ar deduce că, din această pricină, turnul a rămas neisprăvit. În acest caz, se confirmă cele spuse de Vsiliu mai sus.
Este interesant de menţionat, în legătură cu aceasta, că într-o notă a Episcopului Iacov, în care se comentează acest fapt, se spune: „După datele ultimelor trei primiri de bani rezultă că clopotniţa a fost gata în Iunie 1858, rămânând a i se face tencuiala pe dinafară şi a casei de locuinţă – ceia ce s-a săvârşit tocmai în 1900, cu cheltuiala inginerului Negruţ, care a început atunci planul cadastral al oraşului. Poate netencuirei se datoreşte restul rămas de plată către chetrari, după contract, dacă nu şi morţii lui Titinaş întâmplată în 1858…”
Înclinăm totuşi să credem, că în ultimul timp, viaţa lui Titinaş fusese un adevărat zbucium pentru a putea aduna, nu numai banii pentru plata lucrului, dar şi aceia pentru plata imensului

material: cărămizi, var, lemn, fier, etc., şi de aceea, obosit peste măsură de aceste griji, slăbit de ani, poate bolnav, n-a mai fost în stare să adune şi restul de bani (1853 lei) cu care să se fi terminat definitiv lucrările turnului.

El moare totuşi cu mulţumirea sufletească că şi-a văzut împlinit visul cu ochii, lăsând bârlădenilor un monument pe care aceştia ar fi trebuit să-l desăvârşească cu mai mult bun gust în anul 1900, dându-i-se jos urâtul acoperiş şi complectându-l în aşa fel ca să semene cu turnul Goliei, adică cum îşi pusese în minte ctitorul lui.(se pare că meşterul Popoiu l-a convins pe Titinaş să pună turnului acoperiş)…

4. Ajutorarea şi înzestrarea bisericilor. Adevăratul său nume de familie. Ctitor.

Din memoriul lui Vasiliu, citat de noi mai sus, am văzut cum din banii adunaţi cu trudă, Moş Ioniţă avea grijă să cumpere la toate bisericile din Bârlad, cu prilejul hramurilor lor: lumânări la policandre, untdelemn, etc., ba, mai mult, să le înzestreze cu diferite obiecte bisericeşti, să ajute la reparaţiile bisericilor şi chiar la clădiri noi, cum vom vedea că a făcut la biserica Sf. Haralambie şi Mina, unde moş Ioniţă este trecut ca ctitor. Prin aceasta, el aducea bucurie nu numai preoţilor, dar şi enoriaşilor care vedeau în el pe un om drept credincios şi purtător de griji, ca nimeni altul!

De aceia, el se bucura de încrederea şi respectul tuturor.

Din puţinul său avut, dacă îi mai rămânea ceva, el se grăbea să facă donaţiuni. Astfel, între nenumăratele danii, pe care le-a făcut bisericilor din Bârlad, nu s-au păstrat abia câteva preţioase însemnări, făcute de alţii, despre unele din ele. De exemplu, când în anul 1840 se cumpără o sfântă Evanghelie pentru biserica Sf. Gheorghie, Anghelache Neculau (probabil un dascăl) înseamnă pe fila de sub prima scoarţă a cărţii (I. Antonovici, Documente Bârlădene, I, p. 325) următoarele:

„Agiutătorii aceştii cărţi este întâi moş Ioniţă şi ceilalţi pi urmă" – şi adăogă: „că din dar, zâce, să faci Raiu". Într-o altă inscripţie făcută pe un Penticostar al bisericii Vovidenia (Ibidem p. 313) se citeşte:

„Acest Penticostar s-au hărăzit Sf. Biserici Vovidenia, din oraşul Bârladul de moş Ioniţă Titinaş, spre pomenirea sa, la an 1852 Iulie 6. Şi, de osârdie ce au avut asupra Sf. Biserici, am însemnat şi am iscălit. (s) Erodiacon Panaite Răşcanu".

Înainte de a mai înfăţişa şi alte însemnări, este locul să arătăm că numele de familie a lui moş Ioniţă nu era de Titinaş, ci acela de Bardaş, după cum rezultă – neîndoios – din următoarea inscripţie (Ibidem vol. I, p. 320) făcută în anul 1846 de preot Ioan Ghinea, de la biserica Sf. Haralambie şi Mina, în care acesta spune:

„ Această Sf. Evanghelie este a bisericii… Sf. Haralambie şi Mina din oraşul Bârladului… s-au afierosit acestei biserici de sfinţia sa păr. Arhim.

Scriban, egumen al sf. M-stiri de la Socola, prin îndureare(a) şi stăruinţa osârdnicului în fapte bune Ioniţă Bardaş, ce ţine locul răposatului Lumânărică. Şi s-au îmbrăcat cu argint în capitala Iaşii de d-l Ionică argintariul, la anul 1846, cu cheltuiala şi agiutoriul acelor orăşeni şi altora, însă tot prin strădania şi multele osteneli a numitului Ioniţă Bardaş!..."

Este vorba, fără nici o îndoiala, de moş Ioniţă – zis Titinaş – după cum ne vom convinge şi într-o altă inscripţie, cu totul edificatoare şi care urmează îndată. Dar, din însemnarea citată mai sus, vedem că părintele Ghinea, după ce îl caracterizează pe moş Ioniţă ca „osârdnic în fapre bune", nu uită să adaoge că el ţine locul răposatului „Lumânărică", care era – probabil – un alt binefăcător şi ostenitor al bisericii şi al cărui loc îl ocupase acum moş Ioniţă, ba îi moştenise şi porecla.

În adevăr, iată ce aflăm din Pomelnicul cel mare al ctitorilor bisericii Sf. Haralambie şi Mina scris tot de părintele Ghinea, cu prilejul sfinţirii bisericii în anul 1856 Oct 21, unde moş Ioniţă este trecut între ctitori astfel:

„Ioniţă Bardaş ce-i zic şi Titinaş sau Lumânărică."

Acum suntem pe deplin lămuriţi: Lui moş Ioniţă, pe lângă numele său de familie Bardaş lumea îi mai dăduse porecla de Titinaş, sub care era în general cunoscut şi se vede că aceasta îi şi plăcea, de vreme ce şi maistrul Popoiu a consemnat-o în contractul cunoscut; iar începând de prin anul

1846, de când ni se arată că „el ţinea locul răposatului Lumânărică (mort la 1842, la Iaşi n.n.), după numele înaintaşului său a cărui ocupaţiune o moştenise moş Ioniţă, după cum am mai spus, şi cu care bârlădenii îl şi identificase.

5. Călugărirea. Moartea părintelui Ionichie. O datorie

Un moment impresionant din viaţa lui moş Ioniţă a fost ziua călugăririi lui. În adevăr, din aceiaşi notă, amintită de noi mai sus, aflăm – în continuarea ei – următoarele: „Acesta (e vorba de Ioniţă) se călugări pe patul de moarte prin părintele Protopop Vrabie, punându-i-se numele de Ionichie”, şi autorul notei adaogă:

„Această călugărie s-a făcut chiar în ziua când s-a pus temelia bisericii actuale Sf. Ilie, – după cum mi-a spus părintele Econom I. Carp.” (Ibidem vol. I, p. 199)

Desigur un suflet atât de curat şi atât de apropiat de sfânta biserică, ca acela al lui moş Ioniţă, nu putea să facă altfel şi cine reflectează mai adânc asupra acestui impresionant moment, va recunoaşte că în acest gest, moş Ioniţă a voit ca moartea să-l găsească cât mai aproape de sfinţii apostoli ai Mântuitorului, pe drumul cărora mersese până atunci.

Ştim că el a murit în anul 1858 şi acum, fiind în măsură să precizăm ziua şi luna morţii părintelui Ionichie, vom înfăţişa o inscripţie, scrisă de un necunoscut, pe o carte a bisericii Sf. Gheorghie. (Ibidem vol. I, p. 325) Iată textul:

„Să se ştii de când au răposat Ioniţă Titinaş adică părintele Ionichie monah, la anul 1858 Octombrie 8 „

Regretăm că nu ni se arată şi ce vârstă avea când a murit, însă luându-ne după aprecierile făcute de Vasiliu în memoriul său, citat mai sus şi făcând o socoteală a anilor de viaţă a părintelui Ionichie, rezultă că el a murit în vârstă cam de 65 de ani, aproximativ, şi bănuim că a fost îngropat în cimitirul de lângă turnul, atât de drag lui, de la biserica Sf. Gheorghie din Bârlad.

Peste 15 ani – la 8 octombrie 1958 – se împlineşte un secol de la moartea lui Titinaş precum şi de la clădirea Turnului şi s-ar cuveni să nu se uite, cu acel prilej, pomenirea lui cu un fast deosebit. Poate până atunci se va găsi un „al doilea Titinaş" care, împreună cu Primăria oraşului şi cu preotul paroh al bisericii Sf. Gheorghie, să adune suma necesară cu care să refacă în aşa fel acoperişul clopotniţei încât să semene cu Turnul Goliei de la Iaşi.

Şi-atunci bârlădenii, din nou îşi vor aduce aminte – cu toată admiraţia şi recunoştinţa – de ctitorul acestui turn – TURNUL LUI TITINAŞ – care, deşi a avut de înfruntat nenumărate greutăţi materiale şi poate multe amărăciuni sufleteşti, totuşi şi-a văzut împlinit aievea visul care-l încântase atâta!

De aceea, un asemenea suflet rar de adevărat samaritean, merită să fie dat ca pildă. Şi-mi aduc aminte, cu duioşie, cum însuşi marele istoric prof. Iorga, la una din prelegerile lui de la

„Universitatea populară” din Vălenii de Munte, luând cunoştinţă despre Titinaş – „Lumânăricǎ” de la Bârlad, acest suflet entuziast, altruist şi activ, îl dădea ca exemplu de urmat în viaţa noastră de toate zilele. Era în vara anului 1928.
O! Şi acum când în urma năprasnicului cutremur din 10 Noiembrie 1940 aproape întreg oraşul Bârlad e o ruină, suntem siguri că, printre harnicii ostenitori care ar fi pornit la drum spre a aduna bani pentru reclădirea bisericilor, ar fi fost „Lumânăricǎ” – cum l-a citat profesorul Iorga.
Datorită acestei aduceri aminte, prilejuită şi de cercetarea „Documentelor Bârlădene”, mi-am luat îndemnul să-l scot pe moş Ioniţă Bardaş – zis Titinaş, zis Lumânăricǎ şi în călugărie părintele Ionichie, – dintre însemnările vremii şi să-l închin, cu drag misionarului scriitor fr. Ion Gr. Oprişan[118], care, pe acelaşi plan, însă spiritual, se osteneşte să răspândească sfaturi morale şi îndemnuri creştineşti, cum puţini dintre oameni o fac cu atâta succes, entuziasm şi pricepere.

[118] (N. 1890 Căbeşti, Tutova – D. 1964 Buc.) avocat şi scriitor. A colaborat cu Al. Vlahuţă despre care a scris o monografie. A publicat volume de proză şi în diverse periodice ale vremii: "Răsăritul" "Ţara de Jos", "Poporul Românesc" şi "L'indépendence Roumaine". A fost membru activ al “Fundaţia Regele Carol al II-lea” şi “Liga Culturală” a lui N. Iorga.

Două morminte[119]

Gh. Ghibănescu[120]

Dacă vreun curios s-ar îndrepta spre biserica Tălpălari, şi s-ar rătăci puţin printre mormintele din ţintirim va vedea cu mirare că între pietrele cu bogate inscripţii, care ne spun de rostul, ce l-au avut în lume cei ce zac sub ele, adormiţi în Domnul stă şi o piatră detunată, care nu poartă pe ea decât urmele ciocanului grosolan al ciocănaşului, care a desbârnat bolovanul de stânca din munte, şi fără altă înfloritură, fără altă însemnare s-a crezut prea îndestulător să se pună deasupra mormântului închis pe rămăşiţele trupeşti ale ilustrului necunoscut.

Nu ştiu cum dar nu se poate ca această piatră mută să nu-ţi spue mai mult decât una plină cu slove. Şi multe pietre pline cu slove are ţintirimul Tălpălarilor! Biserica veche Cantacuzinească, zidită de vestitul vistiernic a lui Vasile Lupu, Iordache Cantacuzino, cumnat prin femeie cu

---

[119] articol apărut în ziarul "Evenimentul", Iaşi, nr. 274, 25 dec. 1901, p. 1

[120] (N. 1 octombrie 1864 - D. 6 iulie 1936, Iaşi) istoric, genealogist şi filolog român, membru corespondent (1905) al Academiei Române. A adunat o mare colecţie de documente din oraşele şi satele Moldovei şi a tradus din limba slavonă acte care cuprind date în special despre epoca feudală din Moldova. După 1906 a publicat în cele peste 25 de volume a propriei colecții „Surete și izvoade" documente, studii și genealogii referitoare la vechi familii boierești. În anul 1920, a pus bazele unui muzeu municipal al Iaşului.

Voievodul Moldovei, biserica de azi a Tălpălarilor are un nume în trecutul Iaşilor. Tocmai aici unde avem catacombele familiilor Beldiman şi Cantacuzino-Paşcanu; unde avem mormintele Gosanilor, Carpeştenilor, şi Ruseteştilor, tocmai aici să se găsească pusă în primul rând o piatră mormântală, ce să nu spună nimic alta decât că acolo zace un mort.

Contrastul acesta ne duce cu mintea departe de tot; în acele timpuri când mai marii oştilor, oraşelor şi ai noroadelor obişnuiau a-şi pune pe mormintele lor stânca de piatră, munte întreg prăvalit în vale spre a arăta lumii ce au fost ei în viaţă.

Liniştea ce-ţi produce acest mormânt, peste care razele calde ale soarelui de vară cad cu îmbelşugare, iarba verde a câmpului creşte năvalnic, boarea răcoroasă a vântului de vară încet adie, iar viforul aspru al ierni mugeşte cu mânie; această linişte meditativă, care ţi-o aduce în suflet, vederea locaşului veşnic al fiinţei noastre intrate în sânul nefiinţei; nu ştim cum se izbeşte puternic de nesăbuitul imbold al lăudărosului răposat, care crede de datorie să-şi sape şi pe mormânt cuvinte sunătoare.

Piatra goală a mormântului mut, stă alături cu piatra plină de slove a deşertăciunei omeneşti. Oricâtă durere ar fi cuprins acel şir de slove săpate pe piatră; oricâte lacrimi vor fi curs pe acea piatră, pe care azi muşchiul a crescut, năzuind să încalece puterea slovelor; oricât de răsunătoare fire-ar fi fost la vreme acele vorbe

pline de înţeles; vremea însă a aruncat vălul uitării şi pare a răzbuna pe modestul muritor, ce nu şi-a săpat nici numele, dar care tocmai prin aceasta te îndeamnă să-l afli.

Aici în al morţii sân
Zace aga Alecu Roset;
Aici rudele în bocet
Îndreptează a lor suspin
Aici patria jeleşte
Al ei sprijin şi nădejde
Ce aici odihna sfântă
Inima lui rece-apusă
Pentru dânsul înfierbântată
Inima ce-l cunoscuse.
Născut la 1795 Ianuar 19
Săvârşit la 1837 Iuni 10.

Săraca patrie! Oricât de simţătoare să fie ea, dar ce rost să-i sape jalea ei pe piatră?! Omenesc lucru este a crede că şi cerul şi pământul se năruiesc odată cu istovitul omului smuls în floarea vârstei din sânul rudelor; dar dacă pentru moment durerea a mărit ideia, poetul care s-a silit să dea putere lapidară acestui simţământ făcându-l să treacă dincolo de cercul momentului, prin idee a omorât sentimentul.
Cât de înălţător însă nu e pentru mintea şi inima noastră, câtă parte omenească nu cuprinde piatra goală de slove! Câtă poezie în această uitare de sine! Omul, pentru care n-a plâns nimeni în viaţă; mortul, pentru a cărui pomenire nu s-a pus numai

de cât o stană de piatră ruptă din munte, pare că ne zice: Iată-mă! În lume am fost şi lumea nu m-a cunoscut; răsplată mi se dă în ceruri! Căci gol am fost şi m-a îmbrăcat, flămând am fost şi m-a-ndestulat; însetat am fost şi m-a adăpat.
Şi cine să fie cel adormit în Domnul, de care nimeni n-a avut ce să însemne? Ce nume necunoscut se ascunde supt piatra goală de slove?
E mormântul lui Lumânărică!
Cine n-a auzit de Lumânărică?
Câţi însă ştiu ceva de aga Alecu Ruset?
Cât contrast nu vezi în aceste două morminte!
Decât o viaţă moartă, mai bine o moarte vie.
Ce e ca şi viaţa ce nu mai are moarte!

Osemintele lui Lumânărică se află la biserica Talpalari[121]

pr. C-tin Bobulescu[122]

Banul Tănasă Gosan (1769…-1831) „văzând „feliuri şi ispiti, supărări şi măhniciuni, cu care" a „cunoscut desăvârşit deşertăciunea lumii acesteia" şi „că numai acee ce svânta evanghelie şi svintili scripturi zic" „pot a ni faci moştenitori împărăţiei cei de sus", se hotărăşte aş face diata, lăsând clironoamă pe soţia sa Rucsanda peste toată averea; iar cine ar fi cutezat „a o supăra cât de puţin sau ai ceri vreo socoteală de ceva, îl leagă „supt cel mai înfricoşător blăstăm".

De atunci de când Tănasă Gosan a trecut, către Domnul, fiindu-i oasele mai apoi strămutate în ctitoria Cantacuzineştilor, n-a încetat de a i se împlini dorinţa ca „la tot anu, la zioa" aceia în care s-a săvârşit „cu slujire de arhereu, cu împărţire de pâni, lumini şi împărţire de bani", să i se facă cuvenita pomenire. Şi pe când în

[121] Bobulescu C., Banul Tănasă Gosan 1769…-1831 Iunie 17, Buc., Tip. Lupta, 1928, p. 12-13

[122] preot, istoric, N. 8 mai 1882, în Vlădiceni, jud. Iaşi, - D. 1 dec. 1958, în Bucureşti. Studii la Seminarul din Roman, cursul superior la Seminarul "Central", apoi la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Diacon (1908-1912) şi preot (1912-1922) la Catedrala mitropolitană din Iaşi, duhovnic la Seminarul "Veniamin" (I913-1921), Preot la bisericile "Sf. Ecaterina" (1922-1924), apoi la "Sf. Nicolae Tabacu" (1924 - 1958), ambele în Bucureşti. A publicat peste 80 de lucrări, privind istoria Bisericii şi a culturii româneştii, a unor familii, monumente şi localităţi.

cântările tânguioase, pentru sufletul lui Gosan şi a tot neamul lui, rugăciunile preoţilor ca o tămâie bine mirositoare se înalţă, către Acel ce singur este fără de păcat, în cripta bisericii de sub altar, de oasele Beldimăneştilor nimeni nu-şi mai aduce aminte, cu vreun apaos şi aprindere de lumânare, deşi lângă oasele lor de mari boieri ai Iaşului stau ale cerşetorului Lumânărică, a omului cu a cărui sărăcie îmbogăţise inimile multor văduve şi orfani; vreun schit sărac îi datora clopotniţa, iar bisericile căpătau odăjdii bogate.

Cucoana care l-a găsit mort la poartă ei l-a îngropat cu mare cinste, cu preoţi mulţi şi cu arhiereu, al cărui nume, deşi nu-l ştim, dar o presupunere ne îndeamnă a crede, să fi fost poate chiar Filaret Apamias-Beldiman.

Biserica în care a fost prohodit Lumânărică, de asemenea, nu i se spune numele; de oarece însă, era plină de săracii Iaşului; iar oasele lui s-au găsit la un loc cu ale Beldimăneştilor, nu poate fi alta de cât biserica Tălpălarilor, căreia era şi închinată breasla calicilor. Şi dacă Costachi Negruţi a ştiut, să ni-l desprindă şi să ni-l înfăţişeze, din însăşi faptele lui aşa de minunat de restul mulţimii calicilor de odinioară ai Iaşului şi să-l putem lua astăzi în chipul unui desăvârşit binefăcător localnic; unul din Beldimăneşti mai târziu, ne uitându-se la trupul putrezit în hainele-i peticite de altă dată şi aducându-şi aminte de irmosul, care cânta: „…Unde-i bogatul sau săracul, dreptul sau păcătosul…”, după datină luându-i-se oasele într-un coş de pânză, stropite

de apaos şi-n lumina făcliilor de ceară au fost puse la un loc cu cele ale Beldimăneştilor şi a scris:
„În ace[a]stă ladă, să odihnescu oasăle robilor lui Dumnezău din familia Beldimănească, Filaret-arhiereu, Gheorghie, Maria – deci părinţii vlădicăi – osăbit Lumănerică şi Proculeasă."
Şi nici, că se poate o îmbinare, mai elocventă pentru ceea ce a avut Iaşul deosebit. Căci prin aceasta în Beldimăneşti regăsim, nu numai pe aleşii cărturari, pe stihuitorul nenorocirilor Moldovei de la 1821 sau pe ctitorii de biserici, pentru care aflăm dintr-o îndemnare făcută pe o carte:
„Acest mineiu împreună cu celelalte unsprezece menee, s-au afierosit de mine, la biserica cea noi din satul Corneşti moşiea părinţască, unde eu am copilărit şi am vieţuit pînă ce am mersu la viiaţa călugărească, care biserică, s-au zidit din temelie precum să vede, spre vecinica pomenire de mine smeritul arhiereu Filaret Apamias Beldiman"
Dar alături de dânşii în aceaş fericită adormire, odihneşte simbolul celei mai desevârşite umilinţi, care prin însuş numele lui de „Lumânărică" ne luminează înţelesul căii zilelor noastre, atât de întunecată. Religia este fapta cea bună şi oricare altă vorbire, este deşertăciune.
Acolo în pridvorul bisericii Talpalarilor, sub o peatră, cu frumoasele slove ale vremii, îşi dorm somnul de veci, osămintele pământeşti, ale Geosăneştilor. Chipul ultimului lor vlăstar, ne arată că pe ei, să nu-i căutăm în morminte, ci-n

faptele, care ne vorbesc de sufletul pe care-l regăsim în operele lui de binefăcător şi ctitor.
Astăzi deopotrivă în pământul primitor şi sub acoperişul aceleiaşi biserici, în aceiaşi îmbrăţişare de caldă tradiţie, oasele Gosăneştilor, ale lui Lumânărică, nădejdea a multor suflete oropsite şi ctitor de cele sfinte, ale Beldimăneştilor, cărturari şi ctitori de biserici, sunt mângâiate de cântările şi rugăciunile preoţilor neîncetat şi fără schimbare. Prin jertfele lor, astăzi biserica noastră îşi mai sprijină încă fiinţa ei.
Şi să ne mai întrebăm de ce biserica, se află la o grea răspântie?"…

Bibliografie selectivă:

1. Lumânărică în Calendar pentru poporul românesc pe anul 1844 – "Almanah de învăţătură şi petrecere", Tip. Institutul Albinei, Iaşi, 1844
2. Albina Românească XVI, nr 8 , 27 ian. 1844, p.32
3. Negruzzi Costache, Păcatele tinereţelor, Ed. Bermann, Iassi, 1857
4. Al. Papadopol-Calimah, Două nume legendare din Moldova: Lumînărică şi Titinaş în Arhiva, An.VII, Iaşi, (1896), nr 1-2, ian-febr
5. N. A. Bogdan, Oraşul Iaşi: Monografie istorică şi socială, ilustrată, Ed. Goldner, Iaşi, 1913
6. Beldiman, Ruxandra, Episcopul Filaret Apamias Beldiman… în Acta Moldaviae Meridionalis, nr. XXV-XXVII, 2004 - 2006, vol. II, Iaşi, 2007
7. Ghibănescu, Gh, Două morminte în "Evenimentul", Iaşi, nr. 274, 25 dec. 1901
8. Bobulescu C., Banul Tănasă Gosan 1769…-1831 Iunie 17, Bucureşti, Tip. Lupta, 1928
9. Antonovici, N., Ioniţă Titinaş (Părintele Ionichie) – Ctitor al Turnului de pe lângă biserica Sf. Gheorghie şi al bisericii Sf. Haralambie şi Mina din Bârlad în Tribuna Avântenilor, iulie-sept., Buc., 1943
10. Iorga, Nicolae, C. Bobulescu, Banul Tănasă Gosan…, în Revista istorică, An. 14, nr. 4-6, Buc., apr-iun 1928 p. 214-215
11. Iorga, Nicolae, Războiul nostru în note zilnice, vol. III, Ed. Ramuri, Craiova, 1921

12. Creangă, Ion, Scrisori, Piatra Neamţ, Ed. Panteon, 1993
13. Ghica Ion, Scrisori către V. Alecsandri, Ed. Albatros, Buc., 2001
14. Comarnescu, Petru, A. Baltazar, Ed. de Stat pentru Literatură şi Artă, Buc., 1956
15. Cornea, Andrei, "Primitivii" picturii româneşti moderne, Ed. Minerva, Buc.,1980
16. Anuarul Ateneului Român, Buc., Tip.Văcărescu, 1927
17. Ghibănescu, Ghe., Biserica Talpalari cu hramul Naşterea Maicii Domnului (predica ţinută în ziua de 8 septembre 1933), Presa Bună, Iaşi, 1934

Cuprins

Introducere

Prinţ şi cerşetor

Secretul lui Lumânărică

Un alt Lumânărică

Ion Creangă „ucenic” al lui Lumânărică

Lumânărică în „scrisorile” lui Ion Ghica

Literatură sau istorie?

Iorga despre Lumânărică

Lumânărică în arta plastică

Arhiereul Filaret Beldiman în Arhivele Statului din Iaşi

Pagini şi scrieri despre Lumânărică

Bibliografie selectivă

John of Tutova, called Lumânărică, "Little Candle"
(1782-1842)

John willingly adopted the life of a beggar, and lived a life of poverty and humility. He reached out to the poor and the sick. He aided widows, orphans, and the persecuted. During his lifetime he repaired many churches and founded still others.

He was born around 1782 into a peasant family in the land which was then known as Tutova, but is known as Bârlad today. He was orphaned during his own childhood, and was raised by a pious peasant woman who taught him to love both Christ and his fellowman. She taught him the pious custom to offer to the peopel candles in the churches to proclaim the light of Christ to the world. For this reason he became known as John Little Candle.

At the age of 20 years he left his native village and began to walk along the roads and throughout the cities of Moldova, begging for alms to assist those who were poor and burdened by the troubles and trials of life. He had no roof over his head, save for the sky. He went barefoot. During the summer he wore only a hemp shirt girded by a rope, and during the winter he added a simple black overcoat to his attire. He carried with him a sack in which to gather alms, which he would later distribute to those in need. He was known to help the orphaned, the sick, the widows

and the needy. He was known to help both Christians and Jews. He contributed to the dowers of poor girls. Wherever there was need throughout the land, John Little Candle would arrive and bestow God's Mercy on all those in need.

It is said that there was once a poor hermitage without bell. John took a bell into a market place and begged alms for its price. The good people responded with alms to pay the bell. Soon it was bought and the air was again filled with its sweet sounds, calling the faithful to prayer.

John lived poor and died poor. He was much beloved and highly regarded by all the people. On hearing the news of his death, the Metropolitan, Archbishop Filaret Apamias Beldiman said: "A holy man has left this world!" and he had all of the church bells in Iaşi ring for three days, in sorrow for the death of the holy man.

John's bones repose in a grave under the Talpalari Church in Iaşi. Althoough humble in appearance, this has become a place of secret pilgrimage and prayer. Many miracles are said to have occurred at this location over the years, and they continue even today. Through his intercession it is said that some people have had their cancer cured.

Devoteés of John Little Candle are petitioning the Holy Mother of Our Lord Jesus

Christ to inspire the Holy Synod of the Romanian Orthodox Church to proclaim him as a saint.

Prayer:

Oh, Most Merciful God and Father in Heaven, In your goodness you sent John Little Candle into the world to light the true path of the Gospels and to show us the way to Eternal Life. Grant that we may follow him, even as he followed your Son, Our Lord and Savior, Jesus, Christ, and thus guided by his light, may we attain the gift of eternal life, through Your Son, Our Lord, Jesus Christ, who lives and reigns with You, world without end, Amen.

Ioan de la Tutova, dit Lumânărică, la petite lueur (vers 1781-1842)

Mendiant de par sa propre volonté, il aura vécu dans l'humilité et la pauvreté. Il aura fait l'aumône aux plus pauvres que lui, ainsi qu'aux malades. Il aura défendu la veuve et l'orphelin, ainsi que les persécutés. Il aura fondé puis embelli des églises.

Il est né vers 1782 dans une famille paysanne de la région de Tutova, aujourd'hui Barlad. Orphelin, il est élevé, dès l'enfance, par une paysanne pieuse, dans l'amour du Christ. Elle lui

transmet l'amour pour son prochain. Elle lui enseigne l'offrande des cierges, symbole de la Lumière du Christ et de l'Espoir. Ioan (Jean) sera connu par ses concitoyens sous le nom de Lumânărică, la petite lueur, le petit cierge.

A l'âge de 20 ans il quitte son village pour parcourir les routes et les villes de Moldavie en mendiant au profit des pauvres, des accablés par la peine et les ans. Peu soucieux de lui-même, dormant à la belle étoile, tête nue, pieds nus, vêtu d'une simple chemise de chanvre, l'été, et d'un simple manteau, l'hiver, il a pour seul bien un sac, dans lequel il rassemble les dons offerts par les chrétiens: à destination des orphelins, des veuves, des malades, chretiens ou juifs. Il baptise les enfants pauvres, il offre une dot aux jeunes filles pauvres. Partout où s'abattait une calamité, partout où il y avait de la pauvreté, Lumânărică est arrivé comme un don du ciel. Il aura apporté aide et consolation.

Il a vécu pauvre et est mort pauvre, aimé et regretté par tout le peuple. Quand la nouvelle de sa mort est arrivée aux oreilles du métropolite de Iaşi, l'évêque Filaret Apamias Beldiman, celui-ci a déclaré qu' «un saint homme a quitté ce monde". Durant trois jours les cloches de la cathédrale auront sonné le glas, à l'unisson de toutes celles des églises et monastères de la ville. Il aura été enterré entouré par une foule triste de tous horizons: des orthodoxes, des catholiques ou des juifs.

Ses ossements sont conservés à l'église de Talpalari à Iaşi. Sa sépulture est devenue un lieu de pèlerinage et de prière pour beaucoup de malheureux. Lumânărică fait encore aujourd`hui des merveilles! Il guérit des maladies les plus affreuses comme le cancer et aide les pauvres.

Avec l'aide de Dieu et de la Mère de Notre Seigneur Jésus Christ, les chrétiens orthodoxes qui admirent Lumânărică et son oeuvre espèrent que le Saint-Synode de l'Eglise Orthodoxe Roumaine va le canoniser parmi ses saints du Sinaxar.